

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

Ústav speciálněpedagogických studií

Diplomová práce

Bc. Veronika Lišková

**Modifikace a tvorba pracovních listů ve výuce předmětu základy
společenských věd na praktických školách**

Olomouc 2024

PhDr. Lucia Pastieriková, Ph.D.

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Modifikace a tvorba pracovních listů ve výuce předmětu základy společenských věd na praktických školách*“ vypracovala samostatně, pod odborným dohledem vedoucího diplomové práce a za použití literatury a zdrojů, na které odkazuji na konci práce.

V Olomouci, 8. dubna 2024

Podpis

Poděkování

Tímto bych chtěla poděkovat PhDr. Lucii Pastierikové, Ph.D. za odborné vedení diplomové práce a za cenné rady, které mi poskytla. Její vstřícné chování při konzultacích mi bylo velkou podporou při vypracování této práce.

ANOTACE

Jméno a příjmení:	Bc. Veronika Lišková
Katedra:	Ústav speciálněpedagogických studií
Vedoucí práce:	PhDr. Lucia Pastieriková, Ph.D.
Rok obhajoby:	2024

Název práce:	Modifikace a tvorba pracovních listů do výuky předmětu základy společenských věd na praktických školách
Název v angličtině:	Modification and creation of worksheets for teaching the basic of social sciences at practical schools
Zvolený typ práce:	Diplomová práce (aplikační)
Anotace práce:	Tato diplomová práce navazuje na bakalářskou práci, která nese název „Tvorba pracovních listů ve výuce předmětu základy společenských věd na praktické škole dvouleté“. Součástí bakalářské práce byl soubor šesti pracovních listů, které vychází z tematického celku Člověk jako občan, který je v souladu s RVP pro PRŠ 2. V této diplomové práci jsou pracovní listy ověřeny v praxi a na základě zjištěných výsledků modifikovány a doplněny o zpracování dalšího souboru pracovních listů určených pro praktickou školu jednoletou v souladu s RVP PRŠ 1 vycházejících z tematického celku Lidé a čas.
Klíčová slova	Praktická škola jednoletá, praktická škola dvouletá, pracovní listy, mentální postižení, kombinované postižení, základy společenských věd

Anotace v angličtině:	<p>This diploma thesis follows on the bachelor's thesis, which is called The creation of worksheets for the Social sciences classes at two-year practical school. Part of the bachelor's thesis was a set of six worksheets, which are based on the thematic unit Man as a citizen which are in accordance with school curriculum for two-year practical school. In this diploma thesis the worksheets were verified in practice and modified based on detected errors. This work also includes a newly created set of worksheets which are intended for a one-year practical school. The new worksheets are in line with the school curriculum for the one-year practical school and based on the thematic People and time.</p>
Klíčová slova v angličtině:	<p>one-year practical school, two-year practical school, worksheets, mental disability, combined disability, social Sciences</p>
Přílohy vázané v práci:	<p>Příloha č. 1: Informovaný souhlas k diplomové práci Příloha č. 2: Modifikovaný pracovní list č. 1 – Člověk na trhu práce Příloha č. 3: Modifikovaný pracovní list č. 2 – Systém zdravotní péče Příloha č. 4: Modifikovaný pracovní list č. 3 – Systém sociální péče Příloha č. 5: Modifikovaný pracovní list č. 4 – Pomáhající organizace Příloha č. 6: Modifikovaný pracovní list č. 5 – Volnočasové aktivity Příloha č. 7: Modifikovaný pracovní list č. 6 – Právo na vzdělání Příloha č. 8: Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 1 – Základní časové údaje Příloha č. 9: Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 2 – Roční období Příloha č. 10: Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 3 – Svátky a tradice Příloha č. 11: Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 4 – Historické budovy v okolí bydliště</p>
Rozsah práce:	<p>71 s. (117 009 znaků)</p>
Jazyk práce:	<p>čeština</p>

OBSAH

ANOTACE	4
ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST.....	8
1 KOMBINOVANÉ POSTIŽENÍ	9
1.1 Mentální postižení	11
1.2 Poruchy autistického spektra	13
1.3 Narušená komunikační schopnost.....	16
1.4 Omezení hybnosti	21
1.5 Poruchy chování.....	23
2 MOŽNOSTI STŘEDNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S KOMBINOVANÝM POSTIŽENÍM.....	27
2.1 Praktická škola jednoletá	27
2.2 Praktická škola dvouletá	31
2.3 Střední vzdělávání.....	35
PRAKTICKÁ ČÁST	41
3 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE	41
3.1 Cíl praktické části práce.....	42
3.2 Metodologie	42
3.2.1 Charakteristika zařízení, ve kterém probíhalo ověření	44
3.2.2 Charakteristika souboru žáků	48
3.3 Ověření didaktického materiálu a jeho výsledky	49
3.4 Tvorba nových pracovních listů pro praktickou školu jednoletou.....	62
3.5 Limity práce	67
3.6 Etické aspekty práce.....	67
SHRNUTÍ A DISKUSE.....	68
ZÁVĚR.....	70
ZDROJE.....	72
SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK	79
PŘÍLOHY.....	81

ÚVOD

Jako téma své diplomové práce jsem si vybrala *Modifikaci a tvorbu pracovních listů ve výuce předmětu základy společenských věd na praktických školách*. Výběr tohoto tématu ovlivnilo několik faktorů. První byla možnost navázat na svoji bakalářskou práci, ve které jsem vytvořila soubor pracovních listů pro tematicky celek Člověk jako občan, které však nebyly ověřeny v praxi z důvodu uzavření škol v důsledku pandemie Covid. Proto jedna z možností byla v diplomové práci tento soubor pracovních listů ověřit a případně upravit dle zjištěných nedostatků, či rozšířit soubor o další pracovní listy jiného tematického celku. Druhým důležitým faktorem je moje zaměstnání, a to v praktické škole jednoleté a dvouleté, kde tyto pracovní listy můžu nejen využívat, ale i prakticky ověřit, proto volba tohoto tématu pro mě byla jednoznačná.

Tato práce je rozdělena na dvě základní části. První část je teoretická, kterou tvoří dvě kapitoly. Tyto kapitoly nesou název Kombinované postižení a Možnosti středního vzdělávání žáků s kombinovaným postižením. Praktická část obsahuje cíl práce, metodiku, pozorování a vyhodnocení, modifikovaný soubor pracovních listů a také nově vytvořený soubor pracovních listů určených pro praktickou školu jednoletou. Tento soubor vychází z Rámcového vzdělávacího programu pro praktickou školu jednoletou, konkrétně ze vzdělávací oblasti Člověk a společnost a tematického celku Lidé a čas. Důvod, proč jsem se rozhodla jako další soubor zpracovat pracovní listy pro praktickou školu jednoletou je ten, že na praktických školách jsou často třídy smíšené. V jedné třídě se tak vzdělávají žáci podle oboru praktická škola jednoletá i dvouletá, proto mi přišlo vhodné zpracovat pracovní listy pro praktickou školu jednoletou. Navíc lze při porovnání pracovních listů poukázat na rozlišnou náročnost a úroveň jednotlivých souborů.

S vlastní praxí jsem měla možnost zjistit, že pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami je velmi málo didaktických materiálů jako jsou učebnice či pracovní listy, proto věřím, že jakýkoliv soubor těchto pomůcek bude přínosný nejen pro mě, ale i pro další pedagogy.

TEORETICKÁ ČÁST

V teoretické části práce se zaměřuji na definování dvou hlavních kapitol, které nesou název *Kombinované postižení* a *Možnosti středního vzdělávání žáků s kombinovaným postižením*. První kapitola se věnuje zejména charakteristice různých druhů postižení, jako je např. mentální postižení, poruchy autistického spektra, narušená komunikační schopnost, omezení hybnosti či poruchy chování. Výběr těchto druhů postižení jsem zvolila zejména z toho důvodu, že cílovou skupinou praktických škol jsou žáci s mentálním a kombinovaným postižením. Druhým faktorem, který ovlivnil výběr, byl fakt, že u testovaných žáků se vyskytovaly právě tyto konkrétní druhy postižení.

Druhá kapitola se zaměřuje na možnosti středního vzdělávání žáků s kombinovaným postižením. V této kapitole nalezneme zejména charakteristiku praktických škol jednoletých a dvouletých, ale i další možnosti středního vzdělávání, které se žákům s tímto typem postižení nabízejí.

1 KOMBINOVANÉ POSTIŽENÍ

Skupina osob s kombinovaným postižením je jednou z nejsložitějších skupin jedinců, jelikož jejich charakteristickým znakem je kombinace dvou a více vad, které jsou v různé míře zastoupeny (Ludíková, 2005). Osoby s kombinovaným postižením jsou také specifickou skupinou, kterou nelze jednotně definovat, proto kombinované postižení můžeme v literatuře nalézt pod několika různými termíny. Nejčastěji se jedná o termín vícenásobné postižení, těžké mentální postižení, přidružené poruchy či multifaktoriální defekt (Pipeková, 2010). V zahraničních anglicky mluvících zemích se pak můžeme setkat nejčastěji s termínem multiple handicap či multiple disabilities (Vančová, 2001). Osoby s kombinovaným postižením jsou jistě jednou z nejkomplicovanějších skupin osob se speciálními vzdělávacími potřebami, proto je nutné těmto osobám věnovat výrazné množství času, a to nejen při jejich vzdělávání (Pipeková, 2010).

Problematika osob s kombinovaným postižením se postupně vyvíjela s rozvojem speciální pedagogiky. Dle Mezinárodní klasifikace funkčních schopností, disability a zdraví (2001) lze postižení definovat jako poruchu hranice, aktivit, omezení a participace. Dle Defektologického slovníku potom můžeme kombinované vady popsat jako stav, kdy jedinec trpí současně dvěma nebo více vadami (Sovák, 1980). Dále můžeme rozlišovat kombinované vady z hlediska lékařství nebo speciální pedagogiky. Lékařství definuje kombinované postižení jako sdružení prvků ve větší celky, které s původní nemocí etiologicky nejsou propojeny. V případě souvislosti mezi příčinou a projevem, pak hovoříme o komplikaci. V kontextu speciální pedagogiky na kombinované vady nahlížíme jako na celek, který se za různých podmínek mění během vývoje osobnosti v důsledku působení vad (Sovák, 1980).

Kombinované postižení je často způsobeno genetickými odchylkami, které se projevují formou syndromů. Častými kombinacemi vad je spojení mentálního a tělesného postižení či mentálního a smyslového postižení. U těchto jedinců se také hojně vyskytuje narušená komunikační schopnost či poruchy chování. Dále do této skupiny řadíme i osoby s hluchoslepotou, kde se jedná o tzv. duální smyslové postižení (Slowík, 2016).

Z hlediska charakteristických společných znaků můžeme kombinované vady rozdělit na tři větší celky. Mezi tyto celky patří mentální postižení, seskupení tělesných a smyslových vad

včetně vady řeči a v neposlední řadě autismus a autistické rysy¹. Toto členění je využíváno zejména ve školství (Valenta et al., 2013).

Vzdělávání žáků s kombinovaným postižením je dlouhodobý a komplikovaný proces pro všechny, kteří se na vzdělávání podílejí. Mezi faktory, které ovlivňují úspěšnost výchovně-vzdělávacího procesu jistě patří profesní kvalifikace pedagogů, vhodné osobní vlastnosti jako je např. trpělivost, která je velmi důležitá při vzdělávání těchto osob, a také hraje důležitou roli vytvoření takových podmínek, které budou vhodné pro dosažení co nejkvalitnějších výsledků vzdělávání. Důležité je také zajistit žákům naplnění základních potřeb, které jsou pro osoby s kombinovaným postižením velmi důležité. Mezi takové potřeby patří např. potřeba hladu, žízně, bolesti, potřeba změny pohybu, jistoty a stability, přijetí a něhy či nezávislosti a samostatnosti (Vítková, 2006).

Vyučování by vždy mělo být uzpůsobeno žákům a jejich individuálním vzdělávacím potřebám. Vzdělávací proces by měl být otevřený, pozitivně naladěný a vést k pocitu jistoty a stability. Formy výuky, které jsou využívány ve výchovně vzdělávacím procesu by měly být vždy vhodně zvoleny na základě zjištěných potřeb žáků. Často je nutné při vzdělávání žáků s kombinovaným postižením upravit organizační podmínky vzdělávání, protože někteří jedinci nejsou schopni školu navštěvovat. Při výuce je nutné zařazovat pravidelné přestávky a prvky relaxace. Vždy musíme mít na paměti také věk, individualitu, psychický i fyzický stav jedince a jeho vývojovou úroveň. Základem je začlenit žáka do kolektivu, a tím mu umožnit pocit sounáležitosti v určité sociální skupině (Vítková, 2006).

V následujících podkapitolách jsem se rozhodla blíže popsat mentální postižení, poruchy autistického spektra, narušenou komunikační schopnost, omezení hybnosti a poruchy chování, a to z důvodu, že pracovní listy jako součást praktické části této práce byly ověřeny na skupině žáků s kombinovaným postižením, u nichž se vyskytují zejména tyto druhy postižení a jejich kombinace.

¹ V důsledku nejednotnosti termínu poruchy autistického spektra není jasně definováno, zda termín autistické rysy je souhrnným označením pro příznaky poruch autistického spektra, nebo zda se jedná o termín označující nestandardní projevy chování jedinců, kteří však nespádají do žádné z diagnostikovaných skupin poruch autistického spektra (Thorová, 2016).

1.1 Mentální postižení

Nejprve si v rámci této kapitoly definujeme pojmy mentální retardace a mentální postižení, což je základní předpoklad pro pochopení problematiky vzdělávání osob se speciální vzdělávacími potřebami. Zároveň nám to umožní si vytvořit určitý názor pro dané téma, který nám umožní lépe pochopit pracovní listy, které jsou součástí praktické části.

Mentální retardace je termín, který se užívá od roku 1959, kdy v Miláně proběhla konference Světové zdravotnické organizace WHO. Termín mentální retardace je však ve společnosti často vnímán jako neetický, proto jej nahrazuje pojem mentální postižení, který zahrnuje větší spektrum možností. Často se s pojmem mentální postižení setkáme zejména při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami či u rodičů těchto jedinců. Tento termín je převzatý z angličtiny a můžeme ho chápat jako opoždění mentálního či rozumového vývoje (Bazalová et al., 2012).

Co se týče konkrétní definice termínu mentální retardace, můžeme využít definici od Valenty a Müllera (2009), která říká, že mentální retardace je vývojová duševní porucha, která se vyznačuje sníženou inteligencí, která se demonstruje především snížením kognitivních, řečových, pohybových a sociálních schopností s prenatální, perinatální a postnatální etiologií.

Zjednodušeným způsobem můžeme tedy mentální retardaci vystihnout jako vývojovou poruchu s celkovým snížením intelektových schopností jedince, která je klasifikována do stupňů dle výšky inteligenčního kvocientu a dle schopností jedince adaptovat se na sociální prostředí, kdy je většinou tato schopnost výrazně snížena (Valenta et al., 2009).

Od konce 20. století se v České republice používá nejčastěji klasifikace mentální retardace dle Mezinárodní klasifikace nemocí (MKN-10). Tato klasifikace využívá k označení jednotlivých stupňů mentálního postižení písmeno a číselní kód. Jedná o písmeno F a číselné rozmezí od 70 do 79. Konkrétně tato klasifikace vypadá následovně: *Lehká mentální retardace (F70)*, *Střední mentální retardace (F71)*, *Těžká mentální retardace (F72)*, *Hluboká mentální retardace (F73)*, *Jiná mentální retardace (F78)* a *Neurčená mentální retardace (F79)*. Ve starší literatuře také můžeme najít dělení dle chování jedince s mentálním postižením, a to na typ eretický², torpidní³ a nevyhraněný⁴ (Valenta et al., 2018).

² Neklidný, hyperaktivní.

³ Apatický, hypoaktivní.

⁴ Nelze zařadit do žádné z kategorií.

Lehká mentální retardace

- IQ 50 až 69
- mentální věk 9 až 12

Střední mentální retardace

- IQ 35 až 49
- mentální věk 6 až 9 let)

Těžká mentální retardace

- IQ 20 až 34
- mentální věk 3 až 6 let

Hluboká mentální retardace

- IQ nejvýše 20
- mentální věk pod 3 roky

Jiná mentální retardace

Neurčená mentální retardace⁵

Dle MKN-11, která je v platnosti od ledna 2022 termín mentální retardace zastupuje termín poruchy vývoje intelektu. Tento termín je obdobný jako termín vývojová porucha intelektu, který využívá DSM-V.

Přehled využívaných termínů:	
MKN-10	Mentální retardace
MKN-11	Poruchy vývoje intelektu
DSM-V	Vývojová porucha intelektu

Tabulka č. 1: Přehled využívaných termínů dle MKN-10, MKN-11 a DSM-V

Osobnost jedinců s mentálním postižením je velmi variabilní. Mezi základní faktory, které ji ovlivňují, patří míra a stupeň postižení jedince, ale také vnější okolnosti, které na něj působí (Bartoňová, 2007).

Mezi vnější faktory, které působí na osobnost jedince s mentálním postižením můžeme zařadit např. chování a postoje ostatních lidí vzhledem k osobě s postižením. Jak vnější, tak i vnitřní faktory na sebe vzájemně působí. Působení vnějších faktorů na osobu s postižením poté ovlivňuje její vývoj. Jedinec s mentálním postižením vnímá svět odlišně než intaktní společnost, jelikož jeho přijímání informací je značně omezeno, proto jeho představa o vnějším světě je často nejasná a svět pro něj působí nesrozumitelně. A právě tyto důvody mohou jedince s postižením omezovat v navazování sociálních kontaktů, proto často vyhledávají kontakt

⁵ Dle MKN-10

s osobami, které znají a vytváří v nich pocit bezpečí a jistoty. Naopak cizí lidé v nich mohou vyvolávat negativní pocity jako je např. strach či nervozita. Proto je důležité si uvědomit, že osoby s postižením jsou v první řadě lidé, kterým je nutno pomoci se začleněním do společnosti a je nutné k nim přistupovat s respektem a pochopením (Vágnerová, 1999).

Co největší rozvoj osobnosti a podpora začlenění jedinců s mentálním postižením do společnosti je hlavním cílem vzdělávání těchto osob. Vědní disciplína, která se tímto zabývá nese název psychopedie. Cílovou skupinou psychopedie jsou tedy osoby s mentálním postižením, které se psychopedie snaží poznat a popsat. Získané poznatky jsou pro nás velmi důležité, jelikož se jedná o hlavní nástroj pro možnost definovat podmínky, za kterých se tito jedinci mohou socializovat (Černá, Strnadová et al., 2015). Psychopedie využívá poznatky z terapeuticko-formativních postupů, které usnadňují práci s jedinci s mentálním postižením. Jedná se zejména o pomoc při diagnostice, prevenci či poradenství (Pipeková et al., 1998).

U jedinců s mentálním postižením často dochází k opoždění a narušení neuropsychického vývoje, což s sebou nese zejména omezení jemné i hrubé motoriky, narušení koordinace pohybů, snížení kognitivních funkcí, narušení paměti, a to krátkodobé i dlouhodobé, což nejčastěji vede k problémům s osvojováním učiva. Myšlení těchto jedinců je velmi jednoduché a nesamostatné. Řeč je taktéž omezená, zaměřená pouze na jednoduché věty se slabou slovní zásobou (Vítková, 2004). Při edukaci těchto jedinců klademe důraz na názornost a přiměřenost vybraného učiva. Práce by měla být soustavná a trvalá s akcentem na aktivizaci a opakování již naučených znalostí a dovedností. Při práci je vhodné střídat činnosti tak, abychom v co nejvyšší míře udrželi pozornost jedinců s mentálním postižením, což vyžaduje kombinování různých výukových metod (Müller, 2001).

Vzhledem k těmto specifickým osobnostem jedinců s mentálním postižením jsou pracovní listy tvořeny velmi jednoduše a konkrétně. Obsahují spoustu obrázků a animací, které pomáhají žákům přiblížit probírané učivo.

1.2 Poruchy autistického spektra

Dle MKN-11 (2022) poruchy autistického spektra neboli zkráceně PAS či zjednodušeně autismus, řadíme mezi **Duševní, behaviorální a neurovývojové poruchy**. Pro tyto poruchy je typická široká škála příznaků a postižení, a to hlavně v oblasti sociálního chování a komunikace. Jedinec, který trpí poruchou autistického spektra se často chová odlišně a jeho

vnímání reality je proměnlivé. Také u těchto jedinců pozorujeme neadekvátní reakce a chování, avšak průběh tohoto onemocnění je velmi individuální a pestrý, proto takové reakce nemusí být pravidlem (Orel et al., 2016).

Poruchy autistického spektra patří mezi multifaktoriální poruchy, což znamená, že vznik postižení ovlivňuje několik různých faktorů. Bohužel však i přes mnohé výzkumy není zcela objasnitelná konkrétní příčina, tudíž nelze zcela popsat etiologii autismu (Pastieriková, 2013). Dále můžeme zmínit několik faktorů, které mohou být spouštěcími mechanismy poruch autistického spektra. Patří mezi ně vliv prostředí (např. olovo, rtuť, hliník, toulén), strava (nedostatek vápníku, hořčíku, železa), metabolické obtíže (nedostatečná detoxikace ledvin a jiné abnormality), narušení funkce štítné žlázy, střevní nemoci (propustnost střev, přebytek kvasinek, bakteriální toxiny), alergie a imunologické aberace (infekce, očkování) (Thorová, 2016). Jedním z dalších faktorů ovlivňující vznik poruch autistického spektra může být také dle Rodného (2006) vyšší věk otce, a to konkrétně nad čtyřicet let. Nezbytné je také zmínit genetické predispozice. I přestože nebyla dědičnost u autismu potvrzena, dle odborníků se určitý typ kognitivní neschopnosti či sociálního deficitu dědí, což může následně rozvíjet autistické příznaky (Jelínková, 2010).

Dělení poruch autistického spektra:

Dle starší verze MKN-10 (2020) můžeme pervazivní vývojové poruchy⁶ rozdělit na: dětský autismus, atypický autismus, Aspergerův syndrom, Rettův syndrom a jinou dezintegrační poruchu v dětství.

Pro dětský autismus je typická proměnlivost příznaků. Mezi hlavní problém dětského autismu můžeme zařadit narušení tzv. autistické triády, tj. oblast komunikace, sociální interakce a představivosti. K diagnostikování dětského autismu dochází nejčastěji během prvních třech let života. U jedinců s atypickým autismem nejsou narušeny všechny oblasti autistické triády. Příznaky se často objevují až po třetím roce života a častým faktem je přidružení mentálního postižení. Diagnóza atypický autismus se stanovuje také v případech, že není zcela možné oddělit projevy autismu od mentálního postižení (Bazalová, 2012).

Další formou je Aspergerův syndrom, který můžeme najít také pod pojmem sociální dyslexie. Aspergerův syndrom můžeme považovat za jednu z nejmírnějších forem poruchy autistického spektra, protože je u těchto jedinců intelekt většinou v normě, někdy je dokonce

⁶ Termín pervazivní vývojové poruchy je paralelním termínem pro poruchy autistického spektra (MKN-10, 2020). Název pervazivní vývojové poruchy nalezneme v MKN-10 a poruchy autistického spektra v MKN-11.

nadprůměrný. Avšak i přes tento fakt je narušena sociální a emoční oblast. Charakteristickým projevem je ztížené začleňování jedince do kolektivu, stále se opakující neboli repetitivní chování a encyklopedické zájmy (Patrick, 2011).

Rettův syndrom je vývojová porucha mozku, která se projevuje různě. Má negativní dopad na somatické, motorické i psychické funkce jedince. Jedná se o vývojovou poruchu, která se vyskytuje pouze u dívek. Vývoj u nich probíhá do pátého měsíce života zcela standardně, avšak poté dochází k náhlému zhoršení a ke ztrátě již naučených schopností a dovedností. Značně je narušena mobilita těchto jedinců, jelikož je často přítomna skolióza či kyfóza. Charakteristické jsou pro ně krouživé pohyby rukou (Thorová, 2016).

Jiná dezintegrační porucha v dětství je ojedinělá. U této formy poruchy autistického spektra je vývoj zcela standardní do čtyř let života, poté dochází ke změnám. Charakteristickým projevem jsou změny v chování, ztráta osvojených schopností a dovedností, zhoršení v oblasti řeči či ztráta zájmu o sociální kontakt. Často je přidruženo také mentální postižení (Thorová, 2016).

Dle MKN-II (2022) dělíme poruchy autistického spektra na:

- Poruchu autistického spektra (6A02.0)
- Poruchy autistického spektra a poruchy intelektu s mírným nebo žádným narušením funkčního jazyka (6A02.1), u kterých jsou splněna všechna kritéria definice poruchy autistického spektra, dále jen PAS. Intelekt i přizpůsobivé chování je v normě, schopnost využívat funkční jazyk s cílem zajistit požadavek a splnění potřeby je v normě nebo pouze mírně narušena.
- Poruchy autistického spektra bez poruchy intelektu a narušeným funkčním jazykem (6A02.2), které splňují všechna kritéria definice PAS. Intelekt a přizpůsobivé chování je v normě. Schopnost používat komunikační schopnost je vzhledem k chronologickému věku narušena. Jedinec používá hlavně jednoduchá slova nebo fráze.
- Poruchy autistického spektra s poruchou intelektu a se zhoršeným funkčním jazykem (6A02.3), u kterých jsou splněna všechna kritéria PAS. Využívání komunikační schopnosti je narušeno. Jedinec je schopen vyslovit pouze jednoduchá slova a fráze.
- Poruchy autistického spektra bez poruchy intelektu a absencí funkčního jazyka (6A02.4), u kterých jsou splněna všechna kritéria PAS. Intelekt i přizpůsobivé chování

jsou v normě. Schopnost využívat komunikační prostředky je buď výrazně nebo zcela omezena.

- Poruchy autistického spektra s poruchou intelektuálního vývoje a absencí funkčního jazyka (6A02.5), u kterých jsou splněna všechna kritéria PAS. Komunikační schopnosti jsou opět omezeny nebo zcela chybí, stejně jako u předešlého typu.

Z hlediska funkčnosti můžeme poruchy autistického spektra rozdělit na vysoce funkční autismus, středně funkční autismus a nízko funkční autismus. Zásadní rozdíl je v úrovni intelektu a sociálním chování. U vysoko funkčního autismu jedinci často používají neadekvátní výrazy vzhledem k jejich věku a objevují se u nich zvláštnosti typu: lpění na určitých tématech, specifické zájmy, neschopnost rozlišit realitu od fantazie atd. (Pešová et al., 2006).

U jedinců s poruchou autistického spektra je nutné pracovat intenzivněji a posilovat jejich fungování v sociálním kolektivu (Pastieriková, 2013). Vzdělávání těchto jedinců může být uskutečňováno buď formou integrace do běžného vzdělávacího zařízení, nebo formou zařazení do speciální třídy v rámci běžného vzdělávacího zařízení či zařazením do speciálního segmentu vzdělávání (Šporclová, 2018).

Jak již bylo zmíněno, důležitým faktorem ovlivňujícím úspěšnost vzdělávacího procesu je individuální přístup k jedinci nejenom s poruchou autistického spektra, ale i s jiným druhem či kombinací postižení. Pozitivně ovlivňuje vzdělávací proces využívání vizualizovaných pomůcek. Důležitou roli také sehrává přítomnost asistenta pedagoga, který může dle potřeby s žákem pracovat individuálně. U vzdělávání žáka v běžném školním zařízení je nutné vytvořit ve třídě takové prostředí, aby vrstevníci integrovaného jedince přijali s jeho pozitivy i negativy a nepovažovali jej za přítěž (Žampachová a Čadilová et al., 2015).

V případě, že je jedinec s poruchou autistického spektra vzděláván v segmentu speciálního školství, výhodou je snížený počet žáků ve třídě. Dále působení většího počtu speciálních pedagogů, kteří jsou dobře informováni o problematice autismu, a také možnost využívání speciálních pomůcek (Pastieriková, 2013).

1.3 Narušená komunikační schopnost

Komunikační schopnost jedince je narušena v případě, že jedna či více rovin jazykového projevu působí negativně ke komunikačnímu záměru jedince (Lechta, 2003). Právě narušená komunikační schopnost, dále jen NKS, je hlavním předmětem zkoumání vědního oboru, který

se nazývá logopedie. Při definování NKS můžeme aplikovat různá kritéria. Prvním kritériem je vývojové kritérium, kde zjišťujeme, zda jedinec splňuje nebo nesplňuje normy. Dalším kritériem je kritérium fyziologické, kde se zaměřujeme na způsob mluvené řeči. Následně terapeutické kritérium. Zde zohledňujeme potřebu terapeutické intervence. A jako poslední kritérium komunikačního záměru, kde se zaměřujeme na to, zda jedinec dokáže sdělit svůj komunikační záměr bez problematických prvků (Škodová et al., 2003).

Dle Klenkové (2006) můžeme NKS rozdělit do deseti základních okruhů mezi které patří:

- Vývojová nemluvnost (dysfázie)
- Získaná orgánová nemluvnost (afázie)
- Získaná neurotická nemluvnost (mutismus, elektivní mutismus)
- Narušení článková řeči (dyslálie, dysartrie)
- Narušení plynulosti řeči (balbuties, tumulus sermonis)
- Narušení grafické stránky řeči
- Narušení zvuku řeči (palatolálie, rinolálie)
- Poruchy hlasu
- Symptomatické poruchy řeči
- Kombinované vady řeči

Narušený vývoj řeči můžeme definovat jako narušení jedné či více oblastí vývoje řeči, a to zejména vzhledem k jeho chronologickému věku. Vývoj řeči je proces, který ovlivňuje mnoho faktorů, jako jsou např. vrozené předpoklady (zdravý vývoj zraku a sluchu), stav centrální nervové soustavy, fyzický a duševní vývoj, vliv prostředí, rodiny, výchovy a podnětů na dítě apod. Z etiologického hlediska můžeme narušený vývoj řeči považovat buď za dominující projev, nebo projev doprovodný k jiné vývojové poruše. Z hlediska stupňů můžeme narušený vývoj řeči dělit na úplnou nemluvnost či lehké odchylky od normy. Z hlediska vývoje potom na opožděný vývoj řeči, omezený vývoj řeči, přerušovaný vývoj řeči a odchýlný vývoj řeči. Opožděný vývoj řeči nastává ve chvíli, když jedinec dosáhne určité etapy vývoje, ale s mírným opožděním z hlediska času. Tento stav se často vyskytuje právě u dětí s mentálním a zrakovým postižením. Opožděný vývoj řeči s sebou nese negativní dopad na rozvoj psychických, rozumových a kognitivních schopností jedince včetně ztížení navazování sociálních vztahů (Peutelschmiedová, 2005).

Dále je důležité zmínit také tzv. fyziologickou nemluvnost, pro kterou je specifické, že dítě ještě nemluví, ale vydává různé doprovodné zvuky jako je např. žvatlání a broukání, což

můžeme považovat za přípravnou fázi vývoje řeči. Od dvou let již dítě začíná mluvit v krátkých větách. V případě, že k tomuto stavu u dítěte nedochází, ačkoliv je zdravé, tak mluvíme o tzv. prodloužené fyziologické nemluvnosti (Klenková, 2006).

Dalším důležitým termínem je *vývojová dysfázie*, kterou můžeme definovat jako ztíženou schopnost jedince používat verbální komunikaci, ačkoliv jsou všechny faktory ovlivňující vývoj řeči v normě. Jedná se o NKS, která není propojená s mentálním, sluchovým či tělesným postižením (Peutelschmiedová, 2005).

Dle Dvořáka (2007) můžeme *získanou orgánovou nemluvnost* neboli afázii definovat jako „ztrátu již naučených schopností dorozumívat se řečí (mluvenou, čtenou, psanou) organického původu, především jako důsledek ložiskové léze korových a podkorových oblastí mozku“. Afázii také můžeme zařadit do vyšších kortikálních poruch, kam řadíme i agnozii, apraxii, alexii, agrafii, akalkulii, poruchy pravolevé orientace, poruchy prostorové orientace atd. (Škodová et al., 2007). Afázie je tedy získaná porucha nejen porozumění, ale i produkce řeči, která vznikla organickým poškozením mozku, přičemž důraz je při této poruše kladen také na psychosociální dopady (Cséfalvay et al., 2013).

Do okruhu, který nese název *Získaná neurotická (psychogenní) nemluvnost* můžeme zařadit mutismus, elektivní mutismus a surdomutismus. U mutismu se jedná o stav, kdy jedinec ztratí schopnost verbálně komunikovat, a to hlavně z důvodu nejistoty a strachu z komunikace s cizím člověkem (Kutálková, 2011). Elektivní mutismus potom můžeme definovat jako záměrnou nemluvnost, kdy jedinec nemluví vůči vybrané osobě, situaci nebo prostředí a surdomutismus je ztráta řeči v důsledku omezení slyšení řeči (Slowík, 2007).

Narušení článkování řeči je další okruh NKS, kam řadíme dyslalii (patlavost) a dysartrii. U dyslalie se vyskytuje narušení artikulace v užším smyslu, což znamená, že je narušena pouze konečná etapa vyslovení hlásky. Narušení artikulace v širším smyslu, potom znamená dysartrie, což je narušení komplexního procesu, který vede k vyslovení hlásky (Mičáková, Vitásková, 2013).

Do kategorie *Narušení plynulosti řeči* řadíme koktavost (balbuties) a breptavost (tumultus sermonis). Při koktavosti dochází k celkovému narušení koordinace orgánů, které se podílejí na procesu mluvení. Jedná se o jednu z nejzávažnějších poruch NKS. Pro breptavost je typické narušení fluence (plynulosti) mluveného slova. Breptavost bychom mohli popsat abnormálním zrychlením tempa řeči, nesrozumitelnou řečí, často se opakujícími nebo vynechávajícími slabikami, a také je narušeno dýchání a artikulace je nepřesná (Klenková, 2010).

Narušení grafické stránky řeči je kategorie, která je úzce propojená se specifickými poruchami učení. Radíme sem např. dyslexii, dysgrafii, dyskalkulii a dysortografií. Dyslexie je porucha čtení, která se projevuje opožděním čtení u dětí, které nemají žádné podezření na mentální či zrakové znevýhodnění. Dysgrafii označujeme jako poruchu psaní, která narušuje grafickou stránku projevu. Dyskalkulie je porucha, která se vyznačuje narušením matematických schopností, kdy jedinec není schopen podávat výkony, které jsou očekávané vzhledem k jeho chronologickému věku. Dysortografie je specifická porucha, při které má jedinec problém s gramatickými jevy (Zelinková, 2009).

Do kategorie *Narušení zvuku řeči* radíme huhňavost (rhinolalii). Huhňavost je velmi viditelná a nápadná a často se vyskytuje u dětí v mladším věku. Huhňavost můžeme rozlišit na otevřenou a uzavřenou. Mezi příčiny uzavřené huhňavosti radíme např. záněty dutiny nosní, organické změny v dutině nosní, polypy, vrozené anatomické změny, a také zbytnělou nosní mandli. Mezi příčiny otevřené huhňavosti můžeme zmínit např. obrnu měkkého patra, proděravění patra, vrozené zkrácení měkkého patra a úrazy či rozštěpy patra (Klenková et al., 2012).

Další kategorií jsou *Poruchy hlasu*. Poruchu hlasu můžeme jiným slovem definovat jako dysfonii či afonii, což je úplná ztráta hlasu. Poruchy hlasu můžeme rozdělit na organické a funkční. Mezi organické poruchy hlasu radíme záněty hrtanu, tumory hrtanu, poruchy inervace, traumatické poškození hlasu či endokrinní poruchy hlasu. Mezi funkční poruchy hlasu radíme hyperkinetickou dysfonii, psychogenní dysfonii a afonii či poruchy mutace (Černý, 2018).

Symptomatické poruchy řeči jsou kategorie NKS, pro které je typické, že se vyskytují jako součást jiného dominujícího postižení nebo onemocnění. Mezi dominující postižení patří např. omezení hybnosti, sluchové postižení, mentální postižení, poruchy autistického spektra či dětská mozková obrna. Pro symptomatické poruchy řeči jsou typické různorodé příznaky od nevýrazných odchylek až po úplnou nemluvnost (Škodová et al., 2007).

U osob s kombinovaným postižením často dochází k narušení komunikačního procesu z důvodu narušení motoriky v oblasti mluvidel. S tím souvisí kategorie *Kombinované vady řeči*, která se vyznačuje kombinací více druhů NKS. U jedinců s kombinovanými vadami řeči je vhodné využívat alternativní a augmentativní komunikaci, dále jen AAK, s cílem co nejvíce snížit vznik komunikačního deficitu. Využívání AAK je vhodné také z toho důvodu, že umožňuje jedincům s kombinovaným postižením stát se rovnocenným partnerem v komunikaci (Ilgnerová, 2017).

Pojem AAK lze rozdělit na dva pojmy, alternativní a augmentativní. Pojem alternativní komunikace bychom mohli chápat jako náhradní komunikační systém, neboli náhradu za mluvené slovo. Pojem augmentativní bychom mohli vysvětlit jako proces, během kterého dochází k podpoře již existujících komunikačních dovedností jedince. Cílovou skupinou osob pro využívání AAK jsou zejména osoby s mentálním postižením, poruchami autistického spektra, poruchami zraku, sluchu či pro osoby po úrazech, mozkových příhodách s degenerativními onemocněními či s roztroušenou sklerózou (Ilgnerová, 2017).

AAK systémy můžeme rozdělit na:

- Statické (systém Bliss, piktogramy, obrázky, fotografie)
- Dynamické (Makaton, znak do řeči) (Ilgnerová, 2017)

- Technické (počítače, software, tablety, pomůcky s hlasovým výstupem)
- Netechnické (předměty, fotografie, symboly) (Ilgnerová, 2017)

- S pomůckami
- Bez pomůcek – miminka, gestika, zrakový kontakt (Bendová, 2014)

V případě, že bychom měli vyhodnotit, zda jsou AAK přínosné, zcela jistě dojdeme k závěru, že se jedná o metodu, díky které mohou komunikovat i lidé, kteří by za pomoci klasické verbální komunikace nebyli schopni sdělit okolí svoje potřeby a přání. I přesto se můžeme u AAK setkat s nevýhodami, které někteří autoři uvádí. Příkladem je autorka Bendová (2014), která upozorňuje na to, že nevýhodou AAK je např. její doba, která je několikanásobně delší, než sdělení pomocí klasické verbální komunikace. Mezi další nevýhody bychom mohli zařadit nápadnost, kterou tyto systémy mají, a také problematiku uplatnění AAK, jelikož spousta intaktních osob neovládá základy těchto systémů tak, aby mohli komunikaci běžně využívat (Kubová, 1996).

Mezi výhody systému AAK bychom pak jistě mohli zmínit obrovský přínos, který pro osoby s narušenou komunikační schopností mají. Nejen že díky AAK jsou schopni se svým okolím komunikovat a stát se tak plnohodnotným partnerem v komunikaci, ale mohou také svému okolí sdělit své pocity, přání či potřeby. Díky tomu se osoby se zdravotním postižením mohou plně socializovat, navazovat nové sociální vztahy a v každodenním životě se mohou podílet na běžných aktivitách jako jejich intaktní vrstevníci. Uživatelé AAK se také mohou plnohodnotně začlenit do systému vzdělávání a mohou se stát aktivními členy ve společnosti.

Dochází také k rozvoji jejich schopností a dovedností. Celkovou výhodou AAK je také možnost kombinovat různé formy těchto systémů dohromady a vyjít tak vstříc velkému množství uživatelů dle jejich individuálních potřeb a přání. Poslední avšak nejdůležitější připomínkou je zásada individuálního přístupu, kterou bychom však měli uplatňovat nejen při sestavování AAK, ale při veškeré práci s osobami, které vyžadují speciální a individuální přístup (Kubová, 1996).

1.4 Omezení hybnosti

Vědní obor speciální pedagogiky, který se zabývá výchovou a vzděláváním osob s omezením hybnosti se nazývá somatopedie. Skupina osob s omezením hybnosti je velmi různorodou skupinou, která má však jeden společný znak, a to je narušení, nebo úplné omezení hybnosti. Příčiny vzniku omezení hybnosti můžeme rozdělit na dvě základní, a to je primární a sekundární příčina. Primární příčinou vzniku omezení hybnosti je přímé poškození pohybového aparátu, které je způsobeno porušením nervové soustavy nebo hybného aparátu. Za sekundární příčinu můžeme považovat omezení hybnosti, které vzniklo jako důsledek primární příčiny, tedy nějaké nemoci či poruchy (Vítková, 2006).

Omezení hybnosti můžeme klasifikovat:

1. Dle doby vzniku
 - vrozené (prenatální, perinatální a postnatální)
 - získané (Vítková, 2006).
2. Dle svalového napětí
 - Hypertonie
 - Hypotonie (Vítková, 2006).
3. Dle typu
 - Postižení hybnosti
 - Dlouhodobá onemocnění
 - Zdravotní oslabení (Slowík, 2007).
4. Dle formy
 - Spastická (diparetická forma, diparetická forma paukospastická, hemiparetická forma, kvadruparetická forma)
 - Nespastická (forma hypotonická, forma dyskinetická) (Lesný, 1989).

Mezi jiné druhy poruch centrální nervové soustavy můžeme zařadit dětskou mozkovou obrnu, mozkové záněty, mozkové nádory, traumatické obrny, obrny páteře, rozštěp páteře a degenerativní onemocnění mozku a míchy (Kraus, 2005).

Dětská mozková obrna, dále jen DMO, je onemocnění, které můžeme charakterizovat poruchou hybnosti. Standardně se projevuje do čtvrtého roku života a dále se nezhoršuje. Mezi základní projevy tohoto chronického onemocnění můžeme zařadit: narušení jemné motoriky, poruchu rovnováhy, opožděný vývoj řeči v důsledku ochabnutí orofaciálního svalstva, poruchy svalového tonu nebo svalové koordinace (Fischer, 2014).

Každé vážné onemocnění omezuje a narušuje člověka a jeho fyzickou stránku i duševní schránku a jinak tomu není ani u poruch hybnosti. Jedinec s omezením hybnosti ztrácí možnost žít plnohodnotný život, protože jeho nemoc či omezení s sebou přináší negativní dopady jako je bolest či strach. V případě žáka s omezením hybnosti dožadista ovlivňuje znevýhodnění i jeho osobnost, proto je nutné klást důraz na individuální přístup. Základem je volba vhodných metod a postupů vzdělávání. Dále by měl mít pedagog na paměti, že musí respektovat potíže vyplývající z typu postižení jako je např. potíže se sebeobsluhou, narušená komunikační schopnost, potíže s pohybem aj. Tyto potíže mohou vést až k částečné či úplné závislosti žáka na dopomoci jiné osoby. U žáků s omezením hybnosti se často vyskytuje narušení v oblasti hmatového vnímání, orientace v tělovém schématu a prostoru. Mohou se objevovat také poruchy zrakového vnímání, zrakové analýzy či selektivní zrakové pozornosti (Čadová et al., 2012).

Vzdělávání žáků s DMO ovlivňuje několik faktorů. Jedním z předpokladů pro úspěšné vzdělávání je upravení podmínek pro žáka tak, aby se cítil komfortně. Jedná se zejména o bezbariérový přístup do všech prostor školy. Dalším důležitým faktorem je vhodné vybavení třídy a další vzdělávací pomůcky jako je např. upravená lavice, správné pomůcky pro psaní a kreslení, pomůcky pro rozvoj motoriky či pomůcky pro relaxaci (Vítková, 2006).

Dalším důležitým faktorem je také začlenění rehabilitace do vzdělávacího procesu. Často se setkáváme s pojmem ucelená rehabilitace, což je interdisciplinární přístup, který v sobě zahrnuje komplexní péči všech odborníků jako je např. ortoped, neurolog, fyzioterapeut, ergoterapeut, psycholog, speciální pedagog či sociální pracovník (Jankovský, 2001).

1.5 Poruchy chování

Jedince, který trpí poruchou chování můžeme charakterizovat tím, že má potíže s přijímáním norem ve společnosti, které jsou přiměřené jeho věku či úrovni. Jedince, trpící poruchou chování můžeme popsat následovně:

- Jedinec není schopen dodržovat normy ve společnosti, navzdory tomu, že je rozumově chápe.
- Jedinec není schopen udržovat přiměřené sociální vztahy v důsledku chybějící empatie a přemíry egoismu.
- V důsledku nedostatečné jistoty a sebevědomí se často objevují agresivní prvky chování (Vágnerová, 2014).

Klasifikace poruchy chování dle MKN-10:

1. Hyperkinetické poruchy (F90)
 - Porucha aktivity a pozornosti
 - Hyperkinetická porucha chování
 - Jiné hyperkinetické poruchy
2. Poruchy chování (F91)
 - Porucha chování vázaná na vztahy k rodině
 - Nesocializovaná porucha chování
 - Porucha chování samotářského typu
 - Nesocializovaná porucha chování
 - Socializovaná porucha chování
 - Porucha chování skupinového typu
 - Skupinová delikvence
 - Poklesy v souvislosti s členstvím v gangu
 - Krádež s partou
 - Opoziční vzdorovité chování
 - Jiné poruchy chování
 - Poruchy chování nespecifikované
3. Smíšené poruchy chování a emocí (F92)
 - Depresivní porucha chování
 - Smíšené poruchy chování a emocí

- Porucha chování spojená s emoční poruchou
 - Porucha chování spojená s neurotickou poruchou
 - Smíšená porucha chování a emocí nespecifikovaná
4. Emoční poruchy (F93)
- Separační úzkostná porucha v dětství
 - Fobická anxiózní porucha v dětství
 - Sociální anxiózní porucha v dětství
 - Porucha sourozenecké rivality
 - Jiné dětské emoční poruchy
 - Poruchy identity
 - Dětské emoční poruchy nespecifikované
5. Poruchy sociálních funkcí (F94)
- Elektivní mutismus
 - Selektivní mutismus
 - Reaktivní porucha přichylností dětí
 - Porucha desinhibovaných vztahů u dětí
 - Citově chladná psychopatie
 - Syndrom ústavního dítěte
 - Jiné dětské poruchy sociálních funkcí
 - Porucha dětských sociálních funkcí nespecifikovaná

Klasifikace poruchy chování dle MKN-11:

(06) Duševní, behaviorální nebo neurovývojové poruchy:

(1) Neurovývojové poruchy

- (a) 6A00 Poruchy intelektového vývoje
- (b) 6A01 Vývojové poruchy řeči nebo jazyka
- (c) 6A02 Porucha autistického spektra
- (d) 6A03 Vývojová porucha učení
- (e) 6A04 Vývojová porucha motorické koordinace
- (f) 6A05 Porucha pozornosti s hyperaktivitou
 - 6A05.0 Porucha pozornosti s hyperaktivitou, s převládajícími projevy nepozornosti
 - 6A05.1 Porucha pozornosti s hyperaktivitou, převážně hyperaktivní-impulzivní projev

- 6A05.2 Kombinovaná porucha pozornosti s hyperaktivitou
- 6A05.Y Porucha pozornosti s hyperaktivitou, jiné určené projevy
- 6A05.Z Porucha pozornosti s hyperaktivitou s neurčenými projevy

(g) 6A06 Stereotypní pohybová porucha

(h) 6A0Y Jiné neurčené neurovývojové poruchy

(i) 6A0Z Neurovývojové poruchy, neurčené

(2) Rušivé chování nebo disociální poruchy

(a) 6C90 Porucha opozičního vzdoru

- 6C90 Porucha opozičního vzdoru s chronickou podrážděností – hněvem
- 6C90.1 Porucha opozičního vzdoru bez chronické podrážděnosti – hněvu
- 6C90.Z Porucha opozičního vzdoru, neurčená

(b) 6C91 Disociální porucha

- 6C91.0 Disociální porucha nastupující v dětství
- 6C91.1 Disociální porucha nastupující v dospívání
- 6C91.Z Disociální porucha, neurčená

(c) 6C9Y Jiné neurčené rušivé chování nebo disociální poruchy

(d) 6C9Z Rušivé chování nebo disociální poruchy, neurčené

Co se týče příčiny vzniku poruch chování, ty většinou bývají multifaktoriální. Standardně se jedná o kombinaci biologických a sociálních faktorů, které na sebe navzájem působí. Z biologických faktorů můžeme zmínit vliv genetiky, který výrazně ovlivňuje temperament jedince. Ze sociálních faktorů potom zejména rodinu, ve které je jedinec s poruchou chování vychováván. Ať už na něj působí pozitivně či negativně, je jedním z nejdůležitějších faktorů. Často dochází k tomu, že jeden z rodičů daného jedince je sám indisponován nežádoucím chováním, které se potom stává negativním vzorem pro dítě. Jedinci s poruchou chování jsou často vychováni v rodinách, kde je mnoho členů domácnosti, kteří nemají daleko od trestné činnosti či užívání zakázaných látek, nebo v rodinách, které jsou neúplné, či v rodinách kde jsou rodiče na nízkém sociálně-ekonomickém postavení. Rodiče často přistupují k dítěti nezodpovědně, jsou nedůslední, či dokonce dítě zanedbávají. Toto chování poté vede k situaci,

kdy jsou děti odebírány svým rodičům a umísťovány do dětských domovů či jiných nápravných zařízení. Kromě rodiny dále ovlivňuje vznik poruch chování a emocí také např. rozvod, úmrtí blízké osoby, dlouhodobá nemoc, vážná nehoda, delikventní chování či deprese a jiná duševní onemocnění rodičů. Častější výskyt poruch chování je u chlapců, než u dívek (Vágnerová, 2014).

U jedinců s poruchami chování se mohou objevit tři následující jevy. Disociální chování, což je nespolečenské a nepřiměřené chování, se kterým se nejčastěji setkáme v rodinné nebo školní výchově. Příkladem je chování, které je v nesouladu se školním řádem či lži a vzdorovité chování. Antisociální chování je chování, kdy jedinec porušuje právní normy či ohrožuje nebo poškozují sebe i společnost. Patří sem zejména loupeže, záškoláctví či vandalství (Procházková, 2004). A jako poslední, asociální chování, které se projevuje tím, že jedinec se chová neadekvátně a v rozporu se společenskou morálkou, avšak neporušuje právní normy a zákony. Příkladem asociálního chování je např. alkoholismus, záškoláctví či útěky (Pipeková, 2006).

Vzdělávání žáků s poruchami chování školství považuje za jeden z největších problémů. Výzkum OECD z roku 2009 poukazuje na to, že až 13 procent času z vyučovací jednotky pedagog směřuje na usměrnění negativních projevů chování žáka ve třídě (Vojtová, 2010).

Při vzdělávání žáka s poruchami chování je zcela jistě nutné zaměřit se zejména na vztah učitele a žáka. Důležité je posílení vnitřní motivace a aktivizace žáka. V případě, že se učitel zaměří pouze na vedení žáka autoritativním způsobem, sníží tak jeho vnitřní motivaci a vystupňuje stres a napětí. (Čapek, 2010).

Dle mého názoru je také důležité mít na paměti, že žák s poruchou chování ve své blízkosti potřebuje vzor, kterým se mu může stát právě učitel. Tyto jedinci často vyrůstají v nevhodném prostředí, proto může učitel takovému žákovi poskytnout podporu, kterou velmi postrádá.

Což však nepoukazuje na to, aby negativní chování bylo přehlíženo. Důležité je nevhodné chování adekvátně potrestat, ihned po činu. Nelze žáka trestat ve formě pomsty, ale je nutné zajistit vhodné následky za porušení stanovených pravidel. Po vhodném trestu je však dobré se ke vzniklé situaci již nevracet a nevzbuzovat tak v žákovi pocity viny. Učitel by se neměl zaměřit pouze na žáka a jeho projev chování, ale i na klima třídy, svoje vlastní chování či aktuální situaci, při které nevhodný projev chování vznikl (Ondráček, 2003).

2 MOŽNOSTI STŘEDNÍHO VZDĚLÁVÁNÍ ŽÁKŮ S KOMBINOVANÝM POSTIŽENÍM

Tato kapitola se zaměřuje zejména na charakteristiku praktické školy jednoleté a dvouleté, ve kterých se mohou vzdělávat žáci s kombinovaným postižením. Nejprve bych však ráda krátce popsala obecné možnosti středního vzdělávání těchto žáků.

Střední vzdělávání žáků s kombinovaným postižením můžeme rozčlenit na několik kategorií:

- ***Střední vzdělávání kategorie C***

Jedná se o vzdělávání žáků pouze ve speciálních třídách, které jsou součástí speciálních škol. V této kategorii se nejčastěji vzdělávají žáci s kombinovaným postižením, ale také žáci s mentálním postižením, či s poruchou autistického spektra. Nejširší zastoupení však mají právě žáci s kombinovanými vadami.

Střední vzdělávání kategorie C zahrnuje obor Praktická škola, což je typ vzdělávání určený pro osoby s těžšími a kombinovanými vadami. Vzdělávání je zaměřeno zejména na přípravu běžných činností, které žáci využijí v každodenním životě.

- ***Učební obory kategorie E***

Zde se žáci vzdělávají buď v rámci speciálních tříd zřízených v běžných školách, kde jsou nejpočetnější skupinou žáci s mentálním postižením, okrajově žáci se závažnými vývojovými poruchami a žáci s poruchou autistického spektra. Nebo ve speciálních školách, kde se vzdělávají žáci s mentálním či kombinovaným postižením.

- ***Střední vzdělávání s maturitou kategorie M***

Vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami v rámci této kategorie je velmi ojedinělé, avšak možné. Nejčastěji se zde vzdělávají žáci s poruchou autistického spektra, se zrakovým postižením, omezením hybnosti, sluchovým postižením či velmi okrajově s kombinovaným postižením (Trhlíková, 2020).

2.1 Praktická škola jednoletá

Praktická škola jednoletá je rozšiřující a doplňující studium povinné školní docházky, které se zaměřuje na nácvik teoretických i praktických dovedností, které pomohou absolventům těchto škol s integrací do společnosti. Hlavním cílem praktické školy jednoleté je svoje žáky

připravit na jejich budoucí povolání, což je buď uplatnění v chráněných dílnách nebo v jiných pomocných profesích (MŠMT, 2010).

Rámcový vzdělávací program pro praktickou školu jednoletou, dále jen RVP PRŠ 1, navazuje na Rámcový vzdělávací program základní školy speciální, dále jen RVP ZŠS a je členěn na základní čtyři části, které se jmenují část A, B, C a D. Tyto části jsou následně děleny na kapitoly a podkapitoly (MŠMT, 2010).

Jednotlivé kapitoly RVP PRŠ 1 dle MŠMT (2010):

- Vymezení RVP PRŠ 1
- Charakteristika oboru vzdělávání
- Pojetí a cíle středního vzdělávání
- Klíčové kompetence žáka
- Odborné kompetence žáka
- Oblasti vzdělávání
- Průřezová témata
- Rámcový učební plán
- Základní podmínky pro uskutečňování vzdělávacího programu
- Vzdělávání žáků s kombinací postižení
- Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu
- Slovník pojmů

Dále v RVP PRŠ 1 nalezneme očekávané výstupy, speciálně pedagogické metody, postupy, formy a prostředky. Základní vzdělávací úroveň pro absolventy praktické školy, která musí být respektována v Školním vzdělávacím programu (dále jen ŠVP). Pomoc a přípravu pro společenské a pracovní uplatnění. Povolení úpravy vzdělávacího obsahu pro žáky s vícenásobným postižením (tj. kombinace mentálního a dalších zdravotních postižení) (MŠMT, 2010).

U žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je vždy nutné vzdělávací proces upravit tak, aby odpovídal jejich možnostem a schopnostem. Také je důležité při vzdělávacím procesu využívat nejnovější poznatky z pedagogiky a psychologie, které jsou přiměřeně modifikovány věku, úrovni a typu postižení žáků. U kombinovaného postižení je vhodné využívat speciálně pedagogické a alternativní přístupy s přítomností všech možných podpůrných opatření. Při vzdělávání žáků s kombinovaným postižením vždy musíme klást důraz na zohlednění zdravotního stavu a individuálních potřeb žáka, umožnění využívání všech dostupných

podpůrných opatření, využívání alternativních a augmentativních komunikačních systémů, při hodnocení na zohledňování individualit žáka (jeho druh, stupeň a míru postižení), individuálně na úpravu délky studia, učebních plánů, organizaci výuky či vzdělávací obsah, úpravu očekávaných výstupů tak, aby bylo jejich dosažení reálné vzhledem ke zdravotnímu stavu žáka (MŠMT, 2010).

V praktické škole jednoleté je kladen důraz zejména na rozvíjení komunikačních dovedností, které pomohou žákům s lepší soběstačností a uplatněním v běžném životě. Kromě komunikačních dovedností je kladen akcent také na kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence sociální a personální, kompetence občanské a kompetence pracovní (MŠMT, 2010).

Kompetence komunikativní se zaměřují hlavně na procvičení srozumitelného vyjadřování formou ústní, písemnou či jinou, které jedinci pomohou s vyjádřením svých potřeb. Dále se žáci učí naslouchat, porozumět obsahu sdělení, adekvátně reagovat či využívat komunikaci k navazování sociálních vztahů se svým okolím. V rámci kompetencí k řešení problémů se žáci učí rozpoznat problémy a hledat jejich optimální řešení. Většinou se jedná o problémy, se kterými se mohou setkat v běžném životě. Patří sem např. nácvik přivolání pomoci v případě ohrožení. Kompetence k učení podporují žáky ve využívání vhodných metod a technik, které mohou využívat pro učení a nácvik praktických činností. Kompetence sociální a personální učí žáky chovat se zodpovědně a řídit se ve společnosti dle základních pravidel slušného chování. Kompetence občanské učí žáky znalosti práv a povinností občanů, které je nutné ve společnosti dodržovat, dále klade důraz na zdravý životní styl, ochranu zdraví a přírody či na prevenci před nevhodným a rizikovým chováním. Kompetence pracovní učí žáky pracovním dovednostem, které mohou využívat ve svém běžném životě. Také je učí o možnostech poradenských služeb, které mohou využívat v případě potřeby (MŠMT, 2010).

Součástí RVP PRŠ 1 jsou také odborné kompetence, které se úzce vztahují k jednotlivým zaměřením školy. Odborné kompetence specifikují způsobilost žáka k pracovní činnosti daného zaměření. Tyto odborné kompetence si každá škola zpracovává individuálně do svého ŠVP. Součástí je také zásada dodržování bezpečnosti a ochrany zdraví při práci, zásada usilování o kvalitu práce, výrobků či služeb a zásada ekonomického jednání v souladu s udržitelným rozvojem (MŠMT, 2010).

Průřezová témata jsou nedílnou součástí RVP PRŠ 1. Při vzdělávání žáků v praktické škole jednoleté jsou uplatňována následující témata: Osobnostní a sociální výchova, Člověk a životní prostředí, Mediální výchova a Člověk a svět práce (MŠMT, 2010).

První průřezové téma s názvem Osobnostní a sociální výchova je součástí celého vzdělávacího procesu. Pomáhá žákům s rozvojem osobnosti, vlastností či postojů. Vede k vytvoření pozitivního chápání vlastní osobnosti, ale i druhých. Podporuje rozvoj sebedůvěry, snaží se eliminovat negativní projevy chování, podporuje utváření pozitivních mezilidských vztahů a komunikaci či preventivně působí proti vzniku sociálně patologických jevů. Obsahuje tematické celky Osobnostní a Sociální rozvoj (MŠMT, 2010).

Druhým průřezovým tématem je Člověk a životní prostředí, které vede k pochopení sounáležitosti člověka s přírodou. Podporuje u žáků kladné postoje k přírodě, udržitelnosti, ochraně prostředí či rozvoji lidské civilizace. Žák tak dokáže lépe porozumět vztahům mezi člověkem a přírodou, získá znalosti a dovednosti, které jsou nutné pro každodenní pozitivní chování vůči přírodě nebo získá znalosti v oblasti zdravého životního stylu a estetických hodnot prostředí. Součástí tohoto průřezového tématu jsou tematické celky Ekosystémy a Vztah člověka k prostředí (MŠMT, 2010).

Třetím průřezovým tématem je Mediální výchova, která se primárně dotýká mediální komunikace. Jedná se o nauku o médiích, která seznamuje a učí žáky, jak přijímat a správně zpracovávat získané informace ze svého okolí. Přínosem je zejména zkvalitnění zdrojů informací, náplně volného času, pravdivosti získaných informací, uvědomění si vlastní hodnoty života či rozvoj citlivosti vůči nevhodným projevům chování. Součástí jsou tematické celky Vnímání mediálního sdělení a Fungování a vliv médií ve společnosti (MŠMT, 2010).

Čtvrtým a posledním průřezovým tématem je Výchova pro vstup do světa práce, kde se žáci naučí zejména základům pracovních činností a dovedností, které je vedou k pozdějšímu uplatnění na trhu práce. Tohle průřezové téma funguje zejména na principu životních situací, se kterými se žáci mohou setkat v přímém kontaktu. Tematickými celky jsou zde Práce a zaměstnanost a Sebe prezentace (MŠMT, 2010).

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací okruhy	Minimální týdenní časová dotace
Jazyková komunikace	Jazyková komunikace	3
Matematika	Matematika	2
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie	1
Člověk a společnost	Společenskovední základy	1
Umění a kultura	Umění a kultura	2
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	3
	Tělesná výchova	
Odborné činnosti	Rodinná výchova	3
	Práce v domácnosti	3
	Odborné zaměření podle profilace školy	6
Průřezová témata		P
Disponibilní časová dotace		6
Celková povinná časová dotace		30

Obr. 1 – Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání (MŠMT, 2010)

2.2 Praktická škola dvouletá

Praktická škola dvouletá je typ středního vzdělávání určený pro žáky se středně těžkým stupněm mentálního postižení či s lehkým mentálním postižením v kombinaci s dalším typem znevýhodnění. Cílovou skupinou tohoto typu škol jsou tedy osoby s mentálním a kombinovaným postižením. Praktická škola dvouletá poskytuje vzdělávání těmto žákům, kterým je znemožněno se vzdělávat na jiném typu střední školy. Praktická škola dvouletá navazuje na studium povinné školní docházky a vzdělávací proces v tomto typu školy je zaměřený zejména na nácvik pracovních postupů a návyků, které žáci využijí ve svém běžném životě. Praktická škola dvouletá také klade důraz na přípravu žáků k profesnímu uplatnění (MŠMT, 2010).

Rámcový vzdělávací program pro Praktickou školu dvouletou, dále jen RVP PRŠ 2, navazuje na RVP ZŠS a je členěn na čtyři základní části: část A, B, C a D. Dále je RVP PRŠ 2 členěno na kapitoly a podkapitoly (MŠMT, 2010).

Součástí RVP PRŠ 2 dle MŠMT (2010) jsou následující kapitoly:

- Charakteristika oboru vzdělávání
- Pojetí a cíle středního vzdělávání
- Klíčové kompetence žáka
- Odborné kompetence žáka
- Oblasti vzdělávání
- Průřezová témata
- Rámcový učební plán
- Základní podmínky pro uskutečňování vzdělávacího programu
- Vzdělávání žáků s kombinací postižení
- Zásady pro zpracování školního vzdělávacího programu
- Slovník použitých pojmů

RVP PRŠ 2 také specifikuje cíle, formy, délku, obsah, výsledky vzdělávání, klíčové kompetence a úroveň vzdělávání, kterou by si žáci v průběhu studia měli osvojit. Dále poukazuje stejně jako RVP PRŠ 1 na možnost využívání speciálně pedagogických metod, postupů, forem a prostředků vzdělávání (MŠMT, 2010).

V rámci vzdělávacího procesu na praktické škole dvouleté se vždy klade důraz na individuální potřeby jedince a na jeho psychické i fyzické schopnosti a možnosti (MŠMT, 2010).

Organizace vzdělávání v praktické škole jednoleté i dvouleté je uskutečňována v denní formě a výuka je vždy řízena dle specifických potřeb žáků. Vzdělávání je v tomto typu školy zakončeno závěrečnou zkouškou, kterou žáci skládají z teoretické a praktické části. Uplatnění absolventů tohoto typu středního vzdělávání je zejména v oblasti služeb a výroby. Konkrétně se může jednat o pozice v sociálních a komunálních službách či ve zdravotnictví, výrobě nebo zemědělství (MŠMT, 2010).

Základním cílem praktické školy dvouleté je připravit jedince se zdravotním postižením na reálný život. Dále se také snaží rozvíjet znalosti a dovednosti žáků a poskytnout jim možnost celoživotního vzdělávání, což vede k lepšímu začlenění těchto osob do společnosti.

Mezi konkrétní cíle uvedené v RVP PRŠ 2 patří:

- Rozšiřování a prohlubování znalostí získaných při základním vzdělávání

- Upevňování získaných znalostí a dovedností
- Rozvoj klíčových a odborných kompetencí
- Podpora tvořivého myšlení, logického uvažování a samostatného řešení problémů
- Rozvoj psychických, fyzických i specifických dovedností žáků
- Vedení k odpovědnému plnění povinností a respektování pravidel ve společnosti
- Vedení žáků nejen k samostatné práci, ale i k týmové a férové spolupráci

Klíčové kompetence, které jsou uvedeny v RVP PRŠ 2 jsou: kompetence k učení, kompetence k řešení problémů, kompetence komunikativní, kompetence sociální a personální, kompetence občanské, kompetence pracovní a kompetence odborné k danému zaměření školy (MŠMT, 2010).

Průřezová témata jsou okruhy, které se zaměřují na aktuální problematiku světa a jsou důležitou součástí vzdělávání žáků. Považujeme je za tzv. formativní prvek, který vede žáky k rozvoji osobnosti, spolupráci a utváření postojů a hodnot (MŠMT, 2010).

Součástí RVP PRŠ 2 jsou následující průřezová témata: Osobnostní a sociální výchova což je oblast, která cílí zejména na praktické zaměření a každodenní život žáka. Reflektuje jeho specifické schopnosti a dovednosti a nabízí mu možnost rozvíjet se v oblasti emocionálních vztahů, praktických dovedností, osobních postojů, ve vztahu k přírodě či zdravému postoji v oblasti duševního zdraví a sociálních vztahů, což vede ke zlepšení spolupráce a komunikace. Osobnostní a sociální výchovu můžeme dále rozlišit na tři základní tematické celky, které nesou názvy Osobnostní rozvoj, Sociální rozvoj a Morální rozvoj.

Druhým průřezovým tématem je Výchova demokratického občana. Tohle téma má mezioborový a multikulturní charakter. Vede žáka k rozvoji kritického myšlení, uvědomění si svých práv a povinností a porozumění fungování společnosti. Nezapomíná ani na správné řešení konfliktů a problémů. Obsahuje následující tematické celky: Občanská společnost, Stát a škola a Lidské vztahy.

Třetím průřezovým tématem je Člověk a životní prostředí, který směřuje žáky k vhodnému myšlení a jednání, které je v souladu s ochranou přírody a udržitelným rozvojem. Mezi tematické celky patří Ekosystémy, Základní podmínky života, Vztah člověka k prostředí a Lidské aktivity a problémy životního prostředí.

Čtvrtým průřezovým tématem je Mediální výchova, která se zaměřuje zejména na získání základní úrovně mediální gramotnosti, jelikož se média stávají každodenní součástí našich životů. Důležité je správně vyhodnotit mediální sdělení a zamezit vzniku špatné informovanosti, manipulace či jiných negativních informací, k čemuž vede právě tohle průřezové téma. Obsahuje tematické celky Kritické čtení a vnímání mediálních sdělení, Interpretace vztahu mediálních sdělení a reality, Fungování a vliv médií ve společnosti a Tvorba mediálního sdělení.

Posledním, pátým průřezovým tématem je Výchova k práci a zaměstnanosti, jehož základní náplní je seznámit žáky s prací, trhem práce a připravit absolventa daného typu vzdělávání na jeho uplatnění. Součástí jsou následující tematické celky: Svět práce, Sebeprezentace a Pracovně právní legislativa (MŠMT, 2010).

Rámcový učební plán dle RVP PRŠ 2:

Vzdělávací oblasti	Vzdělávací okruhy	Počet hodin za studium
		Minimální týdenní časová dotace
Jazyk a jazyková komunikace	Český jazyk a literatura	4
	Cizí jazyk	2
Matematika a její aplikace	Matematika	4
Informační a komunikační technologie	Informační a komunikační technologie	2
Člověk a společnost	Základy společenských věd	2
Člověk a příroda	Základy přírodních věd	2
Umění a kultura	Umění a kultura	4
Člověk a zdraví	Výchova ke zdraví	2
	Tělesná výchova	4
Odborné činnosti	Rodinná výchova	6
	Výživa a příprava pokrmů	8
	Odborné obory podle zaměření školy	12
Průřezová témata		P
Disponibilní časová dotace		12
Celková povinná časová dotace		64

Obr. 2 – Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání (MŠMT, 2010)

2.3 Střední vzdělávání

V krátkosti bych ráda na úvod této podkapitoly představila vzdělávací okruh, v rámci kterého, byly tvořeny soubory pracovních listů. Součástí RVP PRŠ 1 je vzdělávací oblast Člověk a společnost a její součástí je vzdělávací okruh Společenskovědní základy. Tento okruh tvoří celkem čtyři tematické celky, které se jmenují: Místo, kde žijeme, Lidé kolem nás, Lidé a čas a Rozmanitost přírody.

Součástí RVP PRŠ 2 je vzdělávací oblast Člověk a společnost a její součástí je vzdělávací okruh Základy společenských věd. Tento okruh je tvořen pěti tematickými celky: Člověk ve společnosti, Člověk jako občan, Člověk a právo, Člověk a svět a Člověk a dějiny.

Hlavním cílem těchto vzdělávacích okruhů je připravit žáka na osobní a společenský život, a to konkrétně na vhodné zvládnutí mezilidských vztahů nejen v rodině, ale i v práci. Součástí výuky jsou např. zásady vhodného chování a jednání a základy práv a povinností každého občana. Důraz je kladen také na sounáležitost a vzájemný respekt, úctu, odpovědnost a toleranci.

Součástí středního vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami je využívání podpůrných opatření v rámci výchovně-vzdělávacího procesu. Podstatou podpůrných opatření je úprava formy vzdělávání do takové míry, aby se vzdělávaný žák setkal ve školním prostředí s úspěchem a mohl pracovat dle svých možností a dovedností. Podpůrná opatření lze rozdělit na pět stupňů, přičemž první stupeň podpůrných opatření navrhuje a poskytuje škola. Od druhého po pátý stupeň podpůrného opatření je již nutné, aby žák navštívil školské poradenské zařízení (dále jen ŠPZ), kam spadá pedagogicko-psychologická poradna (dále jen PPP) či speciálně-pedagogické centrum (dále jen SPC). Jednotlivé stupně podpůrných opatření lze libovolně kombinovat. Podstatou podpůrných opatření je úprava výuky, forem, metod, didaktických postupů, hodnocení či úprava jiných strategií, které jsou součástí vyučovacího procesu. V případě podpůrného opatření prvního stupně škola zpracovává tzv. Plán pedagogické podpory neboli PLPP. Součástí PLPP je stručný popis obtíží žáka a navrhované postupy, které by měly vést k nápravě jeho obtíží. Do tří měsíců od vzniku PLPP by měly být výsledky úpravy vzdělávání viditelné. V případě, že PLPP není účinný, škola doporučí žákovi a jeho zákonnému zástupci návštěvu ŠPZ. Na základě vyhodnocení všech důležitých dokumentů a zjištěných obtíží, PPP či SPC vydá zprávu a doporučení ke vzdělávání, kde jsou doporučeny také podpůrná opatření pro konkrétního žáka. Součástí podpůrných opatření může být úprava metod a forem vzdělávání, podpora žáka školním poradenským pracovištěm (dále

jen ŠPP), úprava obsahu a organizace vzdělávání, navržení Individuálního vzdělávacího plánu (dále jen IVP), využití personální podpory žáka (asistent pedagoga, pedagoga, školní speciální pedagoga či školní psycholog) či metodické podpory ŠPZ. V případě, že je žák vzděláván dle IVP, je nutné alespoň jednou za rok vyhodnotit účinnost tohoto plánu (Michalík et al., 2015).

Jak již bylo zmíněno, podpůrné opatření prvního stupně zajišťuje škola. Nejčastěji pedagogové dané školy, kterou žák navštěvuje zjistí riziko ohrožení školním neúspěchem formou pozorování žáka. Konkrétně lze pozorovat individuální práce žáka, jeho hodnocení, sociální zázemí, zdravotní stav či rodinnou situaci. Konkrétním příkladem podpory prvního stupně je úprava zasedacího pořádku, délky vyučovací hodiny, organizace času ve vyučování i mimo něj či úprava časového limitu práce žáka (Michalík et al., 2015)

Druhý stupeň podpůrného opatření již využívá speciálněpedagogické metody a formy práce na základě doporučení ŠPZ. Konkrétně se opět upravují stejné záležitosti jako v prvním stupni podpory. Navíc žák může mít posílenou výuku některých předmětů, které jsou pro něj problémové. Dále lze využívat didaktické a speciálněpedagogické pomůcky dle individuální potřeby. Obsah učiva lze redukovat v případech, že žák využívá IVP. Hodnocení lze taktéž upravit dle potřeb (Michalík et al., 2015).

IVP je jedna z možností podpůrných opatření, která zajišťuje možnost úpravy podmínek výchovy a vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami. IVP vychází ze školního vzdělávacího programu dané školy, ve které se žák vzdělává. Vzniká na základě doporučení ŠPZ. Vypracovává ho škola a za jeho zpracování zodpovídá ředitel školy. IVP má svoje pozitiva zejména v tom, že umožňuje žákovi vzdělávat se dle svých schopností a dovedností, čímž eliminuje stres, který by mohl ovlivnit výchovně vzdělávací proces (Vítková, 2006).

Třetí stupeň podpůrných opatření již výrazněji zasahuje do průběhu výuky. Upraveny jsou zde vzdělávací podmínky jak ve škole, tak při práci doma. Žáci jsou v tomto stupni podpory standardně vzděláváni dle IVP. Při výuce se využívají speciální učebnice, speciální didaktické, kompenzační a rehabilitační pomůcky. V odůvodněných případech se využívá podpora asistenta pedagoga zejména v předmětech, které vyžadují zvýšenou podporu (Michalík et al., 2015).

Asistent pedagoga vždy pracuje pod vedením pedagoga, který zodpovídá za průběh a výsledky výuky. Přítomnost asistenta pedagoga se využívá zejména u osob s těžkými formami zdravotního postižení, což jsou také osoby s kombinovaným postižením. Asistent pedagoga pomáhá zejména při individuální pomoci a socializaci žáka (Teplá, Šmejkalová, 2007).

Čtvrtý stupeň podpůrných opatření je uskutečňován na základě doporučení ŠPZ. Při vzdělávání v tomto stupni podpory je již nezbytné využívat speciální pomůcky, které jsou většinou již finančně náročnější. Začleněna je zde také výuka speciálně-pedagogických předmětů, které zajišťuje pedagog odborné kvalifikace. Při výuce se využívají i AAK systémy. Nutná je také přítomnost asistenta pedagoga (Michalík et al., 2015).

Poslední pátý stupeň podpůrných opatření představuje žáka s nejzávažnějšími obtížemi ve vzdělávání. Využívá nejvyšší míru úpravy organizace, obsahu, forem a metod vzdělávání. Obsah učiva je upraven či výrazně redukován dle možností žáka. Stejně jako ve čtvrtém stupni podporu je nutné využívat speciálně-pedagogické pomůcky, AAK systémy a přítomnost asistenta pedagoga (Michalík et al., 2015).

Jak již byl zmíněno výše, metody jsou důležitým nástrojem speciální pedagogiky, pomocí kterého můžeme dosahovat naplánovaných cílů vzdělávání. Jedná se postupy, které jsou promyšlené a záměrné.

Základní klasifikace výukových metod:

- Metoda informačně receptivní (přednáška, výklad, rozhovor)
- Metoda problémová (řízená diskuse či řešení problémových úloh)
- Metoda výzkumná (samostatná experimentální či teoretická činnost)

Informačně receptivní metody spočívají v tom, že pedagog reprodukuje hotové poznatky žákům. Může k tomu využít např. knihu, film, video, televizi či jiný záznam. Po žákovi je v tomto případě požadováno pouze naslouchat, pozorovat a zapamatovat si zreprodukované informace. Problémová metoda spočívá v tom, že žák si osvojuje učivo za pomoci jeho tvůrčí činnosti. Zde se setkáváme s rovnováhou mezi aktivitou žáka a učitele. Posledním typem metody je metoda výzkumná, která spočívá v tom, že učitel zadává úlohy, které žáci řeší samostatně. Žáci si samostatně shromažďují fakta, která jim pomohou k zdárnému vyřešení úloh (Obst, 2017).

Při výběru vhodné metody výuky bychom měli mít na paměti cíle a úkoly výuky, obsah a metody předmětu, učební možnosti žáků, zvláštnosti vnějších podmínek a specifické možnosti učitele, jako je např. jeho teoretická příprava či zkušenost. V rámci výuky běžně nevyužíváme pouze jednu výukovou metodu, ale většinou se jedná o jejich kombinace. Nelze říci, která výuková metoda je zcela účinná nebo která je nevhodná, vždy záleží na konkrétní třídě a složení žáků. Pedagog by měl však vědět, proč zvolil právě danou výukovou metodu. Hlavním cílem

je aktivní zapojení žáka do výuky, motivace žáků, ale i pocit naplnění a spokojenosti učitele (Obst, 2017).

Mezi zásadní metody při práci s žáky s kombinovaným postižením patří: zásady opakování a zvýraznění informace, zaměření se na přijímání informace pomocí více smyslů, využívání znaků či grafémů, metoda úpravy obsahu vzdělávání, rozložení učiva do menších celků, využívání kompenzačních pomůcek a podpora psychické stability žáka (Vašek et al., 1999).

Mezi další metody, které můžeme využívat při výuce jsou náhradní formy zápisu, kdy žákovi poskytujeme tištěný zápis či si žák sám zajišťuje kopie od svých spolužáků. Metoda názorná, kdy si žák může libovolně dělat náčrty či schémata, která jsou pro něj vhodnější variantou, jak ztvárnit svůj zápis. Metoda ověřování znalostí, kdy individuálně prověříme, zda žák učivu rozumí. Respektujeme, zda má žák poruchy prostorové orientace. Snažíme se nehodnotit chyby, které vyplynuly z nepochopení zadání, ale hodnotíme obsahovou stránku. Hodnotíme i dílčí kroky, nikoliv pouze výsledek (Čadová et al., 2012).

Při vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ať už v prostřední speciálního školství či v rámci integrace je vhodné využívat metody, které vedou žáky ke spolupráci. Jedná se zejména o metodu kooperativního učení, kdy žáci společně hledají řešení úkolů. Náročnost úkolů a problémů je vždy přizpůsobena úrovni žáků. V případě, že žáci pracují ve skupině, může dojít k lepším výsledkům, než kdyby pracovali samostatně. Dalším metodou je možnost skupinové či párové výuky, která je založena zejména na sociálních vztazích mezi žáky. Při výuce se vytvářejí malé skupinky žáků, či dvojice, které spolupracují při hledání řešení společného problému. Důležité je hlídat správné rozložení skupin či dvojic, správně nastavit dílčí cíle, formy práce, pracovní prostředí a hodnocení výsledné práce skupin. Velmi důležitá je také individuální forma výuky, kde pedagog pracuje s jednotlivcem nebo malou skupinou žáků. Vhodné je zařadit do výuky využívání informačních technologií, pomocí, kterých si žáci mohou dohledávat potřebné informace (Čadová et al., 2012).

Metoda pozorování je také jednou z nejčastěji používaných metod pedagogické diagnostiky, díky které získáváme potřebné informace nejen o výsledcích práce žáka, ale i o celkové pedagogické situaci. V průběhu pozorování je vhodné si zaznamenávat zjištěné informace, abychom měli možnost dospět k závěrům a zajistit tak, že pozorování je systematické (Valenta et al., 2015).

Metodu pozorování bychom mohli definovat jako soustavné, záměrné a organizované sledování pozorovatelných jevů a procesů, které vede k odhalení určitých pedagogických zákonitostí. Hlavním předmětem pozorování je pozorovatel, nebo jiné osoby, jevy či předměty, se kterými daní jedinci pracují. Při procesu pozorování musíme brát ohled na: cíl, předmět, časové hledisko a způsob zaznamenávání a vyhodnocování (Maňák et al., 2005).

Dle Maňáka et al. (2005) metodu pozorování můžeme rozdělit na:

- Soustavnou a příležitostnou
- Krátkodobou či dlouhodobou
- Zjevnou či skrytou
- Systematickou či nesystematickou
- Přirozenou či laboratorní
- Přímou či nepřímou
- Strukturovanou či nestrukturovanou

Mezi faktory, které mohou ovlivnit výsledky pozorování patří Haló efekt, předsudky, stereotypizace a analogizace, tradice, figura, pozadí a momentální psychický stav pozorovatele (Holoušová, 2002).

Pojem **didaktický prostředek** bychom mohli definovat jako veškeré pomůcky, které napomáhají pedagogovi k úspěšnému dosažení nastaveného cíle výuky. Pokud pedagog zvolí vhodné didaktické prostředky vzhledem k obsahu výuky a specifickým potřebám žáků, může tak zefektivnit vyučovací proces. Didaktické prostředky můžeme rozdělit na dvě základní skupiny, a to prostředky materiální a nemateriální. Materiální didaktické prostředky jsou předměty, které slouží k didaktickým účelům. Mezi jejich hlavní výhody patří to, že dokáží výrazně upoutat pozornost, přinášejí do vzdělávacího procesu změnu, napomáhají lepšímu pochopení pojmů, lepšímu zapamatování a v neposlední řadě projevují učitelův zájem o jeho výuku. Řadíme sem zejména učební, metodické a didaktické pomůcky či školní potřeby nebo výukové prostory (Petty, 2004).

Pracovní listy jsou soubory cvičebních úloh a jiných obrazových didaktických materiálů, které se zaměřují zejména na podporu samostatné práce žáka a procvičení učiva. Pracovní listy obsahují většinou vodítko, které žákům pomáhá při práci. Výhodou pracovních listů je, že podporují samostatnost žáků, ale lze je používat i v rámci skupinové práce. Pracovní listy by neměly být zaměňovány s kontrolními testy, které jsou známkovány, avšak motivací pro žáky by mohlo být získání jedničky za odměnu (Čapek, 2015).

Pracovní sešit bychom mohli definovat jako soubor pracovních listů, který je propojen s určitým výukovým tématem. Dle Čapka (2015) je pracovní sešit něco mezi pracovním listem a učebnicí. Oproti učebnici však nabízí žákovi možnost zapisovat si do něj poznámky a řešení, takže je důležité, aby obsahoval volný prostor pro zmíněný zápis. Pracovní listy tak působí na žáky mnohem více svobodněji než klasický sešit. Animace a kresby jsou také důležitým prvkem pracovních listů, jelikož pomáhají znázornit objekty, děje, ale i pohyb. Pomocí nákresů lze zjednodušit učivo a zachytit podstatné a důležité prvky. Pracovní listy nejsou pouze produkty nakladatelství, ale kreativní a tvůrčí činností učitele, který tímto způsobem může pomoci žákům s lepším uchopením učiva. V ideálním případě by pracovní listy měli tvořit učitelé na základě svých tematických plánů a individuálních potřeb svých žáků (Čapek, 2015).

Mezi učební pomůcky, které dle mé vlastní zkušenosti zaujali žáky v praktické škole jednoleté a dvouleté určitě patří stavebnice, které u žáků rozvíjeli kreativitu, prostorovou představivost, jemnou a hrubou motoriku a logické myšlení. Dále jsem v rámci výuky využívala počítače a tablety. Velký ohlas měly výukové programy Wordwall, ve kterých lze s žáky procvičovat různá témata. A v neposlední řadě pracovní listy, ve kterých žáci různými způsoby doplňovali chybějící slova či dokreslovali obrázky.

PRAKTICKÁ ČÁST

3 ÚVOD DO PRAKTICKÉ ČÁSTI PRÁCE

U vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami často narážíme na problém, že je na trhu málo didaktického materiálu, který by byl pro tuto cílovou skupinu osob využitelný a praktický. Jelikož se jedná o tak specifickou a různorodou skupinu jedinců, často je třeba existující didaktické materiály upravovat a transformovat učivo žákům tak, aby pro ně bylo pochopitelné. Kromě učebnic nalezneme na trhu také pracovní sešity a pracovní listy, které můžeme považovat za určitý doplněk učebnic.

Z vlastní zkušenosti vím, že příprava na jednu vyučovací jednotku ve třídě žáků s kombinovaným postižením obnáší velké množství úprav již existujících materiálů tak, aby každému žákovi vyhovovala dle jeho individuálních schopností a dovedností. Proto pro mě tvorba pracovních listů do výuky předmětu základy společenských věd byla jednoznačná, jelikož jsem věděla, že to využiji v další praxi nejen já, ale i ostatní pedagogové při své výuce. Zpracováváním tohoto tématu jsem začala již ve své bakalářské práci, ve které však nedošlo k ověření pracovních listů v praxi, a to zejména z důvodu pandemie Covid. Proto jsem se rozhodla v rámci diplomové práce na tohle téma navázat a ověřit vytvořený soubor pracovních listů v praxi.

Soubor pracovních listů jsem měla možnost ověřit ve svém zaměstnání, a to v MŠ, ZŠ a SŠ Jistota, o. p. s. Konkrétně jsem je ověřovala v Praktické škole jednoleté a dvouleté ve Výšovicích, jejichž podrobnějšímu popisu se věnuji níže. Ověřování pracovních listů probíhalo v druhém pololetí školního roku 2022/2023 na skupině vybraných žáků.

Soubor pracovních listů vychází ze vzdělávací oblasti Člověk a společnost, vzdělávacího obsahu Společenskovědní základy a tematického celku Člověk jako občan (MŠMT, 2010).

Jednotlivé pracovní listy nesou názvy: Člověk na trhu práce, Systém zdravotní péče, Systém sociální péče, Pomáhající organizace, Volnočasové aktivity a Právo na vzdělání.

Dále v praktické části této práce nalezneme nově vytvořený soubor pracovních listů určených pro praktickou školu jednoletou, který vychází z tematického celku Lidé a čas. Podrobněji jsou tyto pracovní listy popsány v podkapitole Soubor pracovních listů pro praktickou školu jednoletou.

3.1 Cíl praktické části práce

Hlavním cílem praktické části této práce bylo ověřit kvalitu a využitelnost souboru pracovních listů ve výuce předmětu základy společenských věd na praktických školách. Soubor pracovních listů vychází z tematického celku *Člověk jako občan*, který je součástí RVP PRŠ 2. Pracovní listy byly ověřovány na skupině žáků s kombinovaným postižením. K vyhodnocení pracovních listů bylo využito pozorování žáků při vyplňování pracovních listů, dále slovní hodnocení žáků a poznámky k jednotlivým pracovním listům, které jsem v průběhu ověřování vytvořila.

Po ukončení ověřování pracovních listů proběhla jejich modifikace dle zjištěných nedostatků tak, aby byla výuka co nejefektivnější.

Výzkumné otázky (VO):

VO 1: Jak hodnotí žáci zadané úlohy v jednotlivých pracovních listech?

VO 2: Byly pracovní listy pro žáky srozumitelné?

Dalším cílem praktické části této práce bylo vytvoření nového souboru pracovních listů určených pro praktickou školu jednoletou, které vycházejí z tematického celku *Lidé a čas*. Tento soubor již nebyl ověřen v praxi. Vycházela jsem převážně z předešlé zkušenosti při ověřování pracovních listů pro praktickou školu dvouletou. Bylo by však vhodné jej v budoucnosti ověřit.

3.2 Metodologie

Tato diplomová práce patří dle typologie závěrečných prací do kategorie **aplikační práce**. Součástí tohoto typu práce je tvorba didaktických pomůcek, textů, programů, projektů, inovativních přístupů či právě souborů pracovních listů.

V rámci praktické části této práce bylo využito pět kvalitativních metod výzkumu, které jsou uvedeny níže.

- Sběr a analýza potřebných informací o škole, žácích, RVP, vzdělávacích oblastech, metodách a prostředcích
- Ověření didaktického materiálu bakalářské práce v praxi
- Pozorování
- Modifikace didaktického materiálu bakalářské práce

- Tvorba nového didaktického materiálů pro PRŠ 1

V počáteční fázi zpracovávání praktické části této práce jsem se nejprve zaměřila **na sběr potřebných informací o škole, žácích, RVP, vzdělávacích oblastech a metodách a prostředcích** vhodných pro zvolenou cílovou skupinu. Pracovní listy pro praktickou školu dvouletou jsem nejprve porovnávala s tematickým plánem předmětu společenskovední základy a poté rozvrhla, kdy zhruba budou pracovní listy ověřovány, aby byly v souladu s plánem učiva. Současně jsem porovnávala obsah pracovních listů s tematickými celky pro předměty rodinná výchova a výchova ke zdraví, kde mohly být pracovní listy také využity. Dále jsem si také vytipovala žáky, kteří by byli nejvhodnějšími kandidáty pro **ověřování pracovních listů** a následně je oslovila a předala jim informovaný souhlas pro zákonné zástupce. Stejným způsobem bylo osloveno vedení školy s prosbou, zda by bylo možné pracovní listy ověřovat v jejich škole. V průběhu školního roku 2022/2023 jsem pozorovala vybrané žáky (viz podkapitola 3.2.2) a jejich specifické potřeby při výuce a současně jim předkládala pracovní listy, které byly v souladu s probíraným učivem. Vybraní žáci tak samostatně či s dopomocí učitele nebo asistenta pedagoga průběžně vyplňovali pracovní listy, které následně slovně okomentovali. Každý žák vyplňoval svůj pracovní list. Při vyplňování jsem si zaznamenávala poznámky směrem k nedostatkům či chybám, které byly potřeba upravit, na zadní stranu pracovních listů, abych následně byla schopna porovnat, zda se zjištěný nedostatek vyskytl u více testovaných jedinců či nikoliv. Výsledky pozorování byly vždy postupně zaznamenávány po dokončení jednotlivých pracovních listů.

Pozorování bylo přímé a zúčastněné, což znamená, že učitel byl součástí procesu a docházelo k interakci mezi ním a žáky. Dále bylo pozorování otevřené a nestrukturalizované, ačkoliv byly zkoumané otázky předem stanoveny, tak byl prostor a otevřenost pro neočekávané situace.

Jeden pracovní list zabral zpravidla dvě vyučovací hodiny, jelikož v první části došlo k vysvětlení probíraného učiva a v druhé části k samotnému doplňování. Na základě zjištěných nedostatků došlo k **modifikaci pracovních listů pro praktickou školu dvouletou**.

V rámci přípravy na **tvorbu nově vytvořeného souboru pracovních listů pro praktickou školu jednoletou** jsem analyzovala již existující didaktický materiál, ze kterého by bylo vhodné čerpat informace, cvičení či inspiraci pro samotnou tvorbu pracovních listů. Jako vhodné se mi zdály pracovní sešity Já a můj svět, které jsou však určené pro výuku předmětu Prvouka na první stupni ZŠ, proto se zcela neshodují s tématy, která jsou součástí RVP PRŠ 1.

Proto mi tyto pracovní sešity sloužily pouze jako podklad a inspirace. V případě, že by dané pracovní sešity chtěli využívat pedagogové pro praktickou školu jednoletou, bylo by nutné je přepracovat, k čemuž došlo v praktické části této práce vzhledem k tematickému celku Lidé a čas. Níže uvádím názvy konkrétních pracovních sešitů:

- ŠTIKOVÁ, V., FUKANOVÁ, J. *Já a můj svět 1 – prvouka (pracovní učebnice)*. Brno: Nová škola. ISBN 978-80-7600-058-2.
- ŠTIKOVÁ, V. *Já a můj svět 2 – prvouka (barevný pracovní sešit)*. Brno: Nová škola. ISBN 978-80-7600-129-9.
- ŠTIKOVÁ, V. *Já a můj svět 3 – prvouka (učebnice)*. Brno: Nová škola. ISBN 978-80-7600-062-9.
- ŠTIKOVÁ, V. *Já a můj svět 3 – prvouka (barevný pracovní sešit)*. Brno: Nová škola. ISBN 978-80-7600-063-6.

3.2.1 Charakteristika zařízení, ve kterém probíhalo ověření

V této podkapitole podrobněji představím školu v rámci, které jsem měla možnost ověřovat pracovní listy v praxi.

Střední škola, základní škola a mateřská škola Jistota o. p. s., je škola, která byla založena 1.9.1993. O její založení se zasadila paní ředitelka PhDr. Marie Turková. V průběhu vývoje tato škola několikrát změnila svoje umístění, avšak od roku 1999 do současnosti je stabilně v budově bývalé LDN na Tetíně v Prostějově. Část budovy byla zprovozněna v roce 1999 a zbylá část v roce 2000. Jednu polovinu budovy obývá speciální škola a druhou polovinu Občanské sdružení LIPKA, která nabízí služby sociální péče. Součástí této budovy je mateřská škola a základní škola, avšak bylo nutné připravit i další možnost vzdělávání pro žáky se speciálními vzdělávacími potřebami, kde by se kladl důraz zejména na připravenost těchto žáků do běžného života. Proto paní ředitelka oslovila Obecní úřad ve Výšovicích za účelem rekonstrukce budovy zámku ve Výšovicích, kde v rámci projektu Handicap vznikla praktická škola jednoletá a dvouletá (Historie školy. Střední škola, základní škola a mateřská škola Jistota, o. p. s.)

Projekt Handicap je společná práce Obecního úřadu ve Výšovicích s nestátními neziskovými organizacemi a orgány státní správy s cílem zrekonstruovat objekt a vytvořit středisko, které by v sobě zahrnovalo celoživotní vzdělávání, zdravotně-ošetrovatelské, rehabilitační a pracovní zařízení, chráněné bydlení, chráněné pracovní dílny, kulturní, sportovní a společenské využití pro občany celé střední Moravy. Dalším cílem projektu je

záchrana zámecké budovy a k ní připojené stavby, která byla dříve využívána jako stáje. Nově je z této přístavby vybudován pavilon, ve kterém nalezneme klubovnu, knihovnu a byty, kterých je celkem 28 a jsou určeny primárně pro handicapované občany včetně vývařovny a části rehabilitačního zařízení (Projekt Handicap. Střední škola, základní škola a mateřská škola Jistota, o. p. s.)

Střední škola zahájila svoji první výuku dne 1.9.2008 na elokovaném pracovišti ve Výšovicích. Nabízí možnost studovat praktickou školu jednoletou anebo praktickou školu dvouletou. Studium je primárně zaměřeno pro absolventy základních škol speciálních, bez omezení věkové hranice. Střední škola se zaměřuje především na nácvik sebeobslužných činností jako je péče o domácnost, kterou mají studenti možnost trénovat ve cvičném bytě, který je součástí přístavby zámku ve Výšovicích. Škola také nabízí přímý kontakt s přírodou, jelikož je součástí zámku i zámecký park, kde se žáci mohou vzdělávat, sportovat či relaxovat. V rámci areálu také škola nabízí možnost rehabilitace či po dokončení studia nabízí svým absolventům možnost zaměstnání v OSZ sociálním podniku (Střední škola, základní škola a mateřská škola Jistota, o. p. s.).

OZS sociální podnik nabízí možnost uplatnění absolventům Střední školy, základní školy a mateřské školy Jistota, o. p. s., se kterou navázal spolupráci v roce 2020. Sociální podnik aktuálně zaměstnává 25 zaměstnanců a převážná většina z nich jsou osoby s určitým typem znevýhodnění. Výhodou tedy je, že sociální podnik těmto zaměstnancům nabízí individuálně upravenou výši úvazku i pracovní místo dle jejich možností a schopností. Mezi hlavní činnosti, kterou zaměstnanci sociálního podniku vykonávají patří zahradnické práce, údržba zeleně, úklid veřejných a komerčních prostor či výroba různých ručně dělaných dárkových produktů jako jsou např. mýdla (Střední škola, základní škola a mateřská škola Jistota, o. p. s.).

Obr. 3 – Dárková sada lodičky

Obr. 4 – Dárková krabice velká

Praktická škola jednoletá 78-62-C/01 se zaměřuje na jednoduché činnosti v domácnosti, přípravu pokrmů a pečení perníků. Nabízí možnost studovat žákům s kombinovaným postižením. Nejčastěji se jedná o žáky s těžkým mentálním postižením v kombinaci s poruchami autistického spektra, narušenou komunikační schopností a s poruchami chování či jinými typy postižení. Podmínkou je ukončené základní vzdělávání na základní škole speciální, případně na jiné praktické škole. Délka tohoto vzdělávacího programu je standardně jeden rok. Součástí učebního plánu jsou předměty: český jazyk a literatura, matematika, informační a komunikační technologie, společenskovední základy, hudební a dramatická výchova, výtvarná výchova, výchova ke zdraví, zdravotní tělesná výchova či tělesná výchova, rodinná výchova, práce v domácnosti, pečení perníků a ruční práce. Tento studijní program se zakončuje závěrečnou zkouškou, která se skládá z teoretické a praktické části a žák úspěšným složením těchto zkoušek získává vysvědčení o závěrečné zkoušce. Kapacita tohoto oboru je šest žáků.

Praktická škola dvouletá 78-62-C/02 se zaměřuje na jednoduché činnosti v domácnosti, přípravu pokrmů, pečení perníků a pletení košů z pedigu (košíkaření). Délka tohoto vzdělávacího programu je standardně dva roky. Učební plán tohoto studijního oboru je tvořen následujícími předměty: český jazyk a literatura, anglický jazyk, matematika, informační a komunikační technologie, společenskovední základy, základy přírodních věd, hudební a dramatická výchova, výtvarná výchova, výchova ke zdraví, tělesná výchova či zdravotní tělesná

výchova, rodinná výchova, výživa a příprava pokrmů a výrobky z pedigu a ruční práce. Po dokončení docházky mohou žáci zakončit svoje studium teoretickou a praktickou zkouškou po jejichž úspěšném splnění dostanou vysvědčení o vykonání závěrečné zkoušky. Kapacita tohoto oboru je dvanáct žáků.

Jak praktická škola jednoletá, tak dvouletá vedou svoje žáky zejména k rozvoji kladného vztahu k práci, ke komunikaci a kultivaci osobnosti. V rámci výuky se žáci mohou setkat s výchovou ke zdravému životnímu stylu, s nácvikem manuálních dovedností, které využijí v rámci běžného života či s nácvikem maximální možné míry samostatnosti (Střední škola, základní škola a mateřská škola Jistota, o. p. s.).

Střední škola, základní škola a mateřská škola Jistota, o. p. s. nabízí:

- Možnost vzdělávání všem věkovým kategoriím s důrazem kladeným na budoucí uplatnění a samostatnost v životě
- Možnost vzdělání pro všechny stupně zdravotního postižení
- Vzdělávání je zajišťováno kvalifikovanými pedagogy, kteří využívají moderní výukové metody a neustále se vzdělávají
- Při vzdělávání je kladen důraz na interdisciplinární spolupráci se všemi složkami komplexní péče, kterou žáci individuálně vyžadují
- Vzdělávání je úzce propojeno se zájmovou a mimoškolní činností⁷

MŠ, ZŠ a SŠ Jistota, o. p. s., v rámci své výchovně-vzdělávací činnosti využívá Biofeedback, což je přístroj, který je schopen měnit fyziologickou aktivitu s cílem zlepšit zdraví a výkon jedince. Proces probíhá za pomoci měření fyziologické aktivity, což umožňuje rychlou a přesnou zpětnou vazbu (AAPB, 2023).

Metodu EEG-Biofeedback můžeme nalézt také pod pojmy západní jóga nebo elektronický zen. Jedná se metodu tréninku, který napomáhá k harmonizaci mozkové činnosti prostřednictvím učení a bioregulace (Kolářová, 2019).⁸

⁷ Škola nabízí hudebně-dramatický, keramický, badatelský a čtenářský kroužek. Dále také kroužek práce s počítačovou grafikou a multimédií, kroužek zábavné logiky a deskových her či kroužek pletení košů z pedigu. Mimo jiné škola nabízí pravidelné výlety, návštěvu divadelních představení, návštěvu kina či knihovny, pravidelné školní besídky, vystoupení školního sboru, sportovní akce ve spolupráci s ZŠ Edvarda Valenty či pravidelné akce na dopravním hřišti.

⁸ Tuto metodu lze využívat nejen u žáků se speciálními vzdělávacími potřebami, ale i u intaktních jedinců. Je vhodná pro všechny od dětského věku přes dospívání, dospělost až k zralému věku (Kolářová, 2019).

V rámci tréninku EEG-Biofeedback se žák učí modifikovat zpětnou vazbu, kterou získává za pomoci zvuku či obrazu. Tento proces zlepšuje celkovou aktivitu mozku, navyšuje počet nervových spojení, čímž zapříčiňuje plasticitu mozku. Získaný pokrok má pak trvalý charakter (Novotný, 2009).

Metoda EEG-Biofeedbacku spočívá nejprve ve vstupním vyšetření, které je nutné pro zjištění potřeb a přání jedince. Následuje první sezení, které zjišťuje, zda je tato terapie a metoda pro žáka vhodná. Jedná se o nenásilnou formu terapie, která není návyková. Žák je při této terapii uvolněný, sedí v křesle a za pomoci senzorů mu jsou snímány signály EEG z mozku, tzv. mozkové vlny. Signály jsou následně uloženy do počítače, kde k nim má terapeut okamžitý přístup. Na konci terapie vždy dojde k zhodnocení a porovnání výsledků z předchozích tréninků. Důležitou zpětnou vazbou jsou také pocity žáka (Kolářová, 2019).⁹

3.2.2 Charakteristika souboru žáků

Soubor pracovních listů byl ověřován na skupině žáků, kteří navštěvují praktickou školu jednoletou a dvouletou ve Výšovicích. Jelikož je složení tříd nakombinováno žáky, kteří se vzdělávají podle ŠVP pro praktickou školu jednoletou a dvouletou, bylo nutné testovat žáky ze dvou tříd, nikoliv pouze z jedné. Celkem bylo osloveno sedm žáků a jejich zákonných zástupců, kterým byl předán informovaný souhlas k diplomové práci, který je uveden na konci práce v příloze č. 1: Informovaný souhlas k diplomové práci. Po odsouhlasení a stvrzení formuláře podpisem zákonného zástupce či žáka započalo samotné ověřování. Ověřování pracovních listů se uskutečnilo v průběhu druhého pololetí školního roku 2022/2023 v předmětu základy společenských věd či v obsahově obdobných předmětech výchova ke zdraví a rodinná výchova. Bylo tedy využito i mezipředmětových vazeb. Z praktické školy dvouleté soubor pracovních listů zpracovávalo celkem sedm žáků.

Všichni testovaní žáci jsou jedinci s kombinovaným postižením. Vyskytovaly se u nich následující typy postižení a jejich kombinace: mentální postižení, narušená komunikační schopnost, omezení hybnosti, poruchy autistického spektra a poruchy chování. Věkový průměr těchto žáků byl 21,7.

⁹ Tato metoda je vhodná při práci s osobami s ADHD, ADD, mozkovými dysfunkcemi, specifickými poruchami učení, PAS, logopedickými obtížemi apod. (EEG, Biofeedback Institut, 2023).

3.3 Ověření didaktického materiálu a jeho výsledky

K naplnění výzkumného cíle byly vytvořeny dvě výzkumné otázky, dále jen VO. V rámci pozorování jsem si zaznamenávala zjištěné informace a kladla si doprovodné otázky, které jsou uvedeny níže společně s VO.

VO 1: Jak hodnotí žáci zadané úlohy v jednotlivých pracovních listech?

Jako nejvhodnější způsob hodnocení pracovních listů pro žáky s kombinovaným postižením bylo slovní hodnocení. Jako součást výzkumných otázek byly doprovodné otázky typu:

- „*Je žák schopen pracovní list vypracovat samostatně, nebo s dopomocí?*“
- „*Jsou úlohy pro žáky náročné?*“
- „*Jsou úlohy pro žáky zábavné?*“
- „*Který typ úlohy žákům více vyhovoval? Otevřené otázky nebo uzavřené?*“
- „*Jakým způsobem žákům pracovní list vyhovoval? Velikostí písma, stylem, doprovodnými nákresy a obrázky?*“

Obecně žáci hodnotili pracovní listy jako zábavné. Často zdůrazňovali, že se jim líbí obrázky, kterými je text doplňován. Úlohy, při kterých spojovali obrázek s písemnou definicí hodnotili jako snadné. Doplnovací cvičení s otevřenými odpověďmi bez nápovědy formou obrázku hodnotili jako složité. Uzavřené otázky hodnotili pozitivně. Obecně se však žáci shodovali na tom, že jsou pracovní listy příliš dlouhé a obsáhlé.

VO 2: Byly pracovní listy pro žáky srozumitelné?

Při této výzkumné otázce byly použity doprovodné otázky:

- „*Jsou úlohy pro žáky srozumitelné?*“
- „*Bylo zadání úloh vhodně formulované?*“
- „*Měli žáci při vypracovávání úloh dostatečný časový prostor pro splnění?*“
- „*Byl obsah úloh dostatečně strukturovaný?*“
- „*Které úlohy žákům vyhovovaly více? Ty s obrázky a nákresy, nebo ty s větším obsahem textu?*“
- „*Dopouštěli se žáci při práci chyb, a jaký měly tyto chyby charakter?*“

Z hlediska mého pozorování jsem zaznamenala následující poznámky:

- Mezi nejčastější nedostatky patřilo nejasné formulování zadání úkolů.
- Žáci mají často potíže s pochopením zadání, jelikož byla délka zadání příliš složitá. V podstatě se jednalo o tři instrukce současně. Př: ***Prohlédni si obrázky povolání a vyber jejich správnou náplň práce a správně je pojmenuj.*** Při tomto zadání žáci nepochopili, co znamená náplň práce, proto bylo nutné zadání úloh přepracovat tak, aby byly jednodušší, lépe pochopitelné a jasně formulované.
 - U delších textových popisů a určování definic byli žáci často zmatení a práce s delším textem pro ně byla náročná. Pro testovanou skupinu žáků by bylo vhodnější spojovat obrázek pouze s názvem, případně slovně popsat, co daný pojem obnáší.
 - Pro žáky z vybrané skupiny by bylo vhodnější pracovní listy udělat obecně méně obsáhlé a ubrat na písemném textu. Často byli žáci zmatení a zejména doplňovací cvičení pro ně byli moc dlouhé a těžké. Vhodnější pro ně byli rozhodně uzavřené odpovědi a výběr ze dvou možností. Otevřené otázky by bylo vhodné upravit na minimum.
 - V úloze, kdy měli žáci rozlišit nejen správnou odpověď, ale ještě určit, zda se jedná o ženskou nebo mužskou vlastnost byli opět zmatení. Vhodné je, aby žáci volili pouze správnou odpověď.
 - Ve cvičeních, kde měli žáci samostatně vyplnit odpověď se často vyskytoval problém s nedostatečným místem pro vyplnění slov či chybějící řádky. Vhodnější by bylo formulovat cvičení tak, aby žák vybíral správnou odpověď z nabídky formou kroužkování či barevně rozlišoval a přiřazoval pojmy ke správné skupině.
 - Výkladová část, kterou obsahuje každý pracovní list je využitelná převážně pro učitele, jako podklad do výuky. Pro žáky je příliš složitá, dlouhá a nepřehledná.

Původní soubor pracovních listů pro praktickou školu dvouletou v reálné velikosti, který lze použít v praxi, nalezneme v bakalářské práci, které nese název ***Tvorba pracovních listů ve výuce předmětu základy společenských věd na praktické škole dvouleté*** z roku 2021.

V pořadí první pracovní list nese název ***Člověk na trhu práce***. Při modifikaci tohoto pracovního listu došlo k následujícím úpravám. Při ověřování pracovních listů jsem žákům nechávala k dispozici i výklad, jako zdroj informací. Pro žáky to však bylo příliš náročné a obsáhlé, proto jsem v modifikované verzi tuto výkladovou část vynechala u všech pracovních listů.

V první úloze došlo k úpravě zadání, jelikož původní zadání bylo pro žáky méně pochopitelné a text, který popisuje jednotlivá povolání byl náročný. Nově mají žáci za úkol slovně popsat názvy a obsah jednotlivých profesí. Ve druhé úloze bylo ubráno na možnostech výběru vlastností mezi ženským a mužským pohlavím. Taktéž to bylo pro žáky příliš složité. Třetí úloha byla celkově zkrácena a zjednodušena a otevřené odpovědi nahradil výběr z možností. V pořadí pátá úloha byla zcela přepracována. V modifikovaném pracovním listu žáci najdou tabulku, ve které budou podle barevného zadání rozlišovat o jaký typ povolání se jedná. Šestá úloha zůstala v původní verzi, jelikož jsem se nesetkala s tím, že by byla pro žáky příliš náročná.

1. Prohlédni si obrázky povolání a vyber jejich správnou náplň práce a správně je pojmenuj.

Náplní této práce je dávat lidem léky jak na recept, tak i volně prodejné. Tato osoba prodává léky v místě zvaném lékárna.	Náplní této práce je počítání, zakládání dokumentů a práce s počítačem. Místo, kde tato osoba pracuje se nazývá kancelář.	Náplní této práce je vaření, pečení, smažení nebo dušení. Tato osoba pracuje na místě, které se nazývá kuchyně.
Náplní této práce je pomoci lidem, kteří jsou nemocní. Tato osoba pracuje v místě, které se nazývá nemocnice.	Náplní této práce je naučit děti něco nového. Tato osoba pracuje v místě, které se nazývá škola.	Náplní této práce je plánování, oprava nebo stavba. Tato osoba pracuje často venku na staveništi, nebo v dílně.

1. Jakou vlastnost je potřeba mít k dané práci? U některých prací jsou obě správné.

Paní učitelka	chamtivá/chamtivý	hodná/hodný
Paní uklízečka	pečlivá/pečlivý	bojácná/bojácný
Sportovec	vytrvalá/vytrvalý	náladová/náladový
Řidič	důsledná/důsledný	něžná/něžný
Číšník	komunikativní	tichá/tichý

1. Prohlédni si obrázky a pojmenuj práci, kterou vidíš. Vlastními slovy řekni, co člověk v dané práci dělá.

2. Jakou vlastnost je potřeba mít k dané práci? U některých prací jsou obě správné.

Paní učitelka	chamtivá	hodná
Paní uklízečka	pečlivá	bojácná
Sportovec	vytrvalý	náladový
Řidič	důsledný	něžný
Číšník	komunikativní	tichý

Obr. 5 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 1, str. 1¹⁰

¹⁰ Konkrétní pracovní listy jsou uvedeny v reálné velikosti v příloze této práce.

2. Doplň do textu chybějící slova

Práce je činnost člověka.

Mezi základní lidské potřeby patří např. _____.

Kvalifikace je schopnost člověka vykonávat určitou práci. Je to pravda? _____.

Mezi schopnosti člověka pracovat patří osobní zkušenosti, pracovní zkušenosti a _____.

Zaměstnanec vykonává práci pro druhého člověka a .

Za vykonanou práci dostaneme ohodnocení, které se jmenuje _____.

Když chceme ukončit práci, podáme .

Nejčastěji trvá pracovní doba _____ hodin.

Dokument, který potvrzuje dohodnuté podmínky zaměstnance i zaměstnavatele se nazývá .

3. Spoj povolání se správným pracovním nástrojem

učitelka	vinař
zubař	řezník
kuchařka	účetní
kadeřnice	

3. Doplň do textu chybějící slova

Práce je činnost člověka.

Zaměstnanec vykonává práci pro druhého člověka a .

Za vykonanou práci dostaneme ohodnocení, které se jmenuje _____.

Když chceme ukončit práci, podáme .

Dokument, který potvrzuje dohodnuté podmínky zaměstnance i zaměstnavatele se nazývá .

4. Spoj povolání se správným pracovním nástrojem

učitelka	vinař
zubař	řezník
kuchařka	účetní
kadeřnice	

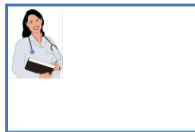

Obr. 6 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 1, str. 2

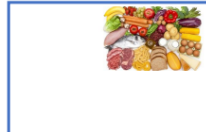
4. Přifaď povolání ke správné práci.

KUCHAŘ	LÉKAŘ	PEKAŘ
OBRÁBĚČ KOVŮ	UČITELKA	OPRAVÁŘ
ČÍŠNÍK	CUKRÁŘ	RYBÁŘ
ŘEZBÁŘ	ZDRAVOTNÍ SESTRA	ZUBAŘ
VYCHOVATELKA	AUTOMECHANIK	TECHNIK
VINAŘ	BAGRISTA	TĚLOCVIKÁŘ

Pracují s lidmi a pečují o jejich zdraví

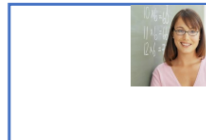
Pracují s potravinami

Pracují se stroji, přístroji a nástroji

Pracují s dětmi, učí je

5. Přečti si věty a doplň správné povolání.

Když někde hoří, nebo se stane havárie, tak voláme: _____.

Když nám někdo ublíží, nebo nám něco ukradne, tak voláme: _____.

Když se nám stal úraz a potřebujeme ošetřit, tak voláme: _____.

5. Červenou barvou označ práci, při které člověk pracuje s potravinami. Modrou barvou označ práci, při které člověk pracuje s dětmi a učí je. Zelenou barvou označ práci, při které člověk pracuje s přístroji a žlutou barvou označ práci, při které se člověk stará o zdraví někoho jiného.

KUCHAŘ	LÉKAŘ	PEKAŘ
OBRÁBĚČ KOVŮ	UČITELKA	OPRAVÁŘ
ČÍŠNÍK	CUKRÁŘ	RYBÁŘ
ŘEZBÁŘ	ZDRAVOTNÍ SESTRA	ZUBAŘ
VYCHOVATELKA	AUTOMECHANIK	TECHNIK
VINAŘ	BAGRISTA	TĚLOCVIKÁŘ

6. Přečti si věty a doplň správné povolání.

Když někde hoří, nebo se stane havárie, tak voláme: _____.

Když nám někdo ublíží, nebo nám něco ukradne, tak voláme: _____.

Když se nám stal úraz a potřebujeme ošetřit, tak voláme: _____.

Obr. 7 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 1, str. 3

Druhý pracovní list s názvem *System zdravotní péče* byl modifikován jen mírně. V úloze jedna, tři, čtyři a pět nedošlo k žádné úpravě. Ve druhé úloze však došlo ke zkrácení a zjednodušení doplňovacího cvičení, které bylo pro žáky původně složité.

- **Léky** – mohou být na předpis (recept), anebo **volně prodejně**. Volně prodejně léky si můžeme koupit kdykoliv, bez návštěvy lékaře. Léky na předpis nám napíše pouze lékař. Léky na předpis nám musí předepsat lékař, jinak pro nás můžou být nebezpečné.
- **Léky na předpis** – antibiotika, léky na alergii, léky na vysoký krevní tlak, léky na cukrovku
- **Volně prodejně léky** – léky na bolest hlavy (Ibalgin, Paralen), sprej do nosu (Olynth), pastilky na bolest v krku (Strepsils), sirup na kašel (Mucosolvan).
- **Preventivní kontrola** – chodíme na ni, když nejsme nemocní, ale jdeme pouze na kontrolu. Většinou jednou za 2 roky. Lékař nám změří výšku, váhu, zkontroluje zrak a sluch, odebere vzorky moči a vystaví žádanku na odběr krve, změřívá nám krevní tlak.
- **Návštěva lékaře při nemoci** – chodíme na ni, když jsme nemocní. Lékař se nás zeptá na příznaky nemoci (co nás trápí). Pak nás zkontroluje. Zkontroluje krk, prohmatá oblast za ušima, změřívá teplotu, odebere vzorek z nosu a krku (při chřipce).

PREVENCE NEMOCI – prevence je způsob, jak se můžeme chránit před nemocí. Patří sem:

<ul style="list-style-type: none"> • Zdravá strava, hodně ovoce a zeleniny (VITAMINY) 		<ul style="list-style-type: none"> • Sport a pohyb na čerstvém vzduchu 	
<ul style="list-style-type: none"> • Pravidelné kontroly u lékaře 		<ul style="list-style-type: none"> • Očkování 	

1. Doplň správnou odpověď.

Jíst hodně ovoce a zeleniny je našemu tělu prospěšné.	PRAVDA	NEPRAVDA
Jednou ze zásad prevence nemoci je očkování.	PRAVDA	NEPRAVDA
Pohyb na čerstvém vzduchu našemu tělu škodí.	PRAVDA	NEPRAVDA
Pravidelné kontroly u lékaře nejsou potřebné.	PRAVDA	NEPRAVDA

2. Doplň věty.

Lékař je člověk, který nám pomáhá, když jsme nemocní. Předepíše nám _____ a určí jaký léčebný režim máme dodržovat.

Lékař, který je určený pouze pro dospělé a léčí nás, když máme např. chřipku nebo anginu se nazývá _____.

Odborným lékařem je např. dětský lékař, kožní lékař nebo _____.

Při ohrožení našeho zdraví nebo zdraví někoho jiného voláme zdravotní záchranou službu pomocí telefonního čísla _____.

Vozidlo, které převáží raněné nebo nemocné se jmenuje _____.

Jaké můžou být symptomy (příznaky) nemoci? _____.

Léčebným režimem můžou být léky, krátké vycházky a _____.

Na preventivní kontrolu k obvodnímu lékaři chodíme po _____ letech.

Co nám říká diagnóza? _____.

Prevenzi nemoci tvoří pravidelné kontroly u lékaře, očkování, sport a _____.

Na poliklinice můžeme najít praktického lékaře a _____.

Léky můžeme rozdělit na léky na předpis a _____.

Mezi léky na předpis patří antibiotika, léky na vysoký tlak nebo _____.

Volně prodejně léky jsou např. léky na bolest hlavy nebo _____.

3. Doplň správnou odpověď.

V případě nouze můžeme zavolat zdravotní záchranou službu pomocí telefonního čísla?

155	158	150
-----	-----	-----

Vozidlo zdravotní záchraně služby nazýváme?

Dodávka	Sanitka	Auto
---------	---------	------

1. Doplň správnou odpověď.

Jíst hodně ovoce a zeleniny je našemu tělu prospěšné.	ANO	NE
Jednou ze zásad prevence nemoci je očkování.	ANO	NE
Pohyb na čerstvém vzduchu našemu tělu škodí.	ANO	NE
Pravidelné kontroly u lékaře nejsou potřebné.	ANO	NE

2. Doplň věty.

Lékař je člověk, který nám pomáhá, když jsme nemocní. Předepíše nám _____ a určí jaký léčebný režim máme dodržovat.

Lékař, který je určený pouze pro dospělé a léčí nás, když máme např. chřipku nebo anginu se nazývá _____.

Při ohrožení našeho zdraví nebo zdraví někoho jiného voláme zdravotní záchranou službu pomocí telefonního čísla _____.

Vozidlo, které převáží raněné nebo nemocné se jmenuje _____.

Nemocem můžeme předcházet tím, že budeme jíst _____.

Obr. 8 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 2, str. 1

2. Doplň věty.

Lékař je člověk, který nám pomáhá, když jsme nemocní. Předepíše nám _____ a určí jaký léčebný režim máme dodržovat.

Lékař, který je určený pouze pro dospělé a léčí nás, když máme např. chřipku nebo anginu se nazývá _____.

Odborným lékařem je např. dětský lékař, kožní lékař nebo _____.

Při ohrožení našeho zdraví nebo zdraví někoho jiného voláme zdravotní záchranou službu pomocí telefonního čísla _____.

Vozidlo, které převáží raněné nebo nemocné se jmenuje _____.

Jaké můžou být symptomy (příznaky) nemoci? _____.

Léčebným režimem můžou být léky, krátké vycházky a _____.

Na preventivní kontrolu k obvodnímu lékaři chodíme po _____ letech.

Co nám říká diagnóza? _____.

Prevenzi nemoci tvoří pravidelné kontroly u lékaře, očkování, sport a _____.

Na poliklinice můžeme najít praktického lékaře a _____.

Léky můžeme rozdělit na léky na předpis a _____.

Mezi léky na předpis patří antibiotika, léky na vysoký tlak nebo _____.

Volně prodejně léky jsou např. léky na bolest hlavy nebo _____.

3. Doplň správnou odpověď.

V případě nouze můžeme zavolat zdravotní záchranou službu pomocí telefonního čísla?

155	158	150
-----	-----	-----

Vozidlo zdravotní záchraně služby nazýváme?

Dodávka	Sanitka	Auto
---------	---------	------

3. Doplň správnou odpověď.

V případě nouze můžeme zavolat zdravotní záchranou službu pomocí telefonního čísla?

155	158	150
-----	-----	-----

Vozidlo zdravotní záchraně služby nazýváme?

Dodávka	Sanitka	Auto
---------	---------	------

4. Spoj obrázek se správným názvem.

	<p>RECEPT</p> <p>NÁPLAST</p> <p>OBVAZ</p> <p>INJEKCE</p> <p>PASTILKY DO KRKU</p> <p>SPREJ DO NOSU</p> <p>LÉKY PROTI BOLESTI HLAVY (PŘI TEPLOTĚ)</p>
--	---

Obr. 9 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 2, str. 2

4. Spoj obrázek se správným názvem.

RECEPT
NÁPLAST
OBVAZ
INJEKCE
PASTILKY DO KRKU
SPREJ DO NOSU
LÉKY PROTI BOLESTI HLAVY (PŘI TEPLOTĚ)

4. Spoj obrázek se správným názvem.

RECEPT
NÁPLAST
OBVAZ
INJEKCE
PASTILKY DO KRKU
SPREJ DO NOSU
LÉKY PROTI BOLESTI HLAVY (PŘI TEPLOTĚ)

5. K jakému lékaři bys šel? Spoj potíže se správným lékařem.

Vyrážka, ekzém na ruce.	Alergolog
Zvýšená teplota, bolest v krku a rýma.	Ambulance
Bolest zubů.	Kožní lékař
Kýchání a slzení očí při procházce venku.	Praktický lékař
Zlomená ruka.	Zubař
Odřenina kolene.	Zůstanu doma, odřeninu si zdesinfikuji a zalepím náplastí.

5. K jakému lékaři bys šel? Spoj potíže se správným lékařem.

Vyrážka, ekzém na ruce.	Alergolog
Zvýšená teplota, bolest v krku a rýma.	Ambulance
Bolest zubů.	Kožní lékař
Kýchání a slzení očí při procházce venku.	Praktický lékař
Zlomená ruka.	Zubař
Odřenina kolene.	Zůstanu doma, odřeninu si zdesinfikuji a zalepím náplastí.

Obr. 10 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 2, str. 3

V pořadí třetí pracovní list se jmenuje *System sociální péče*. Tohle téma bylo pro žáky celkově velmi náročné a těžko pochopitelné, proto v tomto pracovním listu došlo k nejrozsáhlejšímu zkrácení a zjednodušení úloh.

V úloze číslo jedna byl slovní popis zkrácen pouze na jednu větu. Typy sociálních dávek pak byly rozlišeny dle barev a novým zadáním pro žáky bylo vykreslit stejnou barvou popis a typ sociální dávky, místo původní práce s textem a spojováním. Úloha číslo dva zůstala nezměněna, jelikož se jednalo o slovní popis obrázků, který žákům šel velmi dobře. Úloha číslo tři byla výrazně zkrácena, jelikož původní verzi žáci zvládli pouze s výraznou dopomocí. Čtvrtá úloha zůstala téměř nezměněna. Úkolem žáků je najít vhodnou definici k typu sociální dávky. Mírná úprava však byla v tom, že žáci nemají pojem a definici spojovat, ale vykreslit stejnou barvou, což by mělo být pro žáky příjemnější.

1. Spoj správnou sociální dávku s definicí.

Maminka, která pečuje o své malé dítě nemůže zároveň pracovat, proto ji stát přispívá...

RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK

Starý člověk, který celý život pracoval už nemůže, protože je pro něj práce příliš náročná. Tento člověk má vysoký věk. Stát mu přispívá...

NEMOCENSKÝ PŘÍSPĚVEK

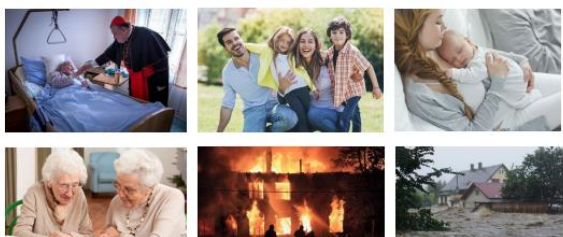
STAROBNÍ DŮCHOD

PODPORA V NEZAMĚSTNANOSTI

Žena, která přišla o svoji práci si hledá novou. Chce pracovat, ale zatím nemůže najít vhodnou práci. Stát jí přispívá...

Muž nemůže pracovat ze zdravotních důvodů. Stát mu přispívá...

2. Prohlédni si obrázky a řekni, kteří lidé by potřebovali podporu od státu.

1. Vybarvi obdélníky podle toho, jaký příspěvek daný člověk pobírá.

RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK **NEMOCENSKÝ PŘÍSPĚVEK** **STAROBNÍ DŮCHOD**

PODPORA V NEZAMĚSTNANOSTI

ŽENA, KTERÁ ZTRATILA PRÁCI
POBÍRÁ...

BABIČKA, KTERÁ UŽ NECHODÍ DO PRÁCE Z DŮVODU STÁŘÍ POBÍRÁ...

NEMOCNÝ ČLOVĚK, KTERÝ NEMŮŽE CHODIT DO PRÁCE POBÍRÁ...

MAMINKA, KTERÁ SE STARÁ DOMA O DÍTĚ POBÍRÁ...

2. Prohlédni si obrázky a zakroužkuj, kteří lidé by potřebovali podporu od státu.

3. Dopln do textu chybějící slova.

Ministerstvo práce a sociálních věcí se stará o zaměstnanost a zabezpečuje příjmy v případě nouze. Je to pravda?

Určuje také minimální mzdu. To znamená, že určuje, kolik peněz musíme minimálně dostat za _____.

Jakou pomoc v nouzi nám může stát poskytnout?

Kdo potřebuje nejvíc pomoc od státu? _____.

Kdo kromě státu může ještě pomáhat lidem v nouzi?

SHRNUTÍ

Systém sociální péče nám zajišťuje to, aby všichni občané, i ti jsou v nouzi, mohli žít a uspokojovat si základní potřeby.

Každý pracující člověk na systém sociální péče přispívá ze své výplaty – daně.

Navíc se proti některým událostem můžeme pojistit dobrovolně.

Jaké můžeme mít pojištění?

POVINNÉ POJIŠTĚNÍ	NEPOVINNÉ POJIŠTĚNÍ
zdravotní pojištění a sociální pojištění (STÁT)	soukromé pojištění Sem patří: cestovní pojištění, pojištění domácnosti a nemovitosti, úrazové pojištění
vlastník vozidla – pojištění odpovědnosti z provozu vozidla (povinné ručení)	

Obr. 11 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 3, str. 1

3. Zakroužkuj správnou odpověď.

Ministerstvo práce a sociálních věcí se stará o zaměstnanost a zabezpečuje příjmy v případě nouze. Je to pravda? **ANO** nebo **NE**.

Kdo kromě státu může ještě pomáhat lidem v nouzi?

4. Vybarvi stejnou barvou pojem a větu, která k sobě patří.

Starobní důchod	Peněžní příspěvek, který pobírá dítě po úmrtí jednoho z rodičů.
Invalidní důchod	Peněžní příspěvek, který pobírají osoby s vysokým věkem. Kvůli věku už tito lidé nemohou pracovat.
Vdovský důchod	Peněžní příspěvek pro osoby, které nemohou pracovat z důvodu vážné nemoci. Jejich zdravotní stav jim neumožňuje pracovat.
Siroťčí důchod	Peněžní příspěvek, který pobírá manžel/manželka po úmrtí partnera.

Obr. 12 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 3, str. 2

4. Spoj správný název s definicí.

Starobní důchod	Peněžní příspěvek, který pobírá dítě po úmrtí jednoho z rodičů.
Invalidiní důchod	Peněžní příspěvek, který pobírají osoby s vysokým věkem. Kvůli věku už tito lidé nemohou pracovat.
Vdovský důchod	Peněžní příspěvek pro osoby, které nemohou pracovat z důvodu vážné nemoci. Jejich zdravotní stav jim neumožňuje pracovat.
Sirotčí důchod	Peněžní příspěvek, který pobírá manžel/manželka po úmrtí partnera.

5. Přečti si příběh a následně vyber jaké pojištění by si rodina měla zařídit.

<p>Chystáme se s rodinou na dovolenou do Turecka. Jaké pojištění bych si měl zařídit?</p> <p>Toto pojištění mi zajistí, že když se v cizí zemi zraním, tak mě v nemocnici ošetří.</p> 	<p>Pojištění domácnosti a nemovitosti</p> <p>Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla</p> <p>Cestovní pojištění</p>
---	---

<p>Rodina si koupila nový dům. Dům je hned vedle řeky. Jaké pojištění by si rodina měla zařídit?</p> <p>Toto pojištění slouží k tomu, když se hladina řeky zvedne a vytopí dům, tak mi pojišťovna přispěje na opravu domu.</p> 	<p>Cestovní pojištění</p> <p>Pojištění odpovědnosti z provozu vozidla</p> <p>Pojištění domácnosti a nemovitosti</p>
---	---

Obr. 13 – Původní pracovní list č. 3, str. 3

Pracovní list číslo čtyři nese název **Pomáhající organizace**. V první úloze nedošlo k žádné modifikaci, jelikož žáci neměli problém spojit událost s konkrétní pomáhající organizací, kterou by měli zavolat. Úloha čísla dva byla výrazně zkrácena a upravena tak, aby ve větách žáci vybírali mezi dvěma možnostmi. Tudíž se zcela vynechaly otevřené odpovědi. Úloha číslo tři byla zcela vynechána, jelikož byla pro žáky příliš složitá a bez dopomoci pedagogického pracovníka ji nebyli schopni vyřešit. Čtvrtá a pátá úloha byla lehce zjednodušena. Šestá úloha zůstala bez úpravy a v sedmé úloze došlo jen k mírné úpravě, kdy žáci nespojují událost s pojmem podstatná a nepodstatná, ale u každého jednotlivě kroužkují ano nebo ne.

Osobní bezpečí

- Člověk není ohrožen jen mimořádnými událostmi, ale často i jednáním a chováním jiných lidí – násilím
- S násilím se můžeme setkat v rodině, ve škole, v zaměstnání, v internetu nebo i jen tak na ulici

Jak vypadá násilí?

- **Slovní** – urážky, nadávky, ponižování, vyhrožování...
- **Tělesné** – kopání, bití, facky, tahání za vlasy...
- **Psychické** – kritizování, zesměšňování, lhaní...
- **Sociální** – omezování kontaktu s ostatními lidmi
- **Sexuální** – nucení k věcem se kterými nesouhlasíme (sexuálnímu styku)
- **Ekonomické** – ničení majetku a osobních věcí

Jakou můžeme vyhledat pomoc?

- Svěřit se rodičům, kamarádům nebo učitelům ve škole
- Kontaktovat krizové centrum

Linka důvěry
Bílý kruh bezpečí
Krizové centrum pro týrané a zneužívané děti Rosa
DONA
Žena v tísní

1. Prohlédni si obrázky a rozhodni jakou pomáhající organizaci bys zavolal?

Policie Hasiči Zdravotní záchranná služba

1. Prohlédni si obrázky a rozhodni jakou pomáhající organizaci bys zavolal?

Policie Hasiči Zdravotní záchranná služba

2. Vyber správnou odpověď a zakroužkuj ji.

Pomáhající organizace jsou organizace, které nám pomáhají, když jsme v **NOUZI** nebo v **POHODĚ**.

Mezi pomáhající organizace patří např. policie a **HASIČI** nebo **KOLOTOČÁŘI**.

Mimořádnou událostí může být např. požár nebo **HAVÁRIE** či **OSLAVA NAROZENIN**.

Policii České republiky zavoláme pomocí telefonního čísla **158** nebo **160**.

Hasiče zavoláme pomocí telefonního čísla **150** nebo **170**.

Zdravotní záchrannou službu zavoláme pomocí telefonního čísla **155** nebo **195**.

Obr. 14 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 4, str. 1

1. Doplně do textu chybějící slova.

Pomáhající organizace jsou organizace, které nám pomáhají, když jsme v _____.

Mezi pomáhající organizace patří např. policie nebo _____.

Mimořádnou událostí může být např. požár, havárie nebo _____.

Policii České republiky zavoláme pomocí telefonního čísla _____.

Hasiče zavoláme pomocí telefonního čísla _____.

Zdravotní záchrannou službu zavoláme pomocí telefonního čísla _____.

Když voláme o pomoc je na začátku důležité sdělit

své jméno a místo kde se nacházím	jaké je počasí
-----------------------------------	----------------

Jaké je univerzální telefonní číslo na všechny složky záchranného systému? **122 111 112**

Je důležité poskytnout záchranné službě své telefonní číslo? **ano | ne**

2. Spoj projev násilí se skupinou, do které patří.

LHANÍ O MOJÍ OSOBU

ZNIČENÍ MOJÍ OSOBNÍ VĚCI

VYHROŽOVÁNÍ

KOPÁNÍ, BITÍ

NUCENÍ K VĚCEM, KTERÉ SE MI NELÍBÍ (SEXUÁLNÍ)

NĚKDO MI BRÁNÍ V KONTAKTU S JINOU OSOBOU

Slovní násilí
Tělesné násilí
Psychické násilí
Sociální násilí
Sexuální násilí
Ekonomické násilí

L _ NKA DŮVĚRY

R _ SA

B _ LÝ KR _ H BEZPEČÍ

DO _ A

3. Doplně chybějící písmena krizových center.

L _ NKA DŮVĚRY
R _ SA
B _ LÝ KR _ H BEZPEČÍ

4. Odpověz na otázku:

Můžeme se setkat s násilím i na ulici? **ano | ne**

5. Rozhodni, zda je činnost projevem šikany, nebo ne.

Spolužák ve škole mi věčně bere moje věci a poškozuje mi je.	ANO	NE
Rodiče mi zakázali jít ven, protože nemám hotové úkoly.	ANO	NE
Kamarád v zájmovém kroužku mi neustále nadává a vyhrožuje mi.	ANO	NE
Babička mi zakázala jíst sladkosti.	ANO	NE
Kolemjoucí na ulici mě fyzicky napadl.	ANO	NE

6. Rozhodni, zda je daná informace podstatná nebo není, když voláme o pomoc.

Sdělit co se stalo, ať pomoc ví, koho má poslat.	ANO	NE
Čekat na pomoc na viditelném místě, aby ihned věděli, kde mají zastavit.	ANO	NE
Sdělit pomoci jaké činnosti jsem dělala minulý den.	ANO	NE
Představit se – sdělit svoje jméno.	ANO	NE
Sdělit pomoci jakou mám právě náladu.	ANO	NE
Poskytnout číslo vlastního telefonu, aby mě mohla pomoc znovu kontaktovat.	ANO	NE
Sdělit kde se nacházím, kam má pomoc přijet.	ANO	NE

Obr. 15 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 4, str. 2

4. Doplň do textu chybějící slova.

Člověka nemusí ohrožovat pouze mimořádné události, ale i _____.

S násilím se můžeme setkat např. v rodině nebo _____.

Můžeme se setkat s násilím i na ulici? ano ne

5. Rozhodni, zda je činnost projevem šikany, nebo ne.

Spolužák ve škole mi věčně bere moje věci a poškozuje mi je.	ANO	NE
Rodiče mi zakázali jít ven, protože nemám hotové úkoly.	ANO	NE
Kamarád v zájmovém kroužku mi neustále nadává a vyhrožuje mi.	ANO	NE
Babička mi zakázala jíst sladkosti.	ANO	NE
Kolemjoucí na ulici mě fyzicky napadl.	ANO	NE

6. Rozhodni, zda je daná informace podstatná nebo není, když voláme o pomoc.

Sdělit co se stalo, ať pomoc ví, koho má poslat	PODSTATNÁ
Čekat na pomoc na viditelném místě, aby hned věděli, kde mají zastavit	
Sdělit pomoci jaké činnosti jsem dělala minulý den	NEPODSTATNÁ
Představit se – sdělit svoje jméno	
Sdělit pomoci jakou mám právě náladu	
Poskytnout číslo vlastního telefonu, aby mě mohla pomoc znovu kontaktovat	
Sdělit kde se nacházím, kam má pomoc přijet	

Obr. 16 – Původní pracovní list č. 4, str. 3

Pátý pracovní list nese název *Volnočasové aktivity* a při jeho modifikaci nedošlo k velkým úpravám. Úloha číslo jedna a dva zůstala neupravená. Třetí úloha byla zjednodušena a zkrácena. Otevřené odpovědi byly nahrazeny výběrem ze dvou možností. Čtvrtá úloha zůstala taktéž bez úpravy a poslední pátá byla mírně upravena. Žáci nebudou rozlišovat, zda se jedná o podstatnou či nepodstatnou informaci, ale budou mít na výběr kroužkování odpovědi ano nebo ne.

1. Zařaď obrázek do správné skupiny.

	Aktivní odpočinek	
	Pasivní odpočinek	
		

2. Spoj aktivitu se správnou skupinou.

Florbal	Kulturní zájmy Sportovní zájmy Umělecké zájmy	Jízda na kolečkových bruslích
Hra na kytaru		Návštěva hradu
Jízda na koloběžce		Hodina zpěvu
Procházka v parku		Kroužek keramiky
Návštěva zámku		Návštěva farmářského trhu

Obr. 17 – Pracovní list č. 5 bez úpravy

Zásady bezpečného sportování:

Nepřeceňujeme své síly. Nesportujeme, když se necítíme zdraví, nebo jsme těsně po nemoci.	Při sportovních hrách dodržujeme předepsaná pravidla.	
Ke sportu zvolíme vhodné oblečení a vždy se rozvíčíme.	Sportujeme tam, kde jsou k tomu bezpečné a vhodné podmínky (hřiště, tělocvična, dráha).	

3. Doplní do textu chybějící slova.

Volný čas je čas, ve kterém se nemusíme věnovat práci, ale věnujeme se _____.

Příkladem aktivního odpočinku je _____

Příkladem pasivního odpočinku je _____

Náš čas můžeme trávit buďto sportovními zájmy, uměleckými zájmy nebo _____.

Co patří mezi sportovní zájmy?

Co patří mezi umělecké zájmy?

Patří mezi kulturní zájmy návštěva divadla nebo kina? _____

Je důležitý odpočinek pro naše tělo? _____

Když budeme jíst zdravou stravu, pít dostatek tekutin a sportovat na čerstvém vzduchu budeme tím předcházet nemocím? _____

3. Zakroužkuj správné slovo ve větě.

Volný čas je čas, ve kterém se nemusíme věnovat práci, ale věnujeme se **ZABAVĚ** nebo **POVINNOSTEM**.

Příkladem aktivního odpočinku je **BEH** nebo **SPANĚK**.

Příkladem pasivního odpočinku je **SPANĚK** nebo **FOTBAL**.

Je důležitý odpočinek pro naše tělo? **ANO** nebo **NE**.

Když budeme jíst zdravou stravu, pít dostatek tekutin a sportovat na čerstvém vzduchu budeme tím předcházet nemocím? **ANO** nebo **NE**.

4. Spoj obrázek se správnou činností.

	Běh	
	Návštěva farmářských trhů	
	Fotbal	
	Rybaření	
	Zahradničení – práce na zahrádce	

Obr. 18 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 5, str. 2

4. Spoj obrázek se správnou činností.

	Běh	
	Návštěva farmářských trhů	
	Fotbal	
	Rybaření	
	Zahradničení – práce na zahrádce	

5. Napiš, zda je věta pravdivá, nebo není.

Sport společně se zdravou stravou zvyšuje naši imunitu. Předcházíme tím nemocím.	PRAVDA	NEPRAVDA
Sportovat můžeme pouze na vhodném místě. Na hřišti, v tělocvičně nebo v parku...	PRAVDA	NEPRAVDA
Když jsme nemocní, sport nám pomůže se rychleji uzdravit.	PRAVDA	NEPRAVDA
Sport ve škaredém, deštivém počasí nám neškodí.	PRAVDA	NEPRAVDA
Sportovat bychom měli pouze když jsme zdraví.	PRAVDA	NEPRAVDA
Na sport bychom měli být správně oblečení.	PRAVDA	NEPRAVDA
Před každou aktivitou se řádně rozvíčíme.	PRAVDA	NEPRAVDA

5. Napiš, zda je věta pravdivá, nebo není.

Sport společně se zdravou stravou zvyšuje naši imunitu. Předcházíme tím nemocím.	ANO	NE
Sportovat můžeme pouze na vhodném místě. Na hřišti, v tělocvičně nebo v parku...	ANO	NE
Když jsme nemocní, sport nám pomůže se rychleji uzdravit.	ANO	NE
Sport ve škaredém, deštivém počasí nám neškodí.	ANO	NE
Sportovat bychom měli pouze když jsme zdraví.	ANO	NE
Na sport bychom měli být správně oblečení.	ANO	NE
Před každou aktivitou se řádně rozvíčíme.	ANO	NE

Obr. 19 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 5, str. 3

Šestý pracovní list s názvem *Právo na vzdělání* byl výrazně zkrácen a zjednodušen. První úloha byla mírně upravena tak, že žák nevypisuje úroveň vzdělávání do tabulky, ale barevně vykreslí daný typ školy, podle pořadí, kam patří. Úloha číslo dva a tři zůstala bez úpravy. Čtvrtá úloha byla zjednodušená a otevřené odpovědi byly nahrazeny výběrem z možností. Šestá úloha byla modifikována s cílem, aby žáci k jednotlivým povoláním vymysleli jednu pomůcku, která je k dané práci nezbytná, jelikož práce s textem byla pro žáky příliš těžká.

Školní řád je soubor pravidel, který vede ke správnému fungování chodu školy. Určuje nám práva a povinnosti žáků, a také jak by se žáci měli ve škole chovat – při vyučování, mimo vyučování i mimo školu a vůči dospělým, sobě samému i vrstevníkům.

Jak se učit?

Učení je velmi náročná práce a k tomu, abychom ji zvládli, nám může pomoci několik tipů:

- **opakování** – to co se naučíme, je potřeba neustále opakovat, díky tomu si informaci uchováme delší dobu, proto bychom se měli učit častěji
- **soustředění** – při učení je důležité se soustředit pouze na jednu věc
- **odpočinek** – k efektivnímu učení patří i umění odpočívat
- **střídání** – je dobré střídat to, co se učíme (předměty)

1. Seřaď vzdělání, jak jde postupně za sebou.

1.
2.
3.
4.

VYSOKÁ ŠKOLA
MATEŘSKÁ ŠKOLA
STŘEDNÍ ŠKOLA
ZÁKLADNÍ ŠKOLA

2. Doplně do vět chybějící slovo.

Základní školu můžeme rozdělit na 1. stupeň a nebo .

Naší povinností je chodit do školy alespoň nebo .

Cílem mateřské školky je připravit dítě na nebo .

První až pátá třída základní školy patří do skupiny nebo .

Může být žák vyučován doma? nebo .

Školní řád nám říká, jak se máme chovat i mimo školu. Je to pravda? nebo .

PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ

1. Podle barev zakroužkuj školu, kterou navštívíme jako první, druhou, třetí a čtvrtou.

1.	VYSOKÁ ŠKOLA
2.	MATEŘSKÁ ŠKOLA
3.	STŘEDNÍ ŠKOLA
4.	ZÁKLADNÍ ŠKOLA

2. Doplně do vět chybějící slovo.

Základní školu můžeme rozdělit na 1. stupeň a nebo .

Naší povinností je chodit do školy alespoň nebo .

Cílem mateřské školky je připravit dítě na nebo .

První až pátá třída základní školy patří do skupiny nebo .

Může být žák vyučován doma? nebo .

Školní řád nám říká, jak se máme chovat i mimo školu. Je to pravda? nebo .

3. Zakroužkuj správné slovo ve větě.

Mateřskou školu mohou navštěvovat děti od 3 do nebo let.

Mateřská škola připravuje děti, které se chystají do nebo třídy.

Základní škola je rozdělena na 1. a 2. stupeň. Je to pravda? nebo .

Střední škola může být zakončena nebo .

Obr. 20 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 6, str. 1

3. Spoj školní pomůcku se správným předmětem.

hudební výchova
matematika
český jazyk
tělesná výchova
výtvarná výchova
chemie

A B C D E
F G H I J
K L M N O
P R S T U
V W X Y Z

4. Doplň do textu chybějící slova.

Mateřskou školu mohou navštěvovat děti od 3 do _____ let.
 Mateřská škola připravuje děti, které se chystají do _____ třídy.
 Základní škola je rozdělena na 1. a 2. stupeň. Je to pravda? _____
 Střední škola může být zakončena závěrečnou zkouškou nebo _____.
 Abychom mohli studovat na vysoké škole, musíme mít _____.
 V České republice máme soukromé a _____ školy.

Školy mohou být různě zaměřené, např. matematicky, jazykově nebo _____.

Pravidla ve škole:

Pravidla jsem základem života ve společnosti. Pravidla nám organizují a chrání zájmy všech jednotlivců. Bez pravidel by nastal zmatek.

Jaká pravidla můžeme dodržovat v naší třídě?

- když jeden mluví, druhý naslouchá
- každý má právo říct svůj názor, ale slušným způsobem
- vždy chodíme do vyučování včas
- musím brát ohled na ostatní

Práva a povinnosti jsou jako dvě spojené nádoby. Pokud zůstanou pouze práva, nastane chaos, pokud zůstanou pouze povinnosti, bude diktatura!

4. Spoj školní pomůcku se správným předmětem.

hudební výchova
matematika
český jazyk
tělesná výchova
výtvarná výchova
chemie

A B C D E
F G H I J
K L M N O
P R S T U
V W X Y Z

5. Zakroužkuj správnou odpověď.

Každý má právo říct svůj názor, ale měl by ho říct slušným neslušným způsobem.

Do třídy bychom měli chodit vždy včas. Je to pravda? ANO nebo NE

Pokud chci, aby na mě druzí brali ohled, musím brát ohled i já na ně. ano ne

Pravidla jsou důležitá ve škole i ve společnosti, proto bychom je měli znát a umět je

dodržovat porušovat

6. Vmysli jednu pomůcku, kterou potřebuje člověk k této práci.

Pekařka

Malíř

Kuchař

Automechanik

Hudebník

Obr. 21 – Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 6, str. 2

5. Doplň do cvičení chybějící slova.

Když jeden mluví, druhý by měl _____.

Každý má právo říct svůj názor, ale měl by ho říct slušným neslušným způsobem.

Do třídy bychom měli chodit vždy včas. Je to pravda? _____.

Pokud chci, aby na mě druzí brali ohled, musím brát ohled i já na ně. ano ne

Pravidla jsou důležitá ve škole i ve společnosti, proto bychom je měli znát a umět je

dodržovat porušovat

6. Přečti si krátký text a zkus k němu přiřadit správné povolání.

Učitelka tělocviku

Pekařka

Malíř

Kuchař

Trenérka házené

Automechanik

Hudebník

Technik

Honza měl rád ve škole výtvarnou a hudební výchovu. Mimo školu také chodil do zájmového kroužku malba a keramika. Jaké povolání by rád Honza dělal?

Aničku vždy bavila tělocvik. Po základní škole šla studovat střední školu sportovní. Mimo školu od malička aktivně závodila v házené. Jaké povolání by Anička ráda dělala?

Matěje vždy ve škole bavila matematika. S čísly si dokázal hravě poradit. Fyzika mu také nedělala potíže. S tátou ve volném čase rád opravoval auta. Jaké povolání by Matěj rád dělal?

Obr. 22 – Původní pracovní list č. 6, str. 3

3.4 Tvorba nových pracovních listů pro praktickou školu jednoletou

Kromě ověřování a následné modifikace souboru pracovních listů určených pro praktickou školu dvouletou, jsem se rozhodla také vytvořit soubor pracovních listů, které budou zaměřeny pro žáky, kteří navštěvují praktickou školu jednoletou.

Nově vytvořený soubor pracovních listů je v souladu s RVP PRŠ 1 a vychází ze vzdělávací oblasti *Člověk a společnost*, vzdělávacího okruhu *Společenskovední základy* a zvoleného tematického celku *Lidé a čas*. Základním předpokladem je, že se žáci v rámci této části naučí orientovat v čase (MŠMT, 2010).

Jednotlivé pracovní listy, které jsou součástí tohoto tematického celku se nazývají:

- Základní časové údaje
- Roční období
- Svátky a tradice
- Historické budovy v okolí bydliště

V rámci vzdělávací oblasti *Člověk a společnost* se očekává, že žák pozná své nejbližší okolí a naučí se projevovat zájem o dění v místě bydliště. Osvojí si základní pravidla slušného chování, naučí se zásadám pozitivních mezilidských vztahů, odpovědnému chování nejen vůči sobě, ale také vůči ostatním. Bude schopen využívat nově naučené schopnosti a dovednosti v běžném životě, uvědomí si sounáležitost člověka s přírodou, a také bude schopný sám svým zodpovědným jednáním přispět k ochraně životního prostředí (MŠMT, 2010).

Dle RVP PRŠ 1 mezi očekávané výsledky tematického celku *Lidé a čas* patří orientace žáka během dne, orientace v základních časových údajích (rok, měsíc, týden, den), orientace v běžných denních činnostech a vyprávění o významných událostech vztahujících se k místu bydliště (MŠMT, 2010).

Při tvorbě tohoto souboru pracovních listů jsem vycházela zejména ze zkušenosti, kterou jsem získala ve svém zaměstnání. Pracovní listy pro praktickou školu jednoletou jsou oproti pracovním listům praktické školy dvouleté méně rozsáhlé, obsahují velké množství obrázků a omalovánek a úlohy jsou vytvořeny ve dvou úrovních – jak pro žáky, kteří ovládají písemnou komunikaci, tak i pro žáky, kteří potřebují uplatňovat komunikaci slovní. Pracovní listy tak mohou využít pedagogové pro širší publikum žáků. Další z možností je také využití pracovních listů pro žáky, kteří komunikují prostřednictvím AAK, avšak s dopomocí pedagogického pracovníka. Široké spektrum využití považuji za velmi přínosné, jelikož skupina osob

Druhý pracovní list nese název **Roční období**. První úloha vyžaduje po žákovi, aby vypsali jednotlivá roční období v roce a následně k nim přiřadil obrázky, které dané roční období reprezentují. Obrázky si žák může následovně vykreslit. Tuto úlohu lze také udělat slovní formou, kdy žák pouze vyjmenuje roční období a nebude je již vypisovat, slovně může popsat co vidí na obrázku, správně určit, jakou má daná věc barvu apod. Úloha číslo dvě je obdobná, žák má za úkol opět rozeznat rozdíly mezi obrázky a zjistit, který obrázek, co znázorňuje. Úloha číslo tři je spíše se zaměřením na procvičení grafomotorického cvičení, kdy má žák za úkol dokreslit obrázek a opět ho může slovně popsat, jako např.: Co na obrázku vidíš? Jakou barvu má mít daná věc? Setkáme se s danou věcí na jaře nebo na podzim?

Pracovní list č. 2

ROČNÍ OBDOBÍ

1. Napiš, jak se jmenují jednotlivá roční období v roce. Ke každému ročnímu období přiřaď obrázek. Obrázky si vykresli.

2. Poznáš, o které roční období se jedná? Obrázek si vykresli.

3. Zkus dokreslit obrázek. Poznáš, o jaké roční období se jedná? Obrázek si vykresli.

Obr. 24 – Pracovní list pro PRŠ 1, č. 2

Pracovní list číslo tři s názvem **Svátky a tradice** obsahuje celkem šest úloh. První úloha spočívá v tom, aby si žák prohlédl obrázky a zkusil je přiřadit k jednotlivému ročnímu období. Zde navazujeme na znalosti a dovednosti z pracovního listu číslo dva. Jednotlivé obrázky lze také slovně popsat a následně vykreslit. Úloha číslo dva je zaměřena na vánoční tematiku, kde má žák dohledat správný stín vánočního předmětu. Do prázdného okénka si poté může namalovat svůj vánoční strom, nebo případně dárek, který si přeje. Třetí a čtvrtá úloha obsahuje

grafomotorické cvičení s vánoční a velikonoční tematikou. V páté úloze má za úkol žák ozdobit velikonoční vejce dle vzoru a v poslední šesté úloze žák může buď slovně či písemně odpovědět na zadané otázky.

Pracovní list č. 3

TRADIČNÍ LIDOVÉ SVÁTKY

1. Prohlédni si obrázky a zkus přiřadit obrázek k jednotlivému ročnímu období v nabídce. Obrázky si vykresli.

JARO LÉTO PODZIM ZIMA

2. Jaké svátky znázorňují tyto obrázky? Spoj obrázek s jeho stínem. Do volného okna nakresli svůj vánoční strom.

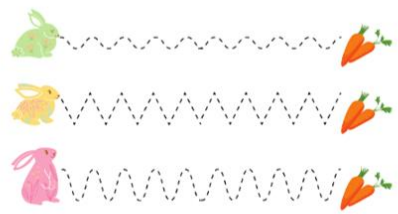

Vánoční strom

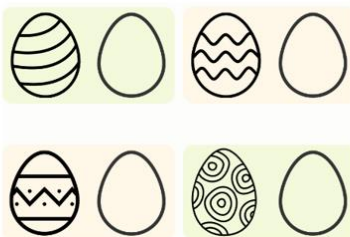
3. Grafomotorické cvičení. Pročvič si práci s tužkou.

4. Grafomotorické cvičení. Pročvič si práci s tužkou. Jaké svátky ti obrázky připomínají?

5. Dokreslí vajíčka podle vzoru.

6. Odpověz na otázky.
- Velikonoce slavíme na **jaře** nebo na **podzim**?
- Vánoce slavíme v **zimě** nebo v **letě**?
- V **létě** nechodíme do školy, protože jsou prázdniny. Je to pravda? **Ano** nebo **Ne**?
- Na **podzim** slavíme „dušičky“. To je svátek, kdy uctíváme památku zesnulých. **Ano** nebo **Ne**?

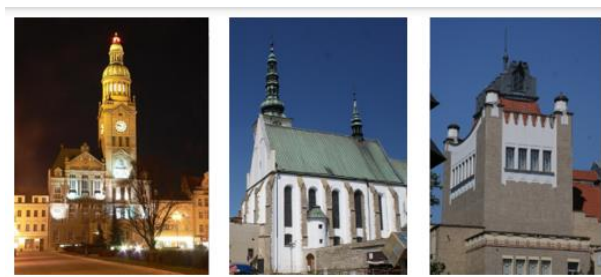
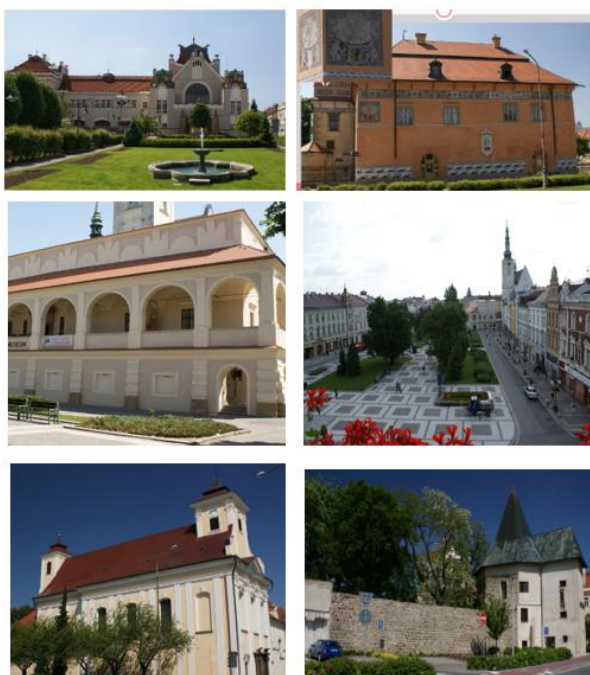
Obr. 25 – Pracovní list pro PRŠ I, č. 3

Poslední pracovní list s názvem *Historické budovy v okolí bydliště* je specifický, protože je tvořen pro žáky, kteří bydlí v okolí města Prostějova. Proto je možné se tímto pracovním listem inspirovat a úlohy pouze modifikovat dle blízkého okolí bydliště žáků, kteří tento pracovní list budou vypracovávat. Pracovní list obsahuje dvě úlohy. První úloha znázorňuje fotografie významných budov v Prostějově a v nabídce pod fotografiemi nalezneme názvy. Žák má za úkol přiřadit název budovy k obrázku. Tuto úlohu lze opět modifikovat dle schopností a individuálních potřeb žáka. Úloha číslo dvě obsahuje nákresy různých míst typických pro městské prostředí. Žák má za úkol jednotlivé místa slovně popsat, popř. je může písemně zaznamenat do připravených řádků. Soubor všech pracovních listů je vložen na konci této práce v přílohách.

Pracovní list č. 4

HISTORICKÉ OBJEKTY V OKOLÍ MÍSTA BYDLIŠTĚ

1. Přiřaď správný název k fotografiím významných budov.

Náměstí T.G. Masaryka Radnice Kostel Povýšení sv. Kříže
 Kostel Milosrdných bratří Stará radnice, nyní muzeum
 Národní dům Městské hradby s baštou Zámek s detaily slunečních hodin

2. Pojmenuj jednotlivé typy budov.

Obr. 26 – Pracovní list pro PRŠ I, č. 4

Soubor pracovních listů pro praktickou školu jednoletou byl vytvořen až po ověření a modifikaci pracovních listů pro praktickou školu dvouletou. Nebyl ověřen v praxi z časových důvodů. Při ověřování prvního souboru pracovních listů byly zjištěny nedostatky, které byly modifikovány. Do nového souboru pracovních listů pro praktickou školu jednoletou, jsem již úlohy vytvářela na základně osobní zkušenosti s prací s žáky, kteří navštěvují právě tento typ

vzdělávání, proto by úlohy měly odpovídat jejich potřebám. Tento soubor bych ráda ověřila v rámci budoucího školního roku 2024/2025.

3.5 Limity práce

V závěru této práce je nutné upozornit na limity práce. Jako první bych uvedla poměrně nízký počet žáků, kteří se ověřování pracovních listů účastnili. Tento nízký počet je zejména z toho důvodu, že ne všichni žáci byli vhodnými kandidáty, jelikož bylo vhodnější, aby pozorovaní žáci četli a psali samostatně či s dopomocí. Tři oslovení jedinci a jejich zákonní zástupci s pozorováním nesouhlasili.

Dále bych ráda zmínila fakt, že žáci s kombinovaným postižením budou vždy heterogenní skupinou, která bude vyžadovat individuální přístup, a tím i možnou modifikaci pracovních listů, ačkoliv bylo hlavním cílem této práce vytvořit pracovní listy, které jsou praktické a využitelné pro většinu vybrané cílové skupiny. Ačkoliv jsem vybírala klientelu žáků, která je co nejvíce samostatná, je nutné počítat s tím, že někteří jedinci budou vyžadovat při práci pomoc jiného pedagogického pracovníka.

Z hlediska limitů práce na straně autora je nutné zmínit to, že součástí této práce není původní soubor pracovních listů pro praktickou školu dvouletou v reálné velikosti. Dále nový soubor pracovních listů pro praktickou školu jednoletou nebyl ověřen v praxi z časových důvodů.

3.6 Etické aspekty práce

Součástí této práce bylo ověřování pracovních listů v praxi, což vyžadovalo dle etických zásad práce informovaný souhlas k diplomové práci. Z celkových sedmi oslovených žáků, tak byli všichni jejich zákonní zástupci informováni o podstatě a průběhu testování. Svůj souhlas s testováním následně stvrdili podpisem ve formuláři, který je uveden na konci práce v příloze č. 1: Informovaný souhlas k diplomové práci. Kromě zákonných zástupců bylo osloveno také vedení školy, které souhlasilo s ověřováním pracovních listů v rámci vybrané školy. Veškeré informace o žácích jsou anonymizované.

SHRNUTÍ A DISKUSE

Jelikož jsou osoby s kombinovaným postižením tak specifickou a různorodou skupinou, je nutné k nim přistupovat individuálním způsobem nejen ve vzdělávání, ale i ve všech sférách života. Náplní teoretické části této práce bylo blíže specifikovat kombinované postižení, možnosti středního vzdělávání osob s kombinovaným postižením, a to konkrétně fungování praktických škol jednoletých i dvouletých. Specificky pro praktickou školu dvouletou, byl součástí praktické části cíl, a to ověřit soubor pracovních listů v praxi a následně tyto pracovní listy modifikovat dle zjištěných nedostatků. Tento soubor vycházel z tematického celku Člověk jako občan. Dalším cílem bylo vytvořit nový soubor pracovních listů, a to pro praktickou školu jednoletou, který vycházel z tematického celku Lidé a čas.

Hlavní cíle praktické části této práce byly naplněny. Při ověřování pracovních listů došlo ke zjištění, že je nutné udělat modifikaci, což však nepovažuji za nepříznivé. Vznikly tímto způsobem dvě verze pracovních listů, jedna původní, která je náročnější a druhá, která je zjednodušená. Díky tomu mohou pedagogové využít obě varianty. Druhý soubor pracovních listů pro praktickou školu jednoletou již vycházel z mé osobní zkušenosti s výukou žáků v MŠ, ZŠ a SŠ Jistota, tudíž jsem jej tvořila specificky pro ně. V případě, že by byl tento soubor pracovních listů pro praktickou školu dvouletou testován na jiné skupině žáků, věřím, že by byla zajisté opět nutná úprava, jelikož každá skupina žáků bude mít své specifické potřeby, ačkoliv hlavním cílem této práce bylo vytvořit co nejuniverzálnější didaktický materiál.

Při tvorbě této práce jsem si ověřila původní myšlenku, že toto téma je velmi praktickou záležitostí. Ačkoliv je již publikována spousta prací, které se zabývají tvorbou didaktického materiálu, ať už pro žáky intaktní či se speciálními vzdělávacími potřebami, napříč různými vzdělávacími oblastmi, věřím, že tento typ práce bude vždy přínosný. Konkrétně jsem při tvorbě této práce prošla čtyřicet prací, které mi sloužily jako inspirace. Tyto práce byly publikovány mezi roky 2008 až 2024 a byly zaměřeny na tvorbu didaktického materiálu pro základní školy, základní školy speciální a praktické a střední školy. Didaktický materiál pro první stupeň základních škol byl zaměřen zejména na výuku českého jazyka, a to konkrétně na rozvoj slovní zásoby, časování sloves či didaktiku čtení. Kromě českého jazyka jsem také prošla práce se zaměřením na tvorbu didaktického materiálu do výuky tělesné výchovy či se zaměřením na propojení člověka s přírodou. Práce specifikované pro výuku na druhém stupni základní školy byly zaměřeny na výuku přírodopisu, tělesné výchovy s využitím mezipředmětových vazeb s přírodopisem a výchovou ke zdraví či na fyziku, chemii, dějepis, mediální výchovu nebo náboženství. Dále práce specifikované pro střední školy, a to konkrétně práce se zaměřením na

tvorbu didaktického materiálu pro obory kadeřník, kosmetické služby, technika obsluhy služeb či ekonomika a podnikání, odborné předměty nebo technické kreslení. A v neposlední řadě pracovní listy určené pro praktické školy, které se nejčastěji zaměřovaly na přípravu pokrmů, ruční práce či společenskovední základy. Didaktického materiálu pro praktické školy jsem našla méně, než materiálu pro základní či střední školy, což mi ověřilo myšlenku, že výběr této práce byl vhodný. Níže uvádím práce, které mi sloužily jako podnět k tvoření.

- EL KHATIB, M., 2011. *Didaktický materiál do předmětu Příprava pokrmů v praktické škole dvouleté*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/2s4xo8/>. [cit. 2024-04-06].
- JIŘÍČKOVÁ, T., 2014. *Zpracování didaktických materiálů pro praktickou školu dvouletou k předmětu Základy společenských věd*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/ywz47z/>. [cit. 2024-04-06].
- OSINKOVÁ, R., 2019. *Didaktický materiál do hodin „Příprava pokrmů“ na Praktické škole dvouleté*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://is.muni.cz/th/hb2c0/>. [cit. 2024-04-06].
- RYŠAVÁ, J., 2014. *Zpracování didaktického materiálu pro praktickou školu dvouletou k předmětu příprava pokrmů*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. Dostupné z: <https://theses.cz/id/6bmeub/>. [cit. 2024-04-06].
- STARÁ, K., 2014. *Zpracování didaktických materiálů do ručních prací pro studenty s kombinovaným postižením na Praktické škole v Olomouci*. Bakalářská práce. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. Dostupné z: <https://theses.cz/id/dlbh7r/>. [cit. 2024-04-06].

Sama jsem již několikrát využila obdobný typ práce pro získání inspirace do připravované výuky a díky této práci jsem si mohla vytvořit zásobník didaktického materiálu do výuky předmětu základy společenských věd na praktických školách, ze kterého můžu čerpat kdykoliv budu potřebovat ve své budoucí praxi.

ZÁVĚR

Tuto diplomovou práci tvoří dvě základní části, a to část teoretická a praktická. V teoretické části bylo blíže představeno kombinované postižení, a to konkrétně mentální postižení, poruchy autistického spektra, narušená komunikační schopnost, omezení hybnosti a poruchy chování. Tyto typy postižení byly vybrány na základě typů postižení, které se vyskytovaly u skupiny žáků, na kterých byly testovány pracovní listy, které jsou součástí praktické části této práce. Dále teoretická část popisuje možnosti středního vzdělání žáků s kombinovaným postižením, specificky praktické školy, jelikož obsahem této práce byla tvorba didaktického materiálu určeného právě pro žáky navštěvující tento typ škol.

Druhou částí této práce je část praktická, ve které nalezneme úvod, cíl, metodologii, charakteristiku zařízení a souboru vybraných žáků, ověření didaktického materiálu, modifikaci a nově vytvořený soubor pracovních listů, limity práce, etické aspekty a v neposlední řadě shrnutí a diskusi.

Hlavním cílem této práce bylo ověření kvality a využitelnosti vytvořených pracovních listů pro praktickou školu dvouletou a tvorba nového souboru pracovních listů pro praktickou školu jednoletou. Tento cíl byl naplněn. Oba soubory pracovních listů jsou v souladu s RVP PRŠ 1 a RVP PRŠ 2. Jsou určeny pro výuku předmětu základy společenských věd na vybraném typu škol. Soubor pracovních listů pro praktickou školu dvouletou je tvořen celkem šesti pracovními listy, které vycházejí z tematického celku Člověk jako občan a nesly názvy: Člověk na trhu práce, Systém zdravotní péče, Systém sociální péče, Pomáhající organizace, Volnočasové aktivity a Právo na vzdělání. Soubor pracovních listů pro praktickou školu jednoletou je tvořen celkem čtyřmi pracovními listy, které vycházejí z tematického celku Lidé a čas a nesou názvy: Základní časové údaje, Roční období, Svátky a tradice a Historické budovy v okolí bydliště.

V rámci praktické části práce byl soubor pracovních listů pro praktickou školu dvouletou ověřen v praxi. Ověřování probíhalo v průběhu školního roku 2022/2023 v předmětech základy společenských věd, rodinná výchova či výchova ke zdraví. Při pozorování došlo ke zjištění, že je nutné pracovní listy modifikovat dle individuálních potřeb zvolené skupiny žáků. Vybranou skupinu žáků tvořilo celkem sedm jedinců s kombinovaným postižením, kteří navštěvují praktickou školu dvouletou. Při ověřování souboru pracovních listů jsem kladla důraz na to, aby testovaná skupina žáků byla v oblasti čtení a psaní co nejvíce samostatná. Soubory pracovních listů lze využívat i u žáků, kteří tyto oblasti neovládají, avšak je nutné, aby měli k dispozici jiného pedagoga či asistenta pedagoga. Při ověřování pracovních listů byly využity

dvě výzkumné otázky, a také otázky doprovodné. Žáci postupně vyplňovali jednotlivé pracovní listy a následně je slovně komentovali. Vyplňování jednoho pracovního listu zabralo dvě vyučovací hodiny. Mezi nejčastější nedostatky, na které žáci upozorňovali bylo nejasné formulování zadání úkolů. Délka zadání byla příliš dlouhá a složitá, tudíž byli žáci zmatení. Obecně bylo vhodné úlohy, které jsou součástí pracovních listů zkrátit a zjednodušit. Úlohy, které měly odpovědi na výběr z možností byly pro žáky vhodnější než úlohy s otevřenými odpověďmi, kde žáci často bojovali s nedostatkem prostoru na psaní a vyžadovali větší pomoc při práci. Úlohy, které byly doplněny o obrázky a animace, byly naopak pro žáky zajímavější. Zmíněné nedostatky a další chyby byly upraveny v novém modifikovaném souboru pracovních listů pro praktickou školu dvouletou, který je vložen na konci této práce v příloze č. 2 až 7.

Praktická část byla dále obohacena o soubor pracovních listů určených pro praktickou školu jednoletou, avšak tento soubor již nebyl ověřen v praxi z časových důvodů, což považuji za jistý nedostatek této práce. Při jeho tvorbě jsem však vycházela ze zkušenosti při ověřování prvotního souboru pracovních listů a z praxe, proto věřím, že je tento nový soubor kvalitní a využitelný. Tento soubor je vložen na konci práce v příloze č. 8 až 11.

Při ověřování pracovních listů jsem se setkala s pozitivním ohlasem nejen od testovaných žáků, ale i speciálních pedagogů, se kterými jsem pravidelně konzultovala průběh ověřování, modifikaci i tvorbu nového souboru pracovních listů pro praktickou školu jednoletou. Jak pozitivní ohlasy, tak i spolupráci s kolegy, kteří jsou zkušení, považuji za úspěšné, a věřím, že tato práce nebude přínosem pouze pro mě, ale i pro ostatní vyučující, kteří pracují s žáky se speciálními vzdělávacími potřebami. Dalšími možnostmi, jak navázat na tuto práci by byla možnost ověřit soubor pracovních listů pro praktickou školu jednoletou či zpracovat další tematické okruhy vycházející z RVP pro daný typ vzdělávání.

ZDROJE

1. ABOUT BIOFEEDBACK, 2023. *Assoc. For Applied Psychophysiology and Biofeedback* [online]. [cit. 12.11.2023]. Dostupný na WWW: [https://aapb.org/About BioFeedback](https://aapb.org/About_BioFeedback)
2. BARTOŇOVÁ, M. et al., 2007. *Psychopedie*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-161-4.
3. BAZALOVÁ, B., 2012. *Poruchy autistického spektra v kontextu české psychopedie*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5930-6.
4. BENDOVIÁ, P., 2014. *Alternativní a augmentativní komunikace*. Hradec Králové: Gaudeamus. ISBN 978-80-262-0693-4.
5. CSÉFALVAY, Z. et al., 2013. *Diagnostika afázie.*, 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0364-3.
6. ČADOVÁ, E. et al., 2012. *Metodika práce se žákem s tělesným postižením a zdravotním znevýhodněním*. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3308-0.
7. ČAPEK, R., 2010. *Třídní klima a školní klima*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-2742-4.
8. ČAPEK, R., 2015. *Moderní didaktika*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3450-7.
9. ČERNÁ, M. et al., 2015. *Česká psychopedie, Speciální pedagogika osob s mentálním postižením*. 2. vydání. Praha: Karolinum. ISBN 978-80-246-3071-7.
10. ČERNÝ, L., 2018. *Hlas – fyziologie a patologie*. In NEUBAUER, Karel, 2018. *Kompendium klinické logopedie: diagnostika a terapie poruch komunikace*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-1390-1.
11. DVOŘÁK, J., 2007. *Logopedický slovník*. 3. vydání. Žďár nad Sázavou: Logopedické centrum. ISBN 978-80-902536-6-7.
12. FISCHER, S. et al., 2014. *Speciální pedagogika*. Praha: Triton. ISBN 978-80-7387-014-0.
13. Historie školy. Střední škola, základní škola a mateřská škola Jistota, o. p. s, Prostějov [online]. 2023 [cit. 09.08.2023]. Dostupné z: <http://www.pvtetin.cz/cz/m/o-nas>
14. HOLOUŠOVÁ, D., et al., 2002. *Obecná pedagogika*. Nakladatelství Hanex. ISBN 80-85783-20-7.
15. ILGNEROVÁ, B. AAK [online]. [cit. 13.11.2023]. Dostupný na WWW: https://is.muni.cz/el/ped/jaro2017/SP7BP_ZSP6/um/9_AAK.pdf
16. JANKOVSKÝ, J., 2001. *Ucelená rehabilitace dětí s tělesným a kombinovaným postižením*. Praha: Triton. ISBN 80-7254-192-7.
17. JELÍNKOVÁ, M., 2010. *Autismus – pervazivní vývojové poruchy*. Praha: Autistik.

18. KLENKOVÁ, J., 2006. *Logopedie: narušení komunikační schopnosti, logopedická prevence, logopedická intervence v ČR, příklady z praxe*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 80-247-1110-9.
19. KLENKOVÁ, J., 2010. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 3. vydání. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-198-0.
20. KLENKOVÁ, J. et al., 2012. *Kapitoly pro studenty logopedie: text k distančnímu vzdělávání*. Brno: Paido. ISBN 078-80-7315-229-1.
21. KOLÁŘOVÁ, E. *Den zdravého mozku a paměti* [online]. [cit. 12.11.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.zlepsipamet.cz/clanky/sbornik-prednasek-ke-stazeni-konference-den-zdraveho-mozku-a-pameti-14-3-2019.html>
22. KRAUS, J., et al., 2005. *Dětská mozková obrna*. 1. vydání. Praha: Grada Publishing. ISBN 80-247-1018-8.
23. KUBOVÁ, L., 1996. *Alternativní komunikace, cesta ke vzdělávání těžce zdravotně postižených dětí*. Praha: Tech-market. ISBN 80-902134-1-3.
24. KUTÁLKOVÁ, D., 2011. *Budu správně mluvit: chodíme na logopedii*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-3687-7.
25. LECHTA, V., 2003. *Diagnostika narušené komunikační schopnosti*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-801-5.
26. LESNÝ, I., 1989. *Neurologie a psychiatrie pro speciální pedagogy*. 1. vydání. Praha: Státní pedagogické nakladatelství. ISBN 80-04-22922-0.
27. LUDÍKOVÁ, L., 2005. *Kombinované vady*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-1154-7.
28. MICHALÍK, J. et al., 2015. *Katalog podpůrných opatření* [online]. [cit. 14.11.2023]. Dostupný na WWW: <http://katalogpo.upol.cz/wp-content/uploads/katalog-vseobecny.pdf>
29. MAŇÁK, J. et al., 2005. *Slovník pedagogické metodologie*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-102-2.
30. MKN-10 klasifikace [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2020. [cit. 2023-08-22]. Dostupné z: <https://mkn10.uzis.cz/prohlizec/F70-F79>
31. MKN-11 klasifikace [online]. Praha: Ústav zdravotnických informací a statistiky ČR, 2023. [cit. 2023-10-29]. Dostupné z: <https://autismport.cz/o-autistickem-spektru/detail/porucha-autistickeho-spektra-dle-mezinarodni-klasifikace-nemoci-mkn-11>
32. MLČÁKOVÁ, R., VITÁSKOVÁ, K., 2013. *Narušení artikulace a narušení vývoje mluvené řeči – vstup do problematiky*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 978-80-244-3721-7.

33. MÜLLER, O., 2001. *Dítě se speciálními vzdělávacími potřebami v běžné škole*. 1. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 80-244-0231-9.
34. Ngwira E. Lost in Narrative: Representations of Mental Disability in Selected Malawian Literary Texts. *Nordic Journal of African Studies*. 2021;30(4):1-16. Accessed June 22, 2022.
<https://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&AuthType=ip,shib&db=asn&AN=154550521&lang=cs&site=eds-live&scope=site>
35. NOVOTNÝ, M. Využití EEG biofeedbacku v psychiatrické praxi [online]. [cit. 12.11.2023]. Dostupný na WWW:
<https://www.psychiatriepropraxi.cz/pdfs/psy/2009/05/06.pdf>
36. OBST, O., 2017. *Obecná didaktika*. 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-5141-1.
37. ONDRÁČEK, P., 2003. *Františku, přestaň konečně zlobit, nebo...* Praha: ISV nakladatelství. ISBN 80-86642-18-6.
38. OREL, M et al., 2016. *Psychopatologie: Nauka o nemocech duše*. 2., aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada Publishing, a. s. ISBN: 978-80-247-5516-8.
39. PASTIERIKOVÁ, L., 2013. Poruchy autistického spektra [online]. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, Pedagogická fakulta. [Cit. 08. 05. 2023] ISBN: 987-80-244-3732-3. Dostupné z: https://uss.upol.cz/wpcontent/uploads/2015/01/Poruchy-autistickehospektra_Pastierikova.pdf
40. PATRICK, Nancy J., 2011. *Rozvíjení sociálních dovedností lidí s poruchami autistického spektra: tipy a strategie pro každodenní život*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-867-8.
41. PEUTELSCHMIEDOVÁ, A., 2005. *Logopedické minimum*, 2. vydání. Olomouc: Univerzita Palackého. ISBN 80-244-1233-0.
42. PEŠOVÁ, I. et al., 2006. *Poradenská psychologie pro děti a mládež*. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1216-1.
43. PETTY, G., 2004. *Moderní vyučování*. 3. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-978-X.
44. PIPEKOVÁ, J. et al., 1998. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 1. vydání. Brno: Paido. ISBN 80-85931-65-6.
45. PIPEKOVÁ, J., 2006. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. 2. vyd. Brno: Paido. ISBN 80-7315-120-0.
46. PIPEKOVÁ, J., 2006. *Osoby s mentálním postižením ve světle současných edukativních trendů*. 1. vydání. Brno: MSD. ISBN 978-80-86633-40-3.

47. PIPEKOVÁ, J., 2010. *Kapitoly ze speciální pedagogiky*. Brno: Paido. ISBN 978-80-7315-198-0.
48. PROBST. *Aplikácie EEG-biofeedbacku* [online]. [cit. 12.11.2023]. Dostupný na WWW: <https://www.i-psychologia.sk/biofeedback-aplikacie.php>
49. PROCHÁZKOVÁ, M., 2004. *Uvedení do etopedie*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-071-9.
50. RODNÝ, T., 2006. *Věk otce a riziko autismu*. *Psychologie dnes*. Roč. 12, č. 10, s. 6. ISSN 1212-9607.
51. SLOWÍK, J., 2007. *Speciální pedagogika*. 1. vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-247-1733-3.
52. SLOWÍK, J., 2016. *Speciální pedagogika*. 2. aktualizované a doplněné vydání. Praha: Grada. ISBN 978-80-271-0095-8.
53. SOVÁK, M., 1980. *Nárys speciální pedagogiky*. 4. upravené vyd. Praha: Státní pedagogické nakladatelství.
54. ŠKODOVÁ, E. et al., 2003. *Klinická logopedie*. 1. vydání. Praha: Portál. ISBN 80-7178-546-6.
55. ŠKODOVÁ, E., et al., 2007. *Klinická logopedie*. 2. vydání. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-340-6.
56. TEPLÁ M., ŠMEJKALOVÁ, H., 2007. *Základní informace k zajišťování asistenta pedagoga do třídy, v níž je vzděláván žák nebo žáci se zdravotním postižením*. Praha: IPPP. ISBN 978-80-86856-35-3.
57. THOROVÁ, K., 2016. *Poruchy autistického spektra*. Rozšířené a přepracované vydání. Praha: Portál, ISBN 978-80-262-0768-9.
58. TRHLÍKOVÁ, J., 2020. *Žáci a studenti se speciálními vzdělávacími potřebami ve středním a vyšším odborném vzdělávání 2019/2020*. [online]. [cit. 14.11.2023]. Dostupný na WWW: [file:///C:/Users/42077/Downloads/F-9.0.174 Zaci a studenti se specialnimi vzdelavacimi potrebami ve strednim a vyssi m odb. vzdelavani.pdf](file:///C:/Users/42077/Downloads/F-9.0.174%20Zaci%20a%20studenti%20se%20specialnimi%20vzdelavacimi%20potrebami%20ve%20strednim%20a%20vyssi%20m%20odb.%20vzdelavani.pdf)
59. VAŠEK, Š. et al., 1999. *Pedagogika viacnásobne postihnutých*. Bratislava: Sapiientia. ISBN 80-967180-4-5.
60. VÁGNEROVÁ, M., 1999. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 80-7178-214-9.
61. VÁGNEROVÁ, M., 2014. *Současná psychopatologie pro pomáhající profese*. Praha: Portál. ISBN 978-80-262-0696.

62. VALENTA, M. et al., 2015. *Katalog podpůrných opatření* [online]. [cit. 13.11.2023]. Dostupný na WWW: <http://katalogpo.upol.cz/wp-content/uploads/katalog-mp.pdf>
63. VALENTA, M. et al., 2018. *Mentální postižení. Vyd. 2., přepracované a aktualizované*. Grada: Publishing, a.s. ISBN 978-80-247-3043-1.
64. VALENTA, M. et al., 2009. *Psychopedie*. Praha: Parta. ISBN 978-80-7320-137-1.
65. VALENTA, M. et al., 2013. *Psychopedie*. Praha: Parta. ISBN 978-80-7320-187-6.
66. VANČOVÁ, A., 2001. *Špecifická edukácie viacnásobne postihnutých*. Bratislava: Iuventa. ISBN 80-88893-73-9.
67. VÍTKOVÁ, M. et al., 2004. *Integrativní speciální pedagogika. 2. rozšířené a přepracované vydání*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-071-9.
68. VÍTKOVÁ, M., 2006. *Somatopedické aspekty*. Brno: Paido. ISBN 80-7315-134-0.
69. VOJTOVÁ, V., 2010. *Inkluzivní vzdělávání žáků v riziku a s poruchami chování jako perspektiva kvality života v dospělosti*. Brno: Masarykova univerzita. ISBN 978-80-210-5159-1.
70. ŠPORCLOVÁ, V., 2018. *Autismus od A do Z*. Praha: Pasparta. ISBN 978-80-88163-98-5.
71. ŠVARCOVÁ, I., 2006. *Mentální retardace. 3. aktualizované vydání*. Praha: Portál. ISBN 80-7367-060-7.
72. ZELINKOVÁ, O., 2009. *Poruchy učení. 11. vydání*. Praha: Portál. ISBN 978-80-7367-514-1.
73. ŽAMPACHOVÁ, Z., ČADILOVÁ, V. et al., 2015. *Katalog podpůrných opatření pro žáky s potřebou podpory ve vzdělávání z důvodu poruchy autistického spektra nebo vybraných psychických onemocnění*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci. ISBN 978-80-244-4669-1.

SEZNAM OBRÁZKŮ

Obr. 1: Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání (MŠMT, 2010)

Obr. 2: Rámcové rozvržení obsahu vzdělávání (MŠMT, 2010)

Obr. 3: Dárková sada lodičky

Obr. 4: Dárková krabice velká

Obr. 5: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 1, str. 1

Obr. 6: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 1, str. 2

Obr. 7: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 1, str. 3

Obr. 8: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 2, str. 1

Obr. 9: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 2, str. 2

Obr. 10: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 2, str. 3

Obr. 11: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 3, str. 1

Obr. 12: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 3, str. 2

Obr. 13: Původní pracovní list č. 3, str. 3

Obr. 14: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 4, str. 1

Obr. 15: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 4, str. 2

Obr. 16: Původní pracovní list č. 4, str. 3

Obr. 17: Pracovní list č. 5 bez úpravy

Obr. 18: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 5, str. 2

Obr. 19: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 5, str. 3

Obr. 20: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 6, str. 1

Obr. 21: Původní vs. modifikovaný pracovní list č. 6, str. 2

Obr. 22: Původní pracovní list č. 6, str. 3

Obr. 23: Pracovní list pro PRŠ 1, č. 1

Obr. 24: Pracovní list pro PRŠ 1, č. 2

Obr. 25: Pracovní list pro PRŠ 1, č. 3

Obr. 26: Pracovní list pro PRŠ 1, č. 4

SEZNAM POUŽITÝCH ZKRATEK

ADD	Porucha pozornosti bez hyperaktivity
ADHD	Hyperkinetická porucha pozornosti s hyperaktivitou
aj.	a jiné
AAK	Alternativní a augmentativní komunikace
DMO	Dětská mozková obrna
DSM-5	Diagnostický a statistický manuál
EEG	Elektroencefalografie
IQ	Intelligenční kvocient
IVP	Individuální vzdělávací plán
LDN	Léčebna dlouhodobě nemocných
MKN-10	Mezinárodní klasifikace nemocí, 10. revize
MKN-11	Mezinárodní klasifikace nemocí, 11. revize
MŠMT	Ministerstvo školství, mládeže a tělovýchovy
např.	například
NKS	Narušená komunikační schopnost
OECD	Organization for Economic Co-operation and Development
OZS	Sociální podnik
PAS	Porucha autistického spektra
PLPP	Plán pedagogické podpory
PPP	Pedagogicko-psychologická poradna
RVP	Rámcový vzdělávací program
RVP PRŠ 1	Rámcový vzdělávací program pro obor praktická škola jednoletá
RVP PRŠ 2	Rámcový vzdělávací program pro obor praktická škola dvouletá

RVP ZŠS	Rámcový vzdělávací program základní škola speciální
SPC	Speciálně pedagogické centrum
ŠPZ	Školské poradenské zařízení
ŠVP	Školní vzdělávací program
tzv.	takzvaně
VO	Výzkumná otázka
WHO	World Health Organization

PŘÍLOHY

Příloha č. 1: Informovaný souhlas k diplomové práci

Příloha č. 2: Modifikovaný pracovní list č. 1 – Člověk na trhu práce

Příloha č. 3: Modifikovaný pracovní list č. 2 – Systém zdravotní péče

Příloha č. 4: Modifikovaný pracovní list č. 3 – Systém sociální péče

Příloha č. 5: Modifikovaný pracovní list č. 4 – Pomáhající organizace

Příloha č. 6: Modifikovaný pracovní list č. 5 – Volnočasové aktivity

Příloha č. 7: Modifikovaný pracovní list č. 6 – Právo na vzdělání

Příloha č. 8: Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 1 – Základní časové údaje

Příloha č. 9: Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 2 – Roční období

Příloha č. 10: Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 3 – Svátky a tradice

Příloha č. 11: Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 4 – Historické budovy v okolí bydliště

Příloha č. 1: Informovaný souhlas k diplomové práci

Informovaný souhlas k diplomové práci

Název práce: Modifikace a tvorba pracovních listů ve výuce předmětu základy společenských věd na praktických školách

Výzkumné pracoviště: Ústav speciálněpedagogických studií, Pedagogická fakulta – Univerzita Palackého v Olomouci

Výzkumný pracovník: Bc. Veronika Hájková

Vedoucí práce: Mgr. Lucia Pastieriková, Ph.D.

Cíl výzkumu: Ověření pracovních listů v praxi a jejich vyhodnocení

Popis výzkumu: Vážení rodiče, tímto Vás žádám o možnost otestovat Vaše dítě v rámci výuky předmětu společenskovední základy. Testování proběhne formou pracovních listů, které žáci vyplní ve výuce. Následně budou pracovní listy vyhodnoceny a využity v praktické části diplomové práce, kterou aktuálně zpracovávám. Zveřejněné výsledky budou anonymní.

Prohlášení a souhlas účastníků s jejich zapojením do výzkumu

Prohlašuji, že v souladu se zákonem č. 101/2000 Sb. O ochraně osobních údajů se zpracováním osobních údajů, získaných během diplomové práce. Dále dobrovolně souhlasím s účastí ve výše uvedeném projektu a že jsem měl/a možnost řádně si v dostatečném čase zvážit všechny relevantní informace o výzkumu, zeptat se na vše podstatné týkající se účasti výzkumu a že jsem dostal/a jasné a srozumitelné odpovědi na své dotazy. Byl/a jsem poučen o právu odmítnout účast ve výzkumném projektu nebo svůj souhlas kdykoli odvolat.

Podpis účastníka (popř. zákonného zástupce)

Příloha č. 2: Modifikovaný pracovní list č. 1 – Člověk na trhu práce

ČLOVĚK NA TRHU PRÁCE

1. Prohlédni si obrázky a pojmenuj práci, kterou vidíš. Vlastními slovy řekni, co člověk v dané práci dělá.

2. Jakou vlastnost je potřeba mít k dané práci? U některých prací jsou obě správné.

3. Doplň do textu chybějící slova

Paní učitelka	chamtivá	hodná
Paní uklízečka	pečlivá	bojácná
Sportovec	vytrvalý	náladový
Řidič	důsledný	něžný
Číšník	komunikativní	tichý

Práce je **ZÁMĚRNÁ** nebo **NEZÁMĚRNÁ** činnost člověka.

Zaměstnanec vykonává práci pro druhého člověka a **NEMUSÍ NIC DĚLAT** nebo **MUSÍ PLNIT ZADANÉ ÚKOLY?**

Za vykonanou práci dostaneme ohodnocení, které se jmenuje

_____.

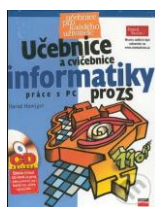

Když chceme ukončit práci, podáme **ZAMĚSTNAVATELI RUKU** nebo **PODÁME VÝPOVĚĎ**.

Dokument, který potvrzuje dohodnuté podmínky zaměstnance i zaměstnavatele se nazývá **VÝPOVĚĎ** nebo **PRACOVNÍ SMLOUVA**.

4. Spoj povolání se správným pracovním nástrojem

učitelka	vinař
zubař	řezník
kuchařka	účetní
kadeřnice	

5. **Červenou barvou** označ práci, při které člověk **pracuje s potravinami**.
Modrou barvou označ práci, při které člověk **pracuje s dětmi a učí je**.
Zelenou barvou označ práci, při které člověk **pracuje s přístroji a žlutou barvou** označ práci, při které se člověk **stará o zdraví někoho jiného**.

KUCHAŘ	LÉKAŘ	PEKAŘ
OBRÁBĚČ KOVŮ	UČITELKA	OPRAVÁŘ
ČÍŠNÍK	CUKRÁŘ	RYBÁŘ
ŘEZBÁŘ	ZDRAVOTNÍ SESTRA	ZUBAŘ
VYCHOVATELKA	AUTOMECHANIK	TECHNIK
VINAŘ	BAGRISTA	TĚLOCVIKÁŘ

6. **Přečti si věty a doplň správné povolání.**

Když někde hoří, nebo se stane havárie, tak voláme:

_____.

Když nám někdo ublíží, nebo nám něco ukradne, tak voláme:

_____.

Když se nám stal úraz a potřebujeme ošetřit, tak voláme:

_____.

Příloha č. 3: Modifikovaný pracovní list č. 2 – Systém zdravotní péče

SYSTÉM ZDRAVOTNÍ PÉČE

1. Doplň správnou odpověď.

Jíst hodně ovoce a zeleniny je našemu tělu prospěšné.	ANO	NE
Jednou ze zásad prevence nemocí je očkování.	ANO	NE
Pohyb na čerstvém vzduchu našemu tělu škodí.	ANO	NE
Pravidelné kontroly u lékaře nejsou potřebné.	ANO	NE

2. Doplň věty.

Lékař je člověk, který nám pomáhá, když jsme nemocní.

Předepíše nám _____ a určí jaký léčebný režim máme dodržovat.

Lékař, který je určený pouze pro dospělé a léčí nás, když máme např. chřipku nebo angínu se nazývá

_____.

Při ohrožení našeho zdraví nebo zdraví někoho jiného voláme zdravotní záchrannou službu pomocí telefonního čísla _____.

Vozidlo, které převáží raněné nebo nemocné se jmenuje _____.

Nemocem můžeme předcházet tím, že budeme jíst

_____.

5. K jakému lékaři bys šel? Spoj potíže se správným lékařem.

Vyrážka, ekzém na ruce.	Alergolog
Zvýšená teplota, bolest v krku a rýma.	Ambulance
Bolest zubů.	Kožní lékař
Kýchání a slzení očí při procházce venku.	Praktický lékař
Zlomená ruka.	Zubař
Odřenina kolene.	Zůstanu doma, odřeninu si zdesinfikuji a zalepím náplastí.

Příloha č. 4: Modifikovaný pracovní list č. 3 – Systém sociální péče

SYSTEM SOCIÁLNÍ PÉČE

1. Vybarvi obdélníky podle toho, jaký příspěvek daný člověk pobírá.

RODIČOVSKÝ PŘÍSPĚVEK

NEMOCENSKÝ PŘÍSPĚVEK

STAROBNÍ DŮCHOD

PODPORA V NEZAMĚŠTNANOSTI

ŽENA, KTERÁ ZTRATILA PRÁCI
POBÍRÁ...

BABIČKA, KTERÁ UŽ NECHODÍ DO
PRÁCE Z DŮVODU STÁŘÍ POBÍRÁ...

NEMOCNÝ ČLOVĚK, KTERÝ NEMŮŽE
CHODIT DO PRÁCE POBÍRÁ...

MAMINKA, KTERÁ SE STARÁ
DOMA O DÍTĚ POBÍRÁ...

2. Prohlédni si obrázky a zakroužkuj, kteří lidé by potřebovali podporu od státu.

3. Zakroužkuj správnou odpověď.

Ministerstvo práce a sociálních věcí se stará o zaměstnanost a zabezpečuje příjmy v případě nouze. Je to pravda? ANO nebo NE.

Kdo kromě státu může ještě pomáhat lidem v nouzi?

4. Vybarvi stejnou barvou pojem a větu, která k sobě patří.

Starobní důchod	Peněžní příspěvek, který pobírá dítě po úmrtí jednoho z rodičů.
Invalidní důchod	Peněžní příspěvek, který pobírají osoby s vysokým věkem. Kvůli věku už tito lidé nemohou pracovat.
Vdovský důchod	Peněžní příspěvek pro osoby, které nemohou pracovat z důvodu vážné nemoci. Jejich zdravotní stav jim neumožňuje pracovat.
Sirotčí důchod	Peněžní příspěvek, který pobírá manžel/manželka po úmrtí partnera.

Příloha č. 5: Modifikovaný pracovní list č. 4 – Systém sociální péče

POMÁHAJÍCÍ ORGANIZACE

1. Prohlédni si obrázky a rozhodni jakou pomáhající organizaci bys zavolał?

Policie	Hasiči	Zdravotní záchranná služba
---------	--------	----------------------------

Požár domu

Pád z kola

Krádež auta

Povodně

Popadané stromy přes cestu

Pád, bolest kotníku

2. Vyber správnou odpověď a zakroužkuj ji.

Pomáhající organizace jsou organizace, které nám pomáhají, když jsme v **NOUZI** nebo v **POHODĚ**.

Mezi pomáhající organizace patří např. policie a **HASIČI** nebo **KOLOTOČÁŘI**.

Mimořádnou událostí může být např. požár nebo **HAVÁRIE** či **OSLAVA NAROZENIN**.

Policii České republiky zavoláme pomocí telefonního čísla **158** nebo **160**.

Hasiče zavoláme pomocí telefonního čísla 150 nebo 170.

Zdravotní záchranou službu zavoláme pomocí telefonního čísla 155 nebo 195.

3. Doplň chybějící písmena krizových center.

L _ NKA DŮVĚRY
R _ SA
B _ LÝ KRUH BEZPEČÍ

4. Odpověz na otázku:

Můžeme se setkat s násilím i na ulici?

ano

ne

5. Rozhodni, zda je činnost projevem šikany, nebo ne.

Spolužák ve škole mi věčně bere moje věci a poškozuje mi je.	ANO	NE
Rodiče mi zakázali jít ven, protože nemám hotové úkoly.	ANO	NE
Kamarád v zájmovém kroužku mi neustále nadává a vyhrožuje mi.	ANO	NE
Babička mi zakázala jíst sladkosti.	ANO	NE
Kolemjdoucí na ulici mě fyzicky napadl.	ANO	NE

6. Rozhodni, zda je daná informace podstatná nebo není, když voláme o pomoc.

Sdělit co se stalo, ať pomoc ví, koho má poslat	ANO	NE
Čekat na pomoc na viditelném místě, aby ihned věděli, kde mají zastavit	ANO	NE
Sdělit pomoci jaké činnosti jsem dělala minulý den	ANO	NE
Představit se – sdělit svoje jméno	ANO	NE
Sdělit pomoci jakou mám právě náladu	ANO	NE
Poskytnout číslo vlastního telefonu, aby mě mohla pomoc znovu kontaktovat	ANO	NE
Sdělit kde se nacházím, kam má pomoc přijet	ANO	NE

Příloha č. 6: Modifikovaný pracovní list č. 5 – Volnočasové aktivity

VOLNOČASOVÉ AKTIVITY

1. Zařaď obrázky do správné skupiny.

**Aktivní
odpočinek**

**Pasivní
odpočinek**

2. Spoj aktivitu se správnou skupinou.

Jízda na kolečkových bruslích

Kulturní zájmy

Návštěva hradu

Procházka v parku

Florbal

Jízda na koloběžce

Sportovní zájmy

Hodina zpěvu

Hra na kytaru

Umělecké zájmy

Kroužek keramiky

3. Zakroužkuj správné slovo ve větě.

Volný čas je čas, ve kterém se nemusíme věnovat práci, ale věnujeme se **ZÁBAVĚ** nebo **POVINNOSTEM**.

Příkladem aktivního odpočinku je **BĚH** nebo **SPÁNEK**.

Příkladem pasivního odpočinku je **SPÁNEK** nebo **FOTBAL**.

Je důležitý odpočinek pro naše tělo? **ANO** nebo **NE**.

Když budeme jíst zdravou stravu, pít dostatek tekutin a sportovat na čerstvém vzduchu budeme tím předcházet nemocím? **ANO** nebo **NE**.

4. Napiš, zda je věta pravdivá, nebo není.

Sport společně se zdravou stravou zvyšuje naši imunitu. Předcházíme tím nemocím.	ANO	NE
Sportovat můžeme pouze na vhodném místě. Na hřišti, v tělocvičně nebo v parku...	ANO	NE
Když jsme nemocní, sport nám pomůže se rychleji uzdravit.	ANO	NE
Sport ve škaredém, deštivém počasí nám neuškodí.	ANO	NE
Sportovat bychom měli pouze když jsme zdraví.	ANO	NE
Na sport bychom měli být správně oblečení.	ANO	NE
Před každou aktivitou se řádně rozcvičíme.	ANO	NE

5. Spoj obrázek se správnou činností.

Běh

Hra na klavír

**Návštěva
farmářských
trhů**

Fotbal

Rybaření

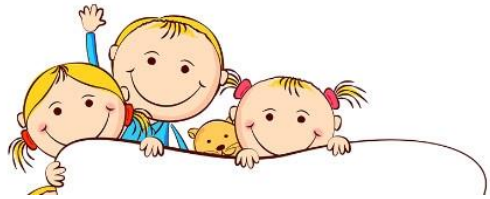
**Zahradničení
– práce na
zahrádce**

Příloha č. 7: Modifikovaný pracovní list č. 6 – Právo na vzdělání

PRÁVO NA VZDĚLÁNÍ

1. Podle barev zakroužkuj školu, kterou navštívíme jako první, druhou, třetí a čtvrtou.

VYSOKÁ ŠKOLA

1.

MATEŘSKÁ ŠKOLA

2.

STŘEDNÍ ŠKOLA

3.

ZÁKLADNÍ ŠKOLA

4.

2. Doplně do vět chybějící slovo.

Základní školu můžeme rozdělit na 1.stupeň a

2.stupeň	3. stupeň
----------	-----------

Naší povinností je chodit do školy alespoň

13 let	9 let
--------	-------

Cílem mateřské školky je připravit dítě na

střední školu	základní školu
---------------	----------------

První až pátá třída základní školy patří do skupiny

1.stupeň	2.stupeň
----------	----------

Může být žák vyučován doma?

ano	ne
-----	----

Školní řád nám říká, jak se máme chovat i mimo školu. Je to pravda?

ano	ne
-----	----

3. Zakroužkuj správné slovo ve větě.

Mateřskou školu mohou navštěvovat děti od 3 do 6 nebo 11 let.

Mateřská škola připravuje děti, které se chystají do PRVNÍ nebo DEVÁTÉ třídy.

Základní škola je rozdělená na 1. a 2. stupeň. Je to pravda? ANO nebo NE.

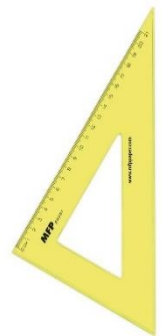
Střední škola může být zakončena ZÁVĚREČNOU ZKOUŠKOU nebo MATURITOU.

4. Spoj školní pomůcku se správným předmětem.

hudební výchova
matematika
český jazyk
tělesná výchova
výtvarná výchova
chemie

A B C D E
F G H I J
K L M N O
P R S T U
V W X Y Z

5. Zakroužkuj správnou odpověď.

Každý má právo říct svůj názor, ale měl by ho říct SLUŠNÝM nebo NESLUŠNÝM způsobem.

Do třídy bychom měli chodit vždy včas. Je to pravda? ANO nebo NE.

Pokud chci, aby na mě druzí brali ohled, musím brát ohled i já na ně. ANO nebo NE?

Pravidla jsou důležitá ve škole i ve společnosti, proto bychom je měli znát a umět je

dodržovat	porušovat
-----------	-----------

6. Vymysli jednu pomůcku, kterou potřebuje člověk k této práci.

Pekařka

Kuchař

Malíř

Automechanik

Příloha č. 8 – Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 1:

Základní časové údaje

ZÁKLADNÍ ČASOVÉ ÚDAJE

a) Slovně odpověz na otázky:

1 DEN má **2 hodiny** nebo **24 hodin**?

1 ROK má **24 měsíců** nebo **12 měsíců**?

ROČNÍ OBDOBÍ v roce se jmenují: **JARO, LÉTO, PODZIM A ZIMA**? Je to pravda?

1 **HODINA** má **60** nebo **20** minut?

2.

a) Vyjmenuj nebo vypiš dny v týdnu.

b) Zamysli se, a přiřaď nebo ukaž prstem, jaké počasí bylo včera?

a)

1.

2.

3.

4.

5.

6.

7.

b)

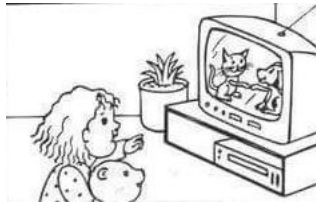

3. Napiš nebo slovně popiš, co v daný čas obvykle děláš. Obrázky si následně vykresli.

RÁNO

ODPOLEDNE

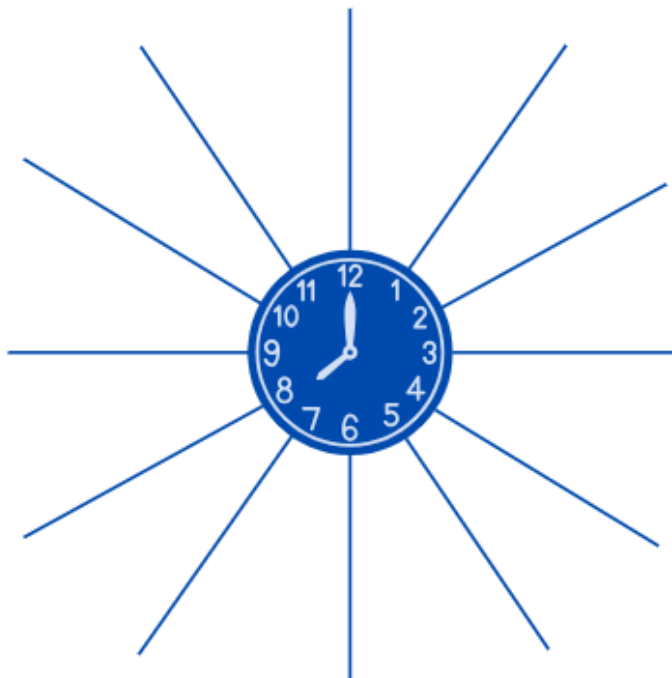

VEČER

Prostor pro psaní:

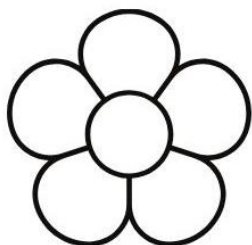
4. Poznáš čísla na hodinách? Slovně napiš, o jaké číslo se jedná, nebo číslo opiš.

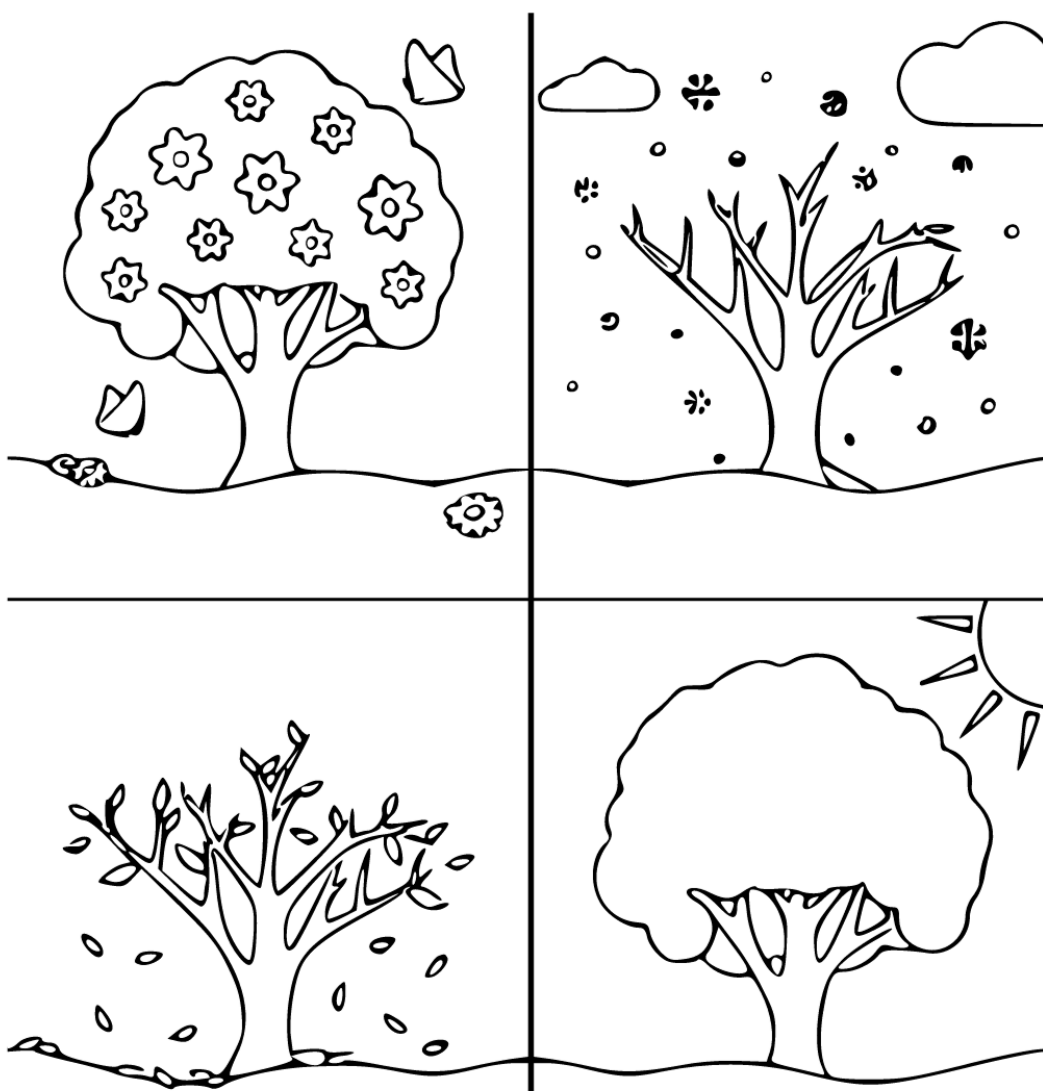
Příloha č. 9 – Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 2: Roční období

ROČNÍ OBDOBÍ

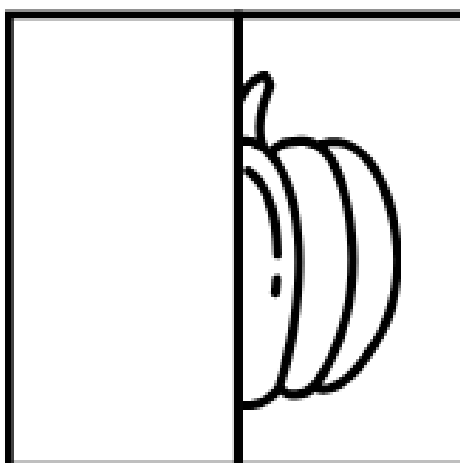
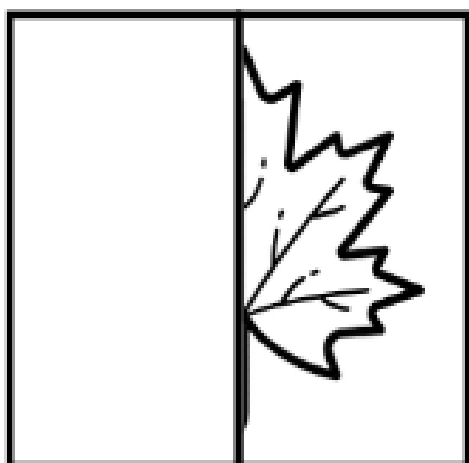
1. Napiš, jak se jmenují jednotlivá roční období v roce. Ke každému ročnímu období přiřaď obrázek. Obrázky si vykresli.

2. Poznáš, o které roční období se jedná? Obrázek si vykresli.

3. Zkus dokreslit obrázek. Poznáš, o jaké roční období se jedná? Obrázek si vykresli

Příloha č. 10 – Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 3:
Tradice a svátky

SVÁTKY A TRADICE

1. Prohlédni si obrázky a zkus přiřadit obrázek k jednotlivému ročnímu období v nabídce. Obrázky si vykresli.

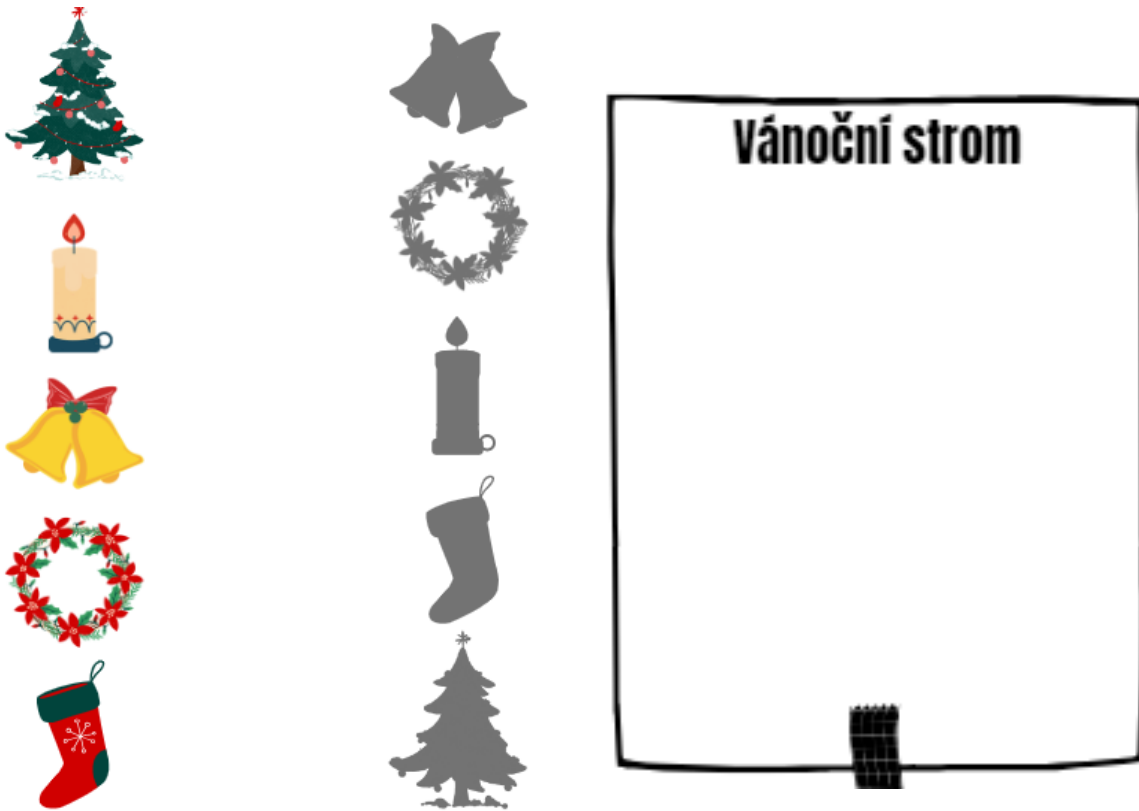
JARO

LÉTO

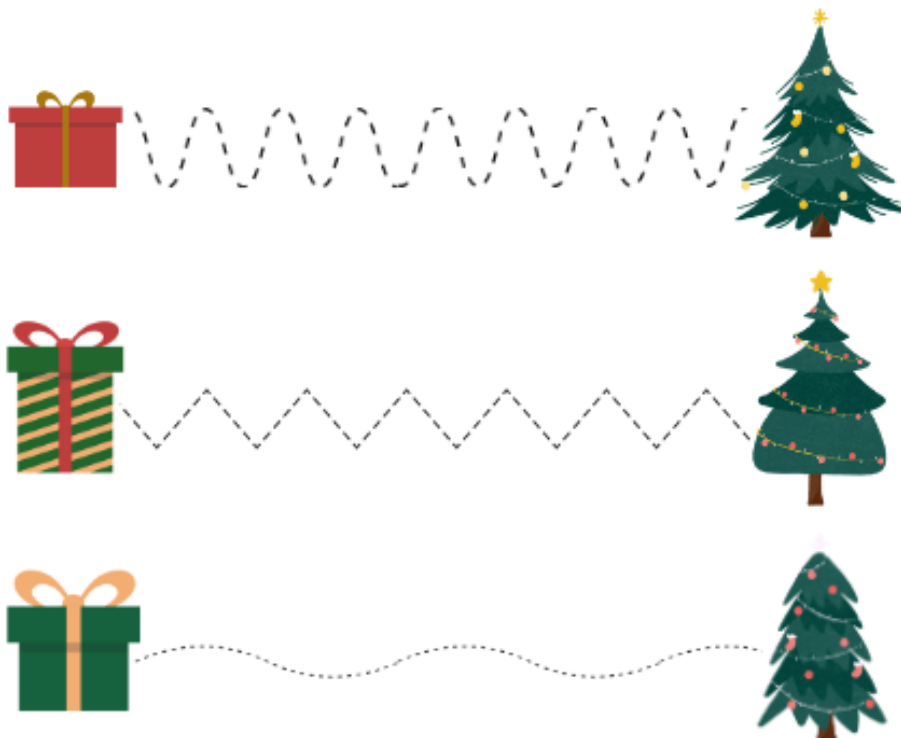
PODZIM

ZIMA

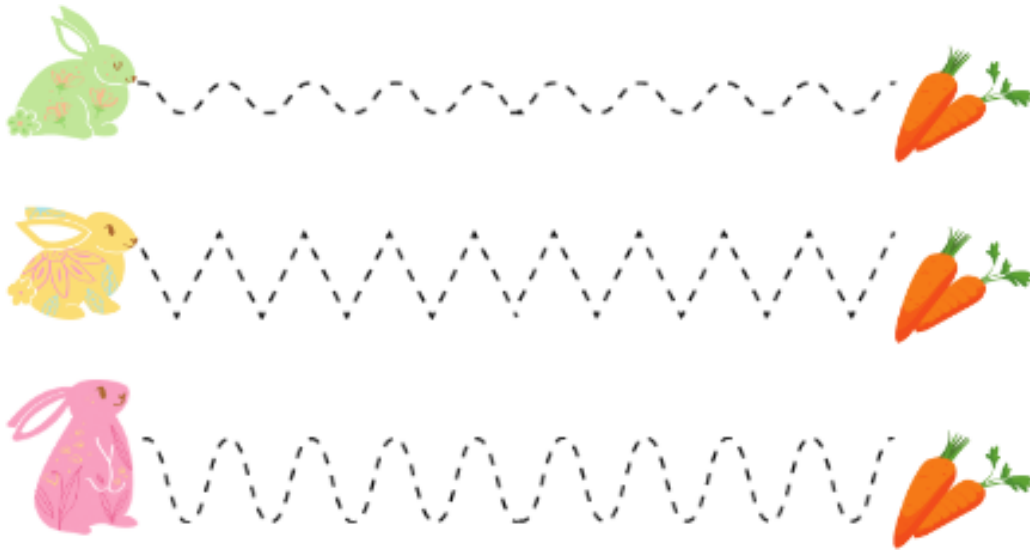
2. Jaké svátky znázorňují tyto obrázky? Spoj obrázek s jeho stínem. Do volného okna nakresli svůj vánoční strom.

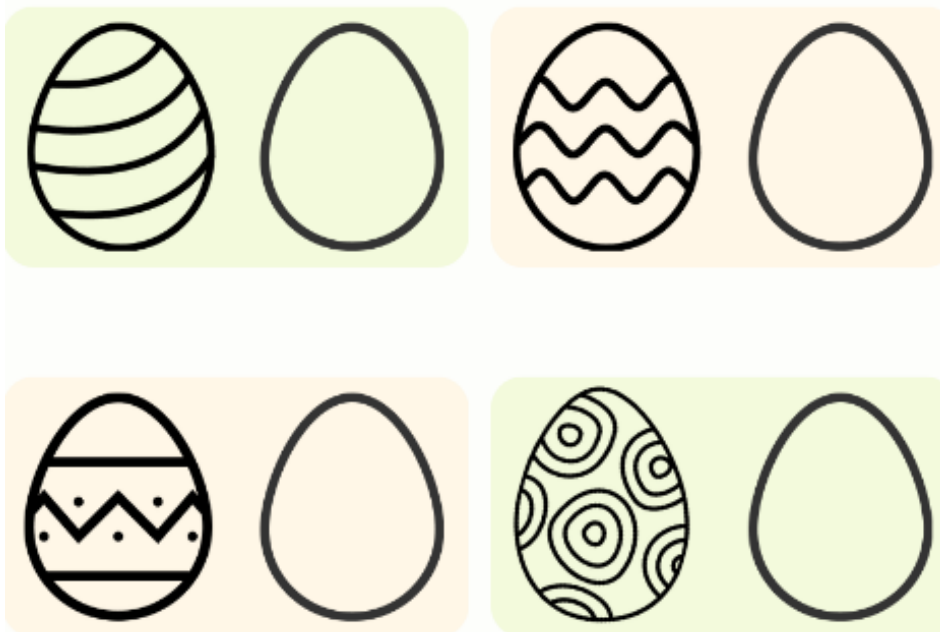
3. Grafomotorické cvičení. Procvič si práci s tužkou.

4. Grafomotorické cvičení. Procvič si práci s tužkou. Jaké svátky ti obrázky připomínají?

5. Dokresli vajíčka podle vzoru.

6. Odpověz na otázky.

Velikonoce slavíme na **jaře** nebo na **podzim**?

Vánoce slavíme v **zimě** nebo v **létě**?

V **létě** nechodíme do školy, protože jsou prázdniny. Je to pravda? **Ano** nebo **ne**.

Na **podzim** slavíme „**dušičky**“. To je svátek, kdy uctíváme památku zesnulých. **Ano** nebo **ne**?

Příloha č. 11 – Pracovní list pro praktickou školu jednoletou č. 4:
Historické budovy v okolí bydliště

HISTORICKÉ BUDOVY V OKOLÍ BYDLIŠTĚ

1. Přiřaď správný název k fotografiím významných budov.

Náměstí T.G. Masaryka

Radnice

Kostel Povýšení sv. Kříže

Kostel Milosrdných bratří

Stará radnice, nyní muzeum

Národní dům

Městské hradby s baštou

Zámek s detaily slunečních hodin

2. Pojmenuj jednotlivé typy budov.

 <input data-bbox="309 1563 555 1630" type="text"/>	 <input data-bbox="639 1563 885 1630" type="text"/>	 <input data-bbox="970 1563 1214 1630" type="text"/>
 <input data-bbox="309 1883 555 1951" type="text"/>	 <input data-bbox="639 1883 885 1951" type="text"/>	 <input data-bbox="970 1883 1214 1951" type="text"/>